

WÓJT GMINY JARCZÓW

Załącznik nr 1

do uchwały nr .....

Rady Gminy Jarczów

z dnia .....

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW

- zapis ujednolicony -

CZĘŚĆ A UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

2011

ZMIANA 2022

ZESPÓŁ AUTORSKI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW uchwalonego
uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r. :

ZESPÓŁ AUTORSKI:

1. arch. Andrzej Rabiega (gł. proj.).....
2. mgr inż. Piotr Rabiega (proj.).....
3. techn. Alfred Kostrubiec (proj.).....
4. mgr inż. Marzena Rabiega.....

PROJEKTANT STUDIÓW I PLANÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
architekt Andrzej Rabiega
M.G.P.i.B. Nr ewid. upr. 641/88

ZESPÓŁ AUTORSKI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW uchwalonego
uchwałą Rady Gminy Jarczów nr VII/35/11 z dnia 25 sierpnia 2011 r. :

Główny projektant: mgr inż. Anna Bereś   członek Okręgowej Izby Urbanistów
z siedzibą w Warszawie - WA-355

Zespół:

mgr Marta Przedpełska
mgr Iwona Szatkowska
mgr inż. Ilona Musiałek

OPRACOWANIE ZMIANY STUDIUM:

mgr inż. arch. Robert Kuryło

Niniejszy tekst studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów przyjęty uchwałą Nr V/30/03 Rady Gminy Jarczów z dnia 29 kwietnia 2003 r. zawiera zmiany przyjęte uchwałami:

1. Nr VII/35/11 Rady Gminy Jarczów z dnia 25 sierpnia 2011 r.,
2. Nr..../..../22 Rady Gminy Jarczów z dnia ..... 2022 r.

SPIS TREŚCI

I. PODSTAWA, ZAKRES I CEL OPRACOWANIA.....	6
I.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.....	6
I.2. ZAKRES I CEL OPRACOWANIA.....	8
I.3. MATERIAŁY WYJŚCIOWE DO OPRACOWANIA.....	10
I.3.1 OPRACOWANIA PLANISTYCZNE.....	10
I.3.2 MATERIAŁY MAPOWE.....	10
I.3.3 WNIOSKI, OPINIE I INNE.....	10
II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z KONCEPCJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, STRATEGICZNYM.....	11
II.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2006- 2010 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).....	11
II.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO JAKO ELEMENT POLITYKI PRZESTRZENNEJ NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA.....	12
III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE.....	17
III.1. POWIĄZANIA FUNKCJONALNE Z REGIONEM I KRAJEM.....	17
III.1.1 POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE.....	17
III.1.2 POWIĄZANIA PRZYRODNICZE.....	17
III.1.3 POWIĄZANIA KULTUROWE.....	22
III.1.4 POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ.....	24
III.1.5 POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	24
III.2. POZYCJA GMINY NA TLE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO.....	25
III.3. POZYCJA GMINY NA TLE POWIATU TOMASZÓW LUBELSKI.....	25
IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE.....	26
IV.1. DANE PODSTAWOWE.....	26
IV.2. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE.....	27
IV.3. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE.....	29
IV.3.1 BUDOWA GEOLOGICZNA I ZŁOŻA KOPALIN.....	29
IV.3.2 GLEBY.....	31
IV.3.3 WODY PODZIEMNE.....	32
IV.3.4 WODY POWIERZCHNIOWE.....	33
IV.3.5 KLIMAT.....	33
IV.3.6 SZATA ROŚLINNA (LASY).....	36
IV.3.7 OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE.....	37
IV.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....	40

IV.4.1 WODY POWIERZCHNIOWE.....	40
IV.4.2 WODY PODZIEMNE.....	41
IV.4.3 GOSPODARKA ŚCIEKOWA.....	42
IV.4.4 GOSPODARKA ODPADAMI.....	43
IV.4.5 STAN ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA.....	44
IV.4.6 ŚRODOWISKO AKUSTYCZNE – HAŁAS.....	45
IV.5. STAN I UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO ORAZ OCHRONA JEGO DZIEDZICTWA.....	45
IV.5.1 RYS HISTORYCZNY.....	45
IV.5.2 ZASOBY MATERIALNE WPISANE DO REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW.....	46
IV.6. STREFA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA.....	69
IV.6.1 STRUKTURA DEMOGRAFICZNA.....	69
IV.6.2 POZIOM WYKSZTAŁCENIA.....	72
IV.6.3 CHARAKTERYSTYKA RYNKU PRACY.....	72
IV.7. SIEĆ OSADNICZA I MIESZKALNICTWO.....	75
IV.7.1 SIEĆ OSADNICZA.....	75
IV.7.2 WARUNKI MIESZKANIOWE.....	76
IV.7.3 OŚWIATA I WYCHOWANIE.....	77
IV.7.4 OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA.....	78
IV.7.5 KULTURA.....	83
IV.7.6 USŁUGI POCZTOWO - TELEKOMUNIKACYJNE.....	87
IV.7.7 SPORT I REKREACJA.....	87
IV.7.8 TURYSTYKA.....	88
IV.7.9 USŁUGI KOMERCYJNE.....	89
IV.7.10 ROLNICTWO.....	90
IV.7.11 LEŚNICTWO.....	94
IV.8. SYSTEM KOMUNIKACJI.....	94
IV.9. SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I KOMUNALNEJ.....	98
IV.9.1 ZAOPATRZENIE W WODĘ.....	98
IV.9.2 ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW.....	98
IV.9.3 GOSPODARKA ODPADAMI.....	98
IV.9.4 ENERGOENERGETYKA.....	99
IV.9.5 CIEPŁOWNICTWO.....	100

IV.9.6 GAZYFIKACJA.....	100
IV.9.7 TELEKOMUNIKACJA.....	100
IV.9.8 OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA.....	100
V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY.....	101
V.1. ANALIZY EKONOMICZNE, ŚRODOWISKOWE I SPOŁECZNE.....	101
V.2. PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, TAM GDZIE TO UZASADNIONE, MIGRACJE W RAMACH MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO.....	101
V.3. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ SIECI KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ.....	102
V.4. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ.....	102

I. PODSTAWA, ZAKRES I CEL OPRACOWANIA

I.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 z 2003 r., poz. 717) zastępująca ustawę z 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Z 1999 r. Nr 15, poz. 139 wraz ze zmianami), dokonane zmiany także i w innych przepisach regulujących politykę przestrzenną - powodują zasadność przystosowania zapisu STUDIUM do aktualnych wymogów formalno-prawnych.

Wymieniona wyżej ustawa z 2003 roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4 „*Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych*” a w art. 20 ust. 1 „*Plan miejscowy uchwała rada gminy, po stwierdzeniu jego zgodności z ustaleniami Studium ...*”

Cytowana ustawa podnosi, więc znacznie rangę STUDIUM jako aktu kierownictwa wewnętrznego w stosunku do zapisu ustawy z 1994 roku, według której wymagano jedynie spójności pomiędzy STUDIUM a planem miejscowym.

Nowym elementem ustawy z 2003 roku jest stwierdzenie, że w ramach polityki przestrzennej gminy istnieje wymóg określenia „... lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego ...”. Uzupełnienie to jest bardzo istotne i ma swoje konsekwencje w cyt. Art. 9 o wiążącym znaczeniu ustaleń „Studium ...” przy sporządzaniu planów miejscowych.

- ✓ **Rada Gminy Jarczów podjęła Uchwałę Nr XXXI/170/10 w dniu 25 lutego 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Jarczów”.**

Zgodnie z powyższą uchwałą Studium ma obejmować tereny głównie charakterze rolniczym z przeznaczeniem dla realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Gródek-Kolonia, Wierszycza, Gródek Łubcze, zgodnie z załącznikiem graficznym.

Zmiana dotyczy Studium przyjętego uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r..

Zmianie uległa forma przedstawienia poszczególnych ustaleń w zakresie uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenów gminy Jarczów, wprowadzone zostały również zagadnienia wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych (tekst oznaczony szarym wyróżnieniem).

Rysunek Studium został zmieniony w granicach zgodnych z załącznikiem 1 do uchwały Nr XXXI/170/10 Rady Gminy Jarczów z dnia 25 lutego 2010 r. Wprowadzona zmiana dotyczy przeznaczenia terenów pod inwestycje związane z realizacją farm wiatrowych

zgodnie z wnioskami osób prywatnych. Na rysunku Studium naniesiono również zmiany wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych.

- ✓ Zasadność dokonania zmiany „Studium ...” wynika z:
  - otrzymanego wniosku o zmianę „studium...” w zakresie umożliwienia realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Gródek-Kolonia, Wierszyczka, Gródek, Łubcze
  - wejścia w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. określającej szczegółowe wymagania dotyczące zarówno zapisu problematyki Studium jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; „Studium...” uchwalone uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r., nie uwzględnia aktualnych uwarunkowań wynikających z art. 10 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. a także nie zawiera obligatoryjnych elementów treści wynikających z art. 10 ust. 2 w/w ustawy, w związku z powyższym jest nieaktualne;
  - wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233);
  - wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. Nr 164, poz. 1587);
- ✓ W studium określa się w szczególności
  - kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
  - kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy;
  - obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego;
  - obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
  - kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
  - obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
  - obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa;
  - obszary, na których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także

obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m² oraz obszary przestrzeni publicznej;

- obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
  - kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
  - obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych;
  - obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami szczególnymi;
  - obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji;
  - granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- ✓ Uchwała Nr XX/157/21 Rady Gminy Jarczów z dnia 30 kwietnia 2021 r. zmieniona uchwałą Nr XXII/169/21 z dnia 24 sierpnia 2021 r.

I.2. ZAKRES I CEL OPRACOWANIA

W działach podstawowych „*Studium...*”, wyodrębniono:

- rozpoznanie aktualnego stanu społeczno-gospodarczego, istniejących uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych /środowiskowych, kulturowych/, zagospodarowania i zainwestowania terenów oraz zagadnień związanych z jej rozwojem
- określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy
- określenie zasad do koordynacji planów miejscowych i decyzji administracyjnych z zakresu, zagospodarowania i zainwestowania terenu oraz określenie kierunków i zasad promocji gminy

„Studium...” ma za zadanie, stworzyć podstawę do prawidłowej gospodarki przestrzennej, poprzez określenie obszarów, dla których wskazane jest opracowanie planów miejscowych. Stanowić będzie również podstawę, do opracowania programów inwestycyjnych, gospodarki gruntami planów finansowych i gospodarczo -społecznych.

Opracowanie „*Studium...*” wykonano w trzech etapach:

I etap - sprawozdanie ze stanu istniejącego

II etap - określenie kierunków rozwoju gminy

III etap - określenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy

Całość opracowania składa się z trzech podstawowych części:

Część I - Diagnoza stanu istniejącego - zawiera zbiór informacji o stanie i warunkach rozwoju terenu, środowiska przyrodniczego, kulturowego, uzbrojenia i skomunikowania terenu, strukturze funkcjonalno - przestrzennej i gospodarczo - społecznej

Część II - Uwarunkowania rozwoju - wskazują, na wynikające ze stanu aktualnego (zewnętrznego i wewnętrznego), problemy, szanse i zagrożenia rozwojowe oraz cele i kierunki polityki przestrzennej

Część III - Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego - wskazują sposoby prawidłowego rozwoju obszaru dla realizacji założonych celów społeczno - gospodarczych z zachowaniem i kształtowaniem ładu zagospodarowania przestrzennego i zasad oraz rygorów ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego

W skład poszczególnych części wchodzi następujące opracowania:

Część I - *Diagnoza stanu istniejącego*

- inwentaryzacja terenowa pośrednia i bezpośrednia
- dane i materiały statystyczne, wnioski jednostek i instytucji
- informacje i materiały z Urzędu Gminy
- różne opracowania i publikacje

Część II - *Uwarunkowania rozwoju*

- plansza graficzna - tematyczna, wykonana w technice trwałej, na mapie geodezyjnej sytuacyjno-wysokościowej w skali 1:10000,
- opis część A „Uwarunkowania rozwoju gminy Jarczów”

Część III - *Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego*

- plansza graficzna - tematyczna, wykonana w technice trwałej na mapie geodezyjnej, sytuacyjno - wysokościowej w skali 1:10000,
- opis część B „Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego”

Dla całości opracowania projektowanego „*Studium...*”, prowadzono część formalno - prawną, zgodnie z wymogami procedury, zawartymi w ustaleniach obowiązującej ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym. Część ta stanowi integralny materiał opracowania „*Studium...*”.

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów polegająca na uzupełnieniu Studium o nowe ustalenia opracowana została w

formie ujednoliconego dokumentu (ujednoliconego rysunku – Kierunki w skali 1:10000 oraz ujednoliconego tekstu ustaleń studium) z wyróżnionymi zmianami.

Zmiana studium dotyczy wskazania obszarów, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy zainstalowanej większej niż 500kW (farmy fotowoltaiczne), a także ich strefy ochronne oraz zmiany w sposobie zagospodarowania terenów usług i zabudowy mieszkaniowej.

I.3. MATERIAŁY WYJŚCIOWE DO OPRACOWANIA

I.3.1 OPRACOWANIA PLANISTYCZNE

- *Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów*”, uchwalony Uchwałą Nr IV/27/90 Rady Gminy w Jarczowie z dnia 28 października 1990 r.
- „*Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2010*”, zatwierdzona Uchwałą Nr XXXVI/230/05 Sejmiku Województwa Lubelskiego, z dnia 4 listopada 2005 r.
- „*Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego*”, zatwierdzonego Uchwałą Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002 r.

I.3.2 MATERIAŁY MAPOWE

- mapa sytuacyjno - wysokościowa geodezyjna obszaru gminy Jarczów, w skali 1:10 000. wykonana przez Państwowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno – Kartograficzne

I.3.3 WNIOSKI, OPINIE I INNE

- uwarunkowania, opinie, wnioski, zalecenia i postulaty, uzyskane do „*Studium...*” w okresie trwania procesu formalno - prawnego
- inwentaryzacja pośrednia i bezpośrednia terenów gminy Jarczów, wykonana przez zespół autorski
- programy, dokumentacje techniczne, publikacje i inne dane
- informacje i inne dane uzyskane w Urzędzie Gminy

II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z KONCEPCJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, STRATEGICZNYM

II.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)" zatwierdzona Uchwałą Nr XXXIV/559/2013 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2013 r.

Celem Nadrzędnym określonym w Strategii jest:

Osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Lubelszczyzny poprzez zwiększenie konkurencyjności województwa oraz optymalne wykorzystanie jego wewnętrznych potencjałów rozwojowych.

Cel nadrzędny Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego będzie możliwy do osiągnięcia poprzez realizację następujących czterech **celów pośrednich** zwanych **priorytetami**:

1. Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy;

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 1.1: Restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi regionalnej gospodarki i dostosowanie jej do reguł wspólnego rynku;

Cel operacyjny 1.2: Rozwój i podnoszenie konkurencyjności regionalnego agrobiznesu;

Cel operacyjny 1.3: Specjalizacja województwa w wybranych sektorach produkcji i usług cechujących się wysokim poziomem konkurencyjności;

Cel operacyjny 1.4: Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu ich innowacyjności;

Cel operacyjny 1.5: Rozwój regionalnego potencjału B+R oraz jego wykorzystanie dla potrzeb gospodarki;

Cel operacyjny 1.6: Rozwój społeczeństwa informacyjnego.

2. Rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy;

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1: Kształtowanie prorozwojowej polityki ludnościowej w województwie;

Cel operacyjny 2.2: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców regionu;

Cel operacyjny 2.3: Wzrost zatrudnienia oraz lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich w regionie;

Cel operacyjny 2.4: Wsparcie integracji społecznej i ograniczanie poziomu ubóstwa w regionie;

Cel operacyjny 2.5: Wzmocnienie i wykorzystanie kapitału kulturowego i społecznego w regionie;

Cel operacyjny 2.6: Poprawa bezpieczeństwa i ładu publicznego.

3. Poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego;

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 3.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa;

Cel operacyjny 3.2: Zachowanie i wzmacnianie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i kulturowej Lubelszczyzny;

Cel operacyjny 3.3: Rozwój ośrodków miejskich oraz funkcji metropolitalnych Lublina;

Cel operacyjny 3.4: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

4. Rozwój współpracy międzyregionalnej oraz poprawa skuteczności wdrażania polityki rozwoju regionu.

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 4.1: Rozwój współpracy międzyregionalnej województwa w układzie międzynarodowym, krajowym i transgranicznym;

Cel operacyjny 4.2: Zwiększenie zdolności instytucjonalnej regionu do prowadzenia efektywnej polityki regionalnej;

Cel operacyjny 4.3: Poprawa skuteczności promocji regionu i zdolności do przyciągania inwestycji z zewnątrz.

II.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO JAKO ELEMENT POLITYKI PRZESTRZENNEJ NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA

1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęty Uchwałą Nr XI/162/2015 z dnia 30 października 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Lubel. z dnia 29 grudnia 2015 r., poz. 5441).
2. „Plan...” nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:
  - a) Jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

- b) W planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.
3. Za istotne uwarunkowania i kierunki rozwoju powiatu tomaszowskiego, w tym również gminy Jarczów, szczególnie dla ich przestrzennego zagospodarowania, uznano:
- 1) w zakresie położenia i powiązań komunikacyjnych:
    - położenie gminy Jarczów w niedalekim sąsiedztwie gminy Tomaszów Lubelski oraz miasta Tomaszów Lubelski (ok. 10 km) a także niedaleko od miasta Zamość, (ok. 50 km),
    - niewielka odległość od drogi krajowej nr 17 łączącej Warszawę z Lublinem i Hrebennie,
    - planowana jest realizacja gruntowych odcinków dróg powiatowych, modernizacja do parametrów odpowiednich dla klas techniczno -funkcjonalnych, określonych przez Zarząd Dróg Powiatowych w Tomaszowie Lubelskim
    - planuje się utwardzenie gruntowych odcinków dróg i modernizacją istniejących do odpowiednich parametrów techniczno – użytkowych
    - działania dotyczące sieci dróg publicznych mają zapewnić doprowadzenie stanu dróg i mostów do wymagań standardów, poprawę bezpieczeństwa ruchu, przygotowanie warunków rozwoju gospodarczego poprzez zwiększenie gęstości sieci dróg twardych.
  - 2) w zakresie środowiska przyrodniczego:
    - w obrębie gminy występuje pięć obszarów Natura 2000: (PLB060017 - Zlewnia Górnej Huczwy, PLB060018 - Dolina Szyszły, PLH060042 - ~~Dolina Szyszły~~ Łąki nad Szyszłą, PLB060021 - Dolina Sołokiji, PLH060029 - Żurawce);
    - gmina w całości położona jest na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 407; wody podziemne w obrębie GZWP nr 407 podlegają ochronie na zasadach określonych w „*Dokumentacji określającej warunki hydrologiczne dla ustanowienia stref ochronnych GZWP nr 407 (Chełm - Zamość)*”

zakaz:

- a) lokalizowania inwestycji uciążliwych dla środowiska, ze względu na wytwarzane ścieki i odpady oraz emitowane pyły i gazy
- b) lokalizowania składowisk odpadów i wylewisk, a także stacji dystrybucji paliw nie zabezpieczonych przed przenikaniem do podłoża substancji szkodliwych

nakaz:

- a) eliminacji ognisk zanieczyszczeń
- b) uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej /w szczególności objęcie kanalizacją wszystkich zwodociągowanych wsi i likwidacja studni kopanych po zwodociągowaniu wsi/, w pierwszej kolejności na obszarze wychodni wodonośnych utworów kredowych

- c) właściwego zagospodarowania stref ochronnych wokół wszystkich ujęć wód podziemnych
- przez obszar gminy przebiega korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej”, łączący Krasnobrodzki Park Krajobrazowy, z projektowanym Tyszowieckim Obszarem Chronionego Krajobrazu; w obrębie gminy korytarz obejmuje Las Bukowiec; korytarz obejmuje się ochroną, ustanawiając wymóg zachowania i kształtowania jego drożności ekologiczno - przestrzennej
- **zakaz:**
  - a) składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych, lokalizowania wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt
  - b) tworzenie nasypów ziemnych, usytuowanych poprzecznie do osi korytarza
  - c) lokalizacji zabudowy mieszkaniowej
  - d) eksploatacji surowców mineralnych
- **nakaz:**
  - a) likwidacji obiektów destrukcyjnych
  - b) poszerzania (lub wykonywania) przepustów w przecinających korytarze nasypach drogowych i kolejowych
- **zalecenia:**
  - a) kształtowania pasmowych struktur przyrodniczych /łąk, zadrzewień/
  - b) restytucji użytków zielonych, kosztem gruntów ornych
  - c) prowadzenia dróg po estakadach
- wprowadza się ochronę fizjonomii krajobrazu w formie strefy otwartego krajobrazu rolniczego wymagającego ochrony przed zabudową; w obrębie strefy wyznacza się teren wymagający kompensacji przyrodniczej, na obszarze którego sposób zagospodarowania oparty jest na zasadach określonych w art. 3 ustawy „Prawo ochrony środowiska”
- udokumentowane złoża surowców mineralnych podlegają ochronie przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić lub uniemożliwić ewentualne podjęcie eksploatacji
- należy uporządkować gospodarkę wodno - ściekową, tj. rozbudować sieć kanalizacyjną w osadzie Jarczów, zrealizować zbiorczy system kanalizacji sanitarnej z urządzeniami oczyszczalni ścieków
- 3) w zakresie środowiska kulturowego:
  - ochrona obiektów wchodzących do wojewódzkiego rejestru zabytków,
  - zachowanie istniejącej zabudowy i układów przestrzennych o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych,
  - zachowanie i ochrona stanowisk archeologicznych.

„Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego” zakłada sporządzenie planu ochrony krajobrazu kulturowego dla obszaru województwa, który określi szczegółowe granice ochrony. Niemniej jednak zaproponowano utworzenie 47 parków kulturowych oraz 4 stref ochrony konserwatorskiej. Park kulturowy jest formą ochrony krajobrazu kulturowego mającą na celu utrzymanie i wyeksponowanie ukształtowanych w wyniku działalności człowieka wyróżniających się krajobrazowo terenów z zachowanymi zabytkami charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W granicach gminy Jarczów planowane jest utworzenie Archeologicznego Parku Kulturowego (Łubcze– Hubinek–Posadów).

4) w zakresie rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

- gmina leży w obrębie głównego rejonu rolniczego województwa i posiada bardzo dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej;
- problemy rozwoju rolnictwa to:
  - rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych
  - niska opłacalność produkcji rolnej i brak zbytu
  - brak zakładów przetwórczych - surowcowy charakter produkcji
  - bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie
- główne kierunki rozwoju gospodarki rolnej, to:
  - gruntowa modernizacja rolnictwa i jego obsługi (tworzenie drobnych zakładów przetwórstwa rolno - spożywczego, grup producenckich, rynków zbytu)
  - rozwój rolnictwa konwencjonalnego - intensyfikacja i specjalizacja produkcji rolnej
  - wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, w pierwszej kolejności ośrodka gminnego, który winien być inkubatorem wszelkich inicjatyw
  - wzrost poziomu wykształcenia producentów rolnych
  - scalenie gruntów
  - tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem

5) w sferze gospodarczej:

- gmina leży w obrębie pasa wzmożonej aktywności gospodarczej
- gmina leży w obrębie głównego obszaru produkcji żywności i biznesu rolnego o randze krajowej; jest on wskazany w planie do intensyfikacji i specjalizacji produkcji rolnej;

6) w zakresie wyposażenia powiatu tomaszowskiego w infrastrukturę techniczną:

- w porównaniu do powiatu i województwa duża ilość dróg publicznych twardych, prognozowany średni dobowy ruch w roku 2015 przewidyje 37 626 pojazdów/dobę,
- wysoki stopień zwodociągowania, skanalizowania i zgazyfikowania miasta Tomaszów Lubelski,

- istniejąca oczyszczalnia ścieków z możliwością modernizacji i rozbudowy w mieście Tomaszów Lubelski,
  - przebieg przez teren miasta Tomaszów Lubelski linii wysokiego napięcia 110 kV i zlokalizowanie dwóch stacji GPZ 110/15 kV – jednej na terenie miasta, drugiej tuż za granicami miasta ;
4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego sprowadzają się do:
- wskazań w zakresie rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
  - ochrony obszarów o specjalnych walorach,
  - kierunków rozwoju osadnictwa,
  - określenia ogólnych warunków działalności inwestycyjnej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa ustala zasady gospodarowania przestrzenią w celu lepszego dostosowania zagospodarowania do cech naturalnych, walorów i odporności środowiska na antropopresję, polegające na:

- szczególnej ochronie i oszczędnym wykorzystaniu przestrzeni nieurbanizowanej,
- harmonizowaniu układów osadniczych i infrastruktury technicznej z siecią ekologiczną,
- segregacji funkcji w celu wykluczenia lub zminimalizowania prawdopodobieństwa wystąpienia sąsiedztwa kolizyjnych funkcji terenu.

Teren gminy objęty jest priorytetem kształtowania ciągłości przestrzennej ekosystemów leśnych. Politykę zalesień w województwie opiera się na dążeniu do: osiągnięcia większej ciągłości przestrzennej ekosystemów leśnych z korzyścią dla ekologicznych i produkcyjnych funkcji lasów, zwiększenia atrakcyjności rekreacyjnej terenów, poprawy warunków aerosanitarnych. W dążeniu do zapewnienia lepszej ochrony zasobów leśnych przyjmuje się zasadę przyjaznego lasom zagospodarowania terenów przyległych do lasów, głównie poprzez wyznaczania tzw. stref ochrony warunków siedliskowych drzewostanów wykluczających lokalizację obiektów i prowadzenie działalności o dużej uciążliwości dla ekosystemów leśnych.

III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

III.1. POWIĄZANIA FUNKCJONALNE Z REGIONEM I KRAJEM

III.1.1 POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Zgodnie z nowym podziałem administracyjnym kraju, wprowadzonym 1 stycznia 1999 roku, gmina Jarczów należy do powiatu tomaszowskiego - wchodzącego w skład jednego z 24 powiatów województwa lubelskiego. W poprzednim podziale administracyjnym, gmina Jarczów należała do województwa zamojskiego.

Gmina Jarczów położona jest w południowo - wschodniej części województwa lubelskiego i wschodniej części powiatu Tomaszów Lubelski. Granica administracyjna gminy sąsiaduje od północy z gminą Rachanie i Łaszczów, od wschodu z gminą Ulhówek, od południa z gminą Lubycza Królewska zaś od zachodu z gminą Tomaszów Lubelski.

Gmina liczy około 3300 mieszkańców i zajmuje obszar o powierzchni 10 667 ha; podzielona jest na 18 sołectw. Ośrodkiem gminy jest miejscowość Jarczów, położona w środkowej części obszaru gminy w odległości około 10-15 km od Tomaszowa Lubelskiego, 40 - 50 km od Zamościa i około 140 km od ośrodka administracyjnego województwa - Lublina.

Według podziału fizjograficznego Lubelszczyzny, zachodnia część gminy Jarczów leży w prowincji Wyżyny Polskie Prowincja Wyżyna Lubelsko - Lwowska, makroregion Rostocze, mezoregion Rostocze Środkowe, pozostała część gminy Jarczów leży w prowincji Wyżyny Ukraińskie, Podprowincja Wyżyna Wołyńsko - Podolska, makroregion Wyżyna Wołyńska, mezoregion Grzęda Sokalska oraz makroregion Kotlina Pobuża, mezoregion Równina Bełzka. Granicą pomiędzy Grzędą Sokalską i Rostoczem Środkowym są wschodnie stoki garbu Majdanu Górnego oraz gór: Żurawce i Machnów. Granicą pomiędzy Grzędą Sokalską i Równiną Bełzką jest krawędź doliny Rzeczyca.

Krajobrazowo te trzy krainy tylko w niewielkim stopniu różnią się od siebie. Wpływa to raczej na zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej gminy niż na jakiegokolwiek inne aspekty.

III.1.2 POWIĄZANIA PRZYRODNICZE

Gmina Jarczów położona jest na terenach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

RZEŹBA TERENU

Niewielka północna część gminy położona jest w obrębie Grzędy Sokalskiej. Hipsometrycznie jest to teren zróżnicowany; wysokości względne przekraczają 50 m, a rozczłonkowanie terenu jest duże.

Skrawek gminy, w części południowo - zachodniej, wchodzi w skład Rostocza Południowego. Jest to najbardziej wysunięta, na południowy - wschód, część garbu Rostocza. Pod względem geomorfologicznym słabo rozeznana - brak opracowań geomorfologicznych. Rostocze Południowe to dalszy ciąg monoklimatycznego garbu Rostocza, wzniesienia mają

kształt garbów, parowów i płaskowyżów; niekiedy stoki ich mają znaczne nachylenia. Są to jednak obszary najczęściej zalesione. Doliny rozdzielające wzniesienia są dość szerokie o płaskich dnach, suche lub nawodnione. Morfologia tego obszaru jest podobna do Roztocza Środkowego, lecz nieco mniej urozmaicona. Roztocze Południowe przechodzi łagodnie w Kotlinę Pobuża, która stanowi pozostały - znaczny obszar gminy. Jest to obszar bardzo monotony. Występują tu niewielkie garby, dość silnie zrównane oraz rozległe tereny akumulacyjne.

Krajobrazowo obszar Roztocza to znaczne wzniesienia pokryte w dużej mierze lasami o dość znacznych deniwelacjach. Kotlina Pobuża to rozległe, monotonne równiny pól i łąk, zalesienie jest niewielkie. Grzęda Sokalska to tereny wysoko pagórkowate oraz tereny faliste. Jak widać przynależność do trzech krain geograficznych przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności gminy pod względem krajobrazowo - przyrodniczym. Rzędne terenu wynoszą w obrębie Pobuża od 218 m n.p.m. w dolinie rzeki Szyszły, przy wschodniej granicy gminy do 325 m n.p.m. w obrębie Roztocza.

Przez teren gminy przepływają 4 ciekі wodne płynące w podmokłych obniżeniach; tj. rzeki: Huczwa, Rzeczyca, Szyszła oraz Sołokija.

GEOLOGIA

Przynależność gminy do trzech jednostek fizjograficznych, powoduje znaczne zróżnicowania geologiczne, i tak:

- ◆ Grzęda Sokalska zbudowana jest ze skał wapiennych wieku kredowego /górnymastrycht/; Grzędę budują odporne na działanie erozji chemicznej opoki i margle zawierające 40 - 80% węglanów z lepiszem krzemionkowym; utwory te przykrywa grubym płaszczem less o miąższości kilku - kilkunastu metrów
- ◆ w wyniku ruchów młodo alpejskich w miocenie i trzeciorzędzie wzniesiony został wał Roztocza; utwory trzeciorzędu to głównie utwory piaszczyste i gliniaste; Roztocze Południowe (Rawskie) charakteryzuje się brakiem na powierzchni utworów glacialnego pochodzenia; czwartorzęd to holocenijskie utwory aluwialne z akumulacji piasków, pyłów i torfów; znaczne obszary wnętrza Roztocza pokrywają piaski pylaste i gliniaste, leżą one bezpośrednio na utworach mezozoicznych (kreda) lub - trzeciorzędowych
- ◆ Kotlina Pobuża to obszar utworów kredowych - mastrychtu, wykształconych w formie gez i opok; szerokie doliny rzeczne i tereny akumulacyjne wyłożone są utworami czwartorzędu wykształconymi jako piaski, pyły, żwiry, ily i torfy.

GLEBY I SUROWCE MINERALNE

Ponad 70% powierzchni powiatu tomaszowskiego jest użytkowana rolniczo, dlatego bardzo ważną rolę odgrywa przydatność gleb. Stanowią one argoekologiczne jednostki gruntów,

które mogą być użytkowane w zbliżony sposób. Jednostki te noszą nazwę — regionów glebowo - rolniczych, które odznaczają się określoną przydatnością rolniczą.

Granice i zasięgi poszczególnych regionów często pokrywają się z jednostkami fizjograficznymi.

Na terenie powiatu wydzielono 5 regionów glebowo - rolniczych, z czego aż trzy stanowią gminę Jarczów:

- Region Roztocza Środkowego - występują tu głównie gleby pszenne, wykształcone na lessach lub na marglach kredowych oraz gleby żytnie wytworzone na utworach pylastych i piaszczystych
- Region Pobuża - występują tu gleby kompleksu pszennego wadliwego wykształconego na lessach i marglach kredowych
- Region Telatyński - występują tu gleby kompleksu pszennego wykształconego głównie na lessach i glinach

W gminie, gleby w klasie bonitacyjnej od I do III zajmują 50,8% areału gruntów. Występują w kompleksie glebowo - rolniczym pszennym - wykazują cechę bardzo dobrą i dobrą oraz w żytnim - bardzo dobrą.

Gmina Jarczów wykazuje następujące złoża surowców mineralnych: tortu lessu, mułków i glin lessowych, opok i opok marglistych, margli kredowych, margla oraz piasku.

WODY POWIERZCHNIOWE

Cały obszar gminy Jarczów leży w zlewni rzeki Bug, a w szczególności jego dopływu -- Sołokiji.

Przez teren gminy przepływają cztery rzeki:

- rzeka Szyszła /dopływ Rzeczyca/
- rzeka Rzeczyca /dopływ Sołokiji/
- rzeka Sołokija /dopływ Bugu/
- rzeka Huczwa / dopływ Bugu/

Największy dopływ Sołokiji, to Rzeczyca, której źródła znajdują się kilkaset metrów na zachód od wsi Wierszczyca. Z kolei dopływem Rzeczyca jest Szyszła przepływająca w pobliżu Chodywaniec, Zawad oraz Jurowa. Ponadto do rzek na terenie gminy wpływają małe ciek i rowy melioracyjne.

Na terenie gminy zlokalizowany jest również zbiornik wodny „Leliszka” o powierzchni 2.5 ha, pojemności całkowitej 45 tys. m³

WODY PODZIEMNE

Obszar gminy w podziale hydrologicznym znajduje się w regionie lubelsko -radomskim, w podregionie lubelskim XXI 1 i podregionie roztoczańskim XXI 4. Wody podziemne związane są z utworami kredy górnej. Warunki hydrologiczne są korzystne. Przeważają wody szczelinowe o zwierciadle na ogół napiętym lub szczelinowo - porowe. Wydajność tych wód jest dość znaczna na Roztoczu 10 - 30 m³/h, w Kotlinie Pobuża i dolinie Sołokiji 30 - 70 m³/h.

KLIMAT

Obszar gminy leży w rejonie klimatycznym tzw. Lubelsko -Wyżynnym /wg Okołowicza/, gdzie średnia roczna temperatura powietrza wynosi + 7,3 °C, przy średniej stycznia - 4,4 °C i lipca + 18,3 °C.

Czas trwania zimy wynosi średnio 85 dni, a lata 98 dni. Liczba dni pogodnych - 75, pochmurnych - 108. Nasłonecznienie korzystne w tym rejonie to - średnia roczna 4,4 h/d. Roczny opad atmosferyczny wynosi 575 mm, liczba dni z szatą śnieżną wynosi średnio 75 dni w roku. Dominujące wiatry wieją z kierunków zachodnich /ok. 50%/ (W, NW i SW)

Ostatnie przymrozki występują ok. 20 maja. Termiczny początek wiosny przypada na 2 kwietnia, natomiast przedzimia na 1 listopada. Średnia roczna wilgotność powietrza wynosi 81%. Okres wegetacyjny trwa średnio 213 dni.

POWIĄZANIA EKOLOGICZNE

Na terenie gminy znajdują się obszary objęte siecią Natura 2000.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej.

Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zarówno zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy, ale też typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych, charakterystycznych dla regionów biogeograficznych. W Polsce występują 2 regiony: kontynentalny (96 % powierzchni kraju) i alpejski (4 % powierzchni kraju). Dla każdego kraju określa się listę referencyjną siedlisk przyrodniczych i gatunków, dla których należy utworzyć obszary Natura 2000 w podziale na regiony biogeograficzne.

Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Na terenie gminy występują następujące obszary Natura 2000:

➤ **Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk**

- [PLH 060042 Łąki nad Szyszłą](#)
- [PLH 060029 Żurawce](#)

➤ **Specjalne Obszary Ochrony**

- [PLB 060018 Dolina Szyszły](#)
- [PLB060017 Zlewnia Górnej Huczwy](#)
- [PLB060021 Dolina Sołokiji](#)

Przez obszar gminy przebiega również korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej”, łączący Krasnobrodzki Park Krajobrazowy z projektowanym Tyszowieckim Obszarem Chronionym Krajobrazu /obejmuje on Las Bukowiec/

Ponad to na terenie gminy znajduje się rezerwat przyrody „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec”, pomniki przyrody ożywionej oraz użytek ekologiczny. Rezerwat „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec”, określany jest jako rezerwat leśny częściowy.

[„Las Lipowy w uroczysku Bukowiec”](#) - (pow. 11,58 ha) - celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych lasu lipowego naturalnego pochodzenia.

Na granicy gmin Jarczów i Lubycza Królewska na lewym zboczu doliny Sołokiji. Zlokalizowany jest użytek ekologiczny „Korhynie” o powierzchni 5,74 ha. Ochroną objęte są tu zbiorowiska roślinności kserotermicznej z bardzo bogatym stanowiskiem obuwika.

Na terenie gminy rosną również drzewostany między innymi tzw. pomniki przyrody ożywionej.

Dąb szypułkowy - (Kol. Gródek) - jest często spotykanym drzewem w woj. Lubelskim, zwłaszcza na Wyżynie Lubelskiej i Rostoczu; jest drzewem długowiecznym (400 - 500 lat), pojedyncze egzemplarze dożywają 1 000 lat, a nawet więcej. Najpotężniejsze drzewa tego gatunku osiągają 1 000 cm w obwodzie.

Omawiany mierzy w obwodzie 300 cm i wysokość 15 m.

Aleja składająca się z 26 lip drobno listnych - (Chodywańce) - lipa drobno listna to również najpospolitszy gatunek drzew na terenie woj. Lubelskiego, a szczególnie liczne na Wyż. Lubelskiej, co wiąże się z żyznymi rędzinami i glebami brunatnymi wytworzonymi z lessów. Podobnie jak dąb, należy do gatunku drzew długowiecznych.

Te rosnące na terenie gminy, osiągają wysokość od 20 do 25 m i mierzą w obwodzie od 131 do 420 cm.

Przez gminę przebiega szlak turystyczny - „cerkiewny”.

III.1.3 POWIĄZANIA KULTUROWE

Dzieje historyczne terenu wchodzące w skład obecnego powiatu tomaszowskiego (zamojszczyzny), należy odnieść do początków Państwa polskiego. W kronikach odnotowano, iż w roku 981 „szedł Włodzimierz ku Lachom i zajął grody ich, Przemyśl, Czerwień i inne grody, które są i po dziś dzień pod Rusią”. Zapewne Czerwień był stolicą ziemi, dzielnicy czy też krainy nazwanej w historiografii Grodami Czerwieńskimi, później ziemią lub księstwem czerwińskim, należącym do Polski. Nie rozstrzygnięte jednak i nadal dyskusyjne pozostaje zagadnienie terytorium Grodów Czerwieńskich. Grody Czerwieńskie odebrał Bolesław Chrobry w 1018 roku w wyprawie na Kijów. Pozostały one przy Polsce do 1031 roku, gdy zajęli je powtórnie książęta ruscy — Jarosław i Mściśław, wykorzystując zaangażowanie się Mieszka II w walce z Niemcami. Były to początki osadnictwa ruskiego na zachodzie, które rozwijało się w miarę wzrostu ekspansji mongolskiej na Ruś Kijowską. Trwały one do XIII wieku. Sytuacja zmieniła się dopiero po tragicznej śmierci Jerzego Trojdenowicza w 1340 roku i podjętej wtedy przez Kazimierza Wielkiego wyprawie na Ruś, a w ślad za tym pierwszych prób osadnictwa wyludnionych przez wojny ziem. Po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku, rządy w Polsce objął Ludwik Węgierski, powierzając w 1372 roku zarząd Rusi halickiej Władysławowi Opolczykowi. Notowane są wtedy pierwsze nadania ziemskie. W 1377 roku nastąpiła wyprawa polsko - węgierska na Ruś, a w jej wyniku ponownie odzyskano Chełm i Bełz. Włączenie ziemi chełmskiej i bełskiej już na stałe do Polski nastąpiło w wyniku wyprawy Jadwigi na Ruś w 1381 roku. Od roku 1388 rozpoczęło się intensywne osadnictwo Ziemi Chełmskiej i księstwa bełskiego. Po śmierci ostatniego księcia bełskiego - Władysława II w 1462 roku, Księstwo zostało włączone do Korony jako województwo bełskie i takim pozostało do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Okres ten charakteryzuje się powstaniem na tych terenach wielu miast. Najmłodszym choć jednocześnie efemerycznym miasteczkiem, były Potoki, notowane jako miasto w 1763 roku. W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski, pociągając za sobą nowy podział administracyjny kraju.. Teren gminy Jarczów, znalazł się pod zaborem austriackim. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim rozbiorze oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku, po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku, kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten, tzn. do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku, tereny gminy Jarczów były pod zaborem austriackim. Po odzyskaniu niepodległości, dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1912.

W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego, z okresu międzywojennego.

W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, znosząc powiaty i tworząc nowe województwa, podzielone na gminy. Gmina Jarczów znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku, spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu Tomaszów Lubelski i województwa lubelskiego.

JARCZÓW

Nazwa wsi Jarczów jest stosunkowo niedawna i pojawia się dopiero w początkach XVIII wieku. Dawniej wieś nosiła nazwę Konwica lub Konwicza, notowaną już w 1487 roku, a należała wówczas do parafii w Uhnowie. W 1726 roku w wizytacji biskupiej zapisano ją Konwica alias Jarczów, w 1742 roku już tylko jako Jarczów. Wieś powstała na obszarze wsi Korhinie al. Korczyn i otrzymała miano od nazwiska dziedziców Korhinia. W połowie XVIII wieku, Jarczów znalazł się w posiadaniu Maurycego Józefa Kurdwanowskiego, rotmistrza królewskiego i starosty baranowskiego, który w 1755 roku otrzymał zezwolenie królewskie na lokację miasta Jarczowa.

Miasteczko na początku swego istnienia, miało charakter wyłącznie handlowy, o czym świadczy struktura ludności wykazująca, że np. w 1856 roku Jarczów liczył 185 mieszkańców, w tym 93% Żydów.

Zapewne Kurdwanowski zakładając miasto, jako jeden z pierwszych budynków mających go ozdobić i wyróżnić z okolicznych wsi, wznosił tu cerkiew drewnianą z dzwonnica nad babińcem, istniejącą do dziś /obecnie kościół rzym. - kat., kilkakrotnie remontowany/.

W 1860 roku notowana jest w Jarczowie drewniana bożnica.

W końcu XVIII wieku Jarczów przeszedł w posiadanie hr. O' Donellów, potem do Makomaskich.

W 1869 roku został pozbawiony praw miejskich i zamieniony na tzw. osadę, pozostał nadal siedzibą gminy.

Konwica, nazwana później Jarczowem, była małą wioską leżącą na zbiegających się tu lokalnych drogach z Przeorska do Jurowa i z Korhyń do Wierszyczycy, w widłach biorącej tu początek rzeczki Szyszły. Nie było to jednak bezpośrednie przecięcie się tych dróg, przebieg ich wyznaczały warunki terenowe. Miasteczko zostało ulokowane w trójkącie powstałym przy zbiegu dróg z Przeorska i Korhyń. W nim wytyczono kwadratowy niewielki rynek, wokół zabudowany. Na rozbudowę pozarynkową wyznaczono uliczkę, od zachodu łączącą wspomniane drogi oraz wschodni wierzchołek trójkąta, na którym ulokowano cerkiew będącą architektoniczną dominantą miasteczka. Dalsza rozbudowa rozwija się w kierunku wschodnim od zbiegu dróg prowadzących do Wierszyczycy i Jurowa. Pierwotny układ urbanistyczny Jarczowa przetrwał do dziś.

JURÓW

Na wschód od zabudowań wsi, w widłach małych cieków Szyszły i Rzeczycy, dopływów Sołokiji, istnieje miejsce nazwane przez okoliczną ludność „Zamczyskiem” lub „Horodyskiem”. Miejsce, które kiedyś było grodziskiem, opisanym jeszcze w XIX wieku, dziś jest polem ornym otoczonym bardzo niskimi śladami obniżenia.

Najstarsza wzmianka historyczna o Jurowie pochodzi z 1453 roku, a w 1531 roku, wieś należała do jednej z najstarszych parafii rzymsko - katolickich na Zamojszczyźnie. Istnieje także wzmianka o zamczysku z końca XIX wieku, kiedy to wzniesienie ze śladami po zamku nazwano Horodyskiem. Zamek ten miał być opasany fosą z wodą, bawił w nim

prawdopodobnie Karol Gustaw podczas wyprawy w połowie XVII wieku. Ostatecznie miał być zniszczony przez Turków i Tatarów.

Głównym elementem obronnym grodu był wał, którego podwalina była zagłębiona na około 1 m. Wał zbudowany ze skrzyń drewnianych, wypełnionych gliną z ziemią był imponującej szerokości dochodzącej do 13,5 m.

W grodzie raczej nie było obiektu murowanego.

Grodzisko datowane jest na X/XI wiek.

Niewielkie i zniszczone dziś grodzisko w Jurowie było silnie ufortyfikowanym obiektem militarnym, zniszczonym prawdopodobnie w XIII wieku przez Tatarów. Zapleczem osadniczym dla grodu była niewątpliwie, stwardzona sieć dużych osad otwartych, użytkowanych nawet w VII wieku. Zostały one zlokalizowane na północy grodziska wzdłuż południowego stoku Rzeczycy.

III.1.4 POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

Gmina Jarczów wyposażona jest w usługi podstawowe publiczne i komercyjne. Zaspokajają one podstawowe potrzeby jej mieszkańców.

Z usług wyższego rzędu, takich jak: oświata, kultura, zdrowie, handel, rzemiosło itd., ludność zmuszona jest korzystać z placówek zlokalizowanych w Tomaszowie Lubelskim czy też Zamościu.

Mieszkańcy gminy większość spraw związanych z obsługą administracyjną i usługami publicznymi, załatwiać muszą w mieście powiatowym - Tomaszowie Lubelskim lub wojewódzkim - Lublinie. Jeżeli ważność spraw jest mniejsza, można udać się do Urzędu Gminy w Jarczowie.

III.1.5 POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Gmina Jarczów posiada raczej dobrze rozwiniętą sieć komunikacji samochodowej. Przez teren gminy przebiegają jedynie drogi powiatowe i gminne. Przez obszar gminy przebiega 11 odcinków dróg powiatowych oraz szereg dróg gminnych, których część jest w fazie projektowo - wykonawczej. Łączna ich długość przekracza 60 km (drogi powiatowe) oraz około 40 km (drogi gminne). Układ ten, wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych, co zapewnia dogodny dojazd do pól uprawnych i wywóz płodów rolnych.

W sieci uzupełniającej podstawowego układu komunikacji kołowej, drogi te obsługują w większości zabudowę wiejską, usługi podstawowe oraz zapewniają dodatkowe dogodne powiązania z drogami dojazdowymi do pól uprawnych. Na obszarze gminy występują linie energetyczne —110 kV i 15 kV.

III.2. POZYCJA GMINY NA TLE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Województwo lubelskie - informacje ogólne

Ilość miast na prawach powiatu: 4

Ilość powiatów: 20

Ilość gmin: 213

Pozycja gminy na tle województwa lubelskiego		
	Gmina	Województwo
Liczba mieszkańców	3 312 tys.	2 086 493 tys.
Powierzchnia	106,6 km ²	25 122 km ²
Gęstość zaludnienia	33 osoby/km ²	85 osób/ km ²
Średni wiek mieszkańców	43,1 lat	42,4 lat
Przyrost naturalny	-12	- 9 210
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-3,58	- 4,38
Stopa bezrobocia rejestrowanego	6,7 %	8,2 %
Mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym	15,9 %	17,6 %
Mieszkańcy w wieku produkcyjnym	60,2 %	59,7 %
Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym	23,9 %	22, 8%
Użytki rolne	8 479 ha	1 710 361 ha
Grunty orne	7 117 ha	1 336 649 ha
Sady	27 ha	44 671 ha
Łąki	1 038 ha	254 921 ha
Pastwiska	297 ha	74 120 ha
Lasy	1 534 ha	573 662 ha

I.

III.3. POZYCJA GMINY NA TLE POWIATU TOMASZÓW LUBELSKI

DANE OGÓLNE - PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Ilość gmin ogółem: 13

Ilość gmin miejskich: 1

Ilość gmin miejsko-wiejskich: 3

Ilość gmin wiejskich: 9

Ilość miast: 4

Pozycja gminy na tle powiatu tomaszowskiego		
	Gmina	Powiat
Liczba mieszkańców	3 312	81 350
Powierzchnia	106,6 km ²	1 489 km ²
Gęstość zaludnienia	33 osoby/km ²	57 osób/ km ²
Średni wiek mieszkańców	43,1 lat	43,1 lat
Przyrost naturalny	-12	-553
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-3,58	-6,72
Stopa bezrobocia rejestrowanego	6,7 %	7,9 %
Mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym	15,9 %	16,2 %
Mieszkańcy w wieku produkcyjnym	60,2 %	60,7 %
Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym	23,9 %	23,1 %
Użytki rolne	8 479 ha	104 731 ha
Grunty orne	7 117 ha	86 048 ha
Sady	27 ha	621 ha
Łąki	1 038 ha	14 654 ha
Pastwiska	297 ha	3 408 ha
Lasy	1 534 ha	32 047,7 ha

IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

IV.1. DANE PODSTAWOWE

POWIERZCHNIA OBSZARU GMINY	- 10 667 ha
LICZBA SOŁECTW	- 18
LICZBA WSI	- 19
LUDNOŚĆ GMINY OGÓŁEM /W TYM KOBIETY/	- 3312/1670 (stan na 2021r.)
GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA NA 1 KM2	- 33 (stan na 2021r.)
PRZYROST NATURALNY NA 1000 MIESZKAŃCÓW	- -12 (stan na 2021r.)
POZIOM BEZROBOCIA /zarejestrowani bezrobotni/	- 221 osób (stan na 2021r.)
LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM	- 527 (stan na 2021r.)
LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYCH	- 1993 (stan na 2021r.)
LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM	- 792 (stan na 2021r.)
UŻYTKI ROLNE RAZEM	- 8579 ha (stan na 2021 r.)
GRUNTY ORNE	- 7094 ha (stan na 2021 r.)
SADY	- 38 ha (stan na 2021 r.)
ŁĄKI	- 1226 ha (stan na 2021 r.)
PASTWISKA	- 221 ha (stan na 2021 r.)

Główne funkcje występujące w gminie:

- > produkcja żywności
- > drobny przemysł i wytwórczość
- > obsługa ludności
- > obsługa rolnictwa
- > mieszkalnictwo
- > turystyka
- > obsługa komunikacji drogowej

IV.2. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE

Obszar, na którym położona jest gmina Jarczów, we wczesnym średniowieczu leżał w zachodniej części krainy zwanej Grodami Czerwieńskimi, wchodzącymi w skład ówczesnego państwa Mieszka I. W roku 981 Książę kijowski Włodzimierz napadł na Polskę i zagarnął Grody Czerwieńskie. Odzyskał je w 1018 roku Bolesław Chrobry. W 1031 roku książęta ruscy - Jarosław i Mścisław, tworząc koalicję z Niemcami, zagrażając Polsce od zachodu, ponownie zagarnęli Grody Czerwieńskie, wysiedlając stamtąd ludność polską. W 1340 roku zagarnięte przez Ruś ziemie, odebrał Kazimierz Wielki. W 1387 roku Królowa Jadwiga, w wyprawie na Ruś, włączyła już na stałe do Polski ówczesną ziemię chełmską i bełską. W 1388 roku Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV. Ziemia chełmska weszła wówczas w skład Korony. Podziały administracyjne I Rzeczypospolitej, uległy likwidacji po pierwszym rozbiórze Polski w 1772 roku. Obszar gminy znalazł się w zaborze austriackim i stan taki przetrwał do 1912 roku. W 1919 roku utworzone zostało województwo lubelskie, podzielone na powiaty i gminy. Z niewielkimi zmianami lokalnymi, przetrwało ono do 1939 roku.

Podział administracyjny kraju w 1999 roku spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar województwa lubelskiego i powiatu tomaszowskiego.

PODSTAWOWE FUNKCJE TERENU

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Wielkość Ilość mieszkańców	Układ przestrzenny
I	II	III	IV	V
1.	CHODYWAŃCE	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana

2.	GRÓDEK	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 170	Widlica dwustronnie zabudowana
3.	GRÓDEK-KOLONIA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 130	Ulicówka dwustronnie zabudowana
4.	JARCZÓW	Usługi podstawowe i ponad podstawowe gminne (administracja, oświata, zdrowie, kultura). Drobną wytwórczość przemysłową i rzemieślniczą, obsługa ludności, handel, inne. Ruch drogowy, obsługa rolnictwa i mieszkalnictwo	DUŻA ~ 380	Ulicówka dwustronnie zabudowana
5.	JARCZÓW-KOLONIA PIERWSZA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 240	Zabudowa rozproszona
6.	JARCZÓW-KOLONIA DRUGA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 170	Ulicówka dwustronnie zabudowana
7.	JURÓW	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 180	Ulicówka dwustronnie zabudowana
8.	KORHYNIE	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 140	Widlica dwustronnie zabudowana
9.	ŁUBCZE	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 280	Ulicówka dwustronnie zabudowana
10.	NEDEŻÓW	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 220	Widlica dwustronnie zabudowana
11.	NOWY PRZEORSK	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 60	Ulicówka dwustronnie zabudowana
12.	PLEBANKA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 120	Ulicówka dwustronnie zabudowana
13.	PRZEWŁOKA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 190	Ulicówka dwustronnie zabudowana

14.	SZLATYN	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 170	Ulicówka dwustronnie zabudowana
15.	SOWINIEC	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 40	Ulicówka dwustronnie zabudowana
16.	WERSZCZYCA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	DUŻA ~ 370	Ulicówka dwustronnie zabudowana
17.	WOL. GRÓDECKA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 130	Ulicówka dwustronnie zabudowana
18.	WOL. GRÓDECKA-KOLONIA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 100	Ulicówka dwustronnie zabudowana
19.	ZAWADY	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 150	Ulicówka dwustronnie zabudowana

IV.3. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE

IV.3.1 BUDOWA GEOLOGICZNA I ZŁOŻA KOPALIN

Południowo - wschodnia część gminy /Pobuże/, położona jest w obrębie rozległych wschodnich skał kredowych. Skały kredowe wykazują przestrzenne zróżnicowanie wykształcenia litologiczno-surowcowego, w części środkowej, wschodniej i południowej, ich profil tworzą margle jasnoszare, kremowe, popielato - szare o zmiennej twardości, często przeławiczone marglami kredowatymi. Jego miąższość wynosi około 100 m, w rejonie wsi Chodywańce i Plebanka. W obszarze zachodnim gminy - Roztocze, wychodnie kredowe tworzy zmienny kompleks opoki i opoki marglistej. Północną część gminy - Grzęda Horodelska, pokrywa less i gliny lessopodobne o miąższości kilkunastu metrów. Dodatkowym urozmaicheniem budowy geologicznej gminy są pokrywy piaszczyste: na północy piasków wodnolodowcowych - zalesione lasem bukowym, na południowym - zachodzie zaś poziomy terasowe piasków rzecznych doliny Sołokiji. Piaski mają miąższość od 3 - 26 m, średnio 11 przy nakładzie 1 - 4 m zbudowanym z mułków i piasków gliniastych oraz torfu. Doliny rzek wypełnione są torfami.

Rzędne terenu wynoszą w obrębie Pobuża od 250 do 270 m n.p.m. oraz do 325 m n.p.m. w obrębie Roztocza.

Złoża surowców naturalnych występujące na terenie gminy

Złoże torfu - Jurów - Chodywańce

Z geologicznego punktu widzenia, torf jest skalą pochodzenia organicznego powstałą wskutek procesu torfienia w warunkach organicznego dostępu tlenu i dużej wilgotności. W stanie naturalnym zawiera 85 - 98% wody.

Torfowisko Jurów - Chodywańce obejmuje powierzchnię 630 ha od Jurowa do wschodniej granicy gminy do miejscowości Plebanka, o zasobach 17 790 ha i średniej miąższości 3,30 m /maksymalnie 6,60 m. Torf był w przeszłości eksploatowany na pow. 120 ha. Wyeksploatowano 3000 m³. Torfowisko jest zmeliorowane i użytkowane gospodarczo jako łąki. Jest to torfowisko wyłączone z bazy zasobowej, ze względu na infrastrukturę, urządzenia melioracyjne, drogi oraz rolę hydrologiczną

Złoże lessu, mulków i glin lessowych – Gródek-Kolonia

Złoże usytuowane na gruntach wsi Nedeżów Sowiniec, [Gródek-Kolonia](#), Przewłoka i Wierszczyca. Obszar złożowy nie posiada ustalonych zasobów, *ma charakter perspektywiczny.*

Surowiec jest przydatny do produkcji ceramiki budowlanej - cegły palonej pełnej.

Sezonowo eksploatowano złożo na gruntach wsi [Gródek-Kolonia](#).

Złoże opok i opok marglistych – Jarczów-Kolonia Pierwsza

Obszar złożowy, usytuowany na gruntach [Jarczów-Kolonia Pierwsza](#), [Korhynie](#) i [ma charakter perspektywiczny.](#)

Złoże margli kredowych - Żurawce

Obszar złożowy usytuowany jest w obrębie rozległych wschodnich utworów kredowych rozprzestrzeniających się na południowy - wschód od gminy Jarczów. Bilansowa powierzchnia złożowa obejmuje grunty orne byłego PGR Plebanka, Dyniska Nowe I, PGR Nowosiółki Kardynalskie. W granicach gminy Jarczów znajduje się zachodni skraj złoża. Zasoby złoża zostały *udokumentowane*. Na powierzchni 745,9 ha wynoszą 1. 243. 00 tys. ton, przy średniej miąższości 86.7 m i przy średnim nakładzie 1,21 m /gleba pokrywa lessopodobna/ Złoże stanowi rezerwę surowcową dla przemysłu cementowego.

Złoże margla - Żurawce - Nowosiółki Kardynalskie

Obszar złożowy, usytuowany jest około 2 km na południowy - wschód od Jarczowa i obejmuje grunty orne wsi Żurawce, Chodywańce, Plebanka, Nowosiółki. Surowiec spełnia wymogi przemysłu materiałów wiążących. *Zasoby nie ustalone.*

Złoże piasku - Wola Korhyńska - Ruda Żurawiecka

Obszar usytuowany jest w południowo - zachodnich granicach gminy, na gruntach rolnych i leśnych wsi Korhynie. Stanowi on część północną obszaru *perspektywicznego*. W granicach gminy obejmuje 68 ha, o nagromadzonych zasobach około 1 500 tys. ton. Miąższość złoża waha się od 2,0 do 3,5 m. Od głębokości około 1,8 m, seria złożowa zawodniona.

Złoże piasku - Ruda Żurawiecka pole B

Obszar złożowy, usytuowany w dolinie rzeki Sołokiji, obejmuje jej koryto i terasy zalewowe i nadzalewowe. Pole A znajduje się na gruntach wsi Leliszka, pole B -Żurawce, Kopice. Zasoby bilansowe pola B wynoszą 7. 263 tys. ton. Miąższość serii surowcowej pola B, wynosi od 3,0 do 25,8 m, przy nakładzie średnio 1,4 m. Złoże stanowi rezerwę surowcową przewidzianą do wykorzystania gospodarczego po podjęciu inwestycji wodnej - zbiornika retencyjnego.

IV.3.2 GLEBY

Gmina Jarczów leży na pograniczu trzech regionów glebowo - rolniczych:

Region Rostocza Środkowego

występują tu głównie gleby pszenne wykształcone na lessach lub na marglach kredowych oraz gleby żytnie wytworzone na utworach pylastych lub piaszczystych

Region Telatyński

występują tu gleby kompleksu pszennego wykształconego głównie na lessach lub na glinach

Region Pobuża

występują tu gleby kompleksu żytniego wykształconego na lessach lub marglach kredowych

Jak wynika z powyższego, omawiany teren gminy Jarczów, pokrywają gleby lessowe całkowite w typie brunatnym i czarnoziemnym - rędziny kredowe i brunatne. W uprawie są to ziemie ciężkie. Większość to gleby dobre i bardzo dobre, zaliczone do kompleksu pszennego bardzo dobrego, dobrego oraz pszennego wadliwego (rędziny). Są pulchne i przewiewne a jednocześnie potrafią gromadzić zapasy wilgoci. Żyzność gleb lessowych uzależniona jest od typu gleby oraz położenia w terenie. Gleby położone na wierzchoinach i łagodnych skłonach są bardziej urodzajne od gleb na skłonach o znacznym nachyleniu.

Najlepszymi glebami są czarnoziemy; posiadają głęboki, zasobny w humus i podstawowe składniki pokarmowe, poziom próchnicy. Są w dobrym i bardzo dobrym stanie kultury. Klasyfikowane są w klasie I i II. W profilu, na niewielkiej najczęściej głębokości, występuje węglan wapnia.

Gleby brunatne lessowe stanowią większość gleb; typologiczne dzielą się na gleby brunatne właściwe i wylugowane. Do najbardziej żyznych należą grunty położone na równinach wierzchowinowych i skłonach o niewielkim nachyleniu. Stanowią kompleks pszenno bardzo

dobry. Mimo, iż posiadają mniej zasobny w humus i płytszy poziom próchniczny od czarnoziemów, niewiele im pod względem urodzajności ustępują. Korzystna, guzelkowata struktura, duża pojemność wodna, łatwość przyswajania przez rośliny składników pokarmowych, powodują, że na glebach tych można z powodzeniem uprawiać rośliny o najwyższych wymaganiach.

Największą powierzchnię wśród gleb brunatnych lessowych, zajmują gleby kompleksu pszennego dobrego. Są one nieco mniej żyzne od gleb kompleksu pszennego bardzo dobrego. Wynika to przede wszystkim z położenia w gorszych warunkach fizjograficznych. Zlokalizowane są zazwyczaj na skłonach o kilkustopniowym nachyleniu i podlegają umiarkowanej erozji. Poziom próchniczny jest mniej zasobny, a jego głębokość jest równa miąższości warstwy ornej. Są strukturalne i przewiewne. Przy właściwej uprawie i wysokim nawożeniu, dają plony nie gorsze od gleb kompleksu pierwszego. Wartość bonitacyjna jest określana klasą IIIa.

Duży wpływ na sposób i rodzaj prowadzonych upraw na terenie gminy mają gleby kompleksu pszennego wadliwego (rędziny). Stanowią one około 20 % powierzchni upraw na terenie Gminy Jarczów. Kompleks pszenno-wadliwy jest zaliczany do IIIb, IVa i IVb klasy bonitacyjnej, obejmuje gleby średnio zwięzłe i zwięzłe, trudne w uprawie, o przepuszczalnym podłożu, gorsze właściwości fizyczne w porównaniu do gleb kompleksu pszennego bardzo dobrego i pszennego dobrego, okresowo może występować niedobór wody; narażone mogą być na erozję. Typowym przedstawicielem kompleksu pszennego wadliwego na terenie gminy są ciężkie rędziny kredowe potocznie nazywane borowiną.

Najslabszymi wśród gleb lessowych są gleby położone na skłonach o znacznym nachyleniu. Zachodząca tu erozja jest główną przyczyną obniżającą ich wartość.

Doliny rzeczne wypełniają głębokie torfy, na których powstały gleby torfowe i mułowo-torfowe.

IV.3.3 WODY PODZIEMNE

Gmina Jarczów leży na pograniczu dwóch regionów hydrograficznych (wg. Wilgat 1975 r.):

- region Wyżyna Lubelska i Rostocze, subregion Rostocze
- region Wyżyna Wołyńska

Wody podziemne w obu regionach występują w podobnych warunkach w utworach kredowych oraz utworach czwartorzędowych. W dolinach rzek oba poziomy wodonośne tworzą kredowo-czwartorzędowy zbiornik.

Rejon Rostocza, z racji dobrych warunków infiltracji i najwyższej sumy opadów stanowi główny obszar alimentacji dla całej Niecki Lubelskiej. Przepływ wód kredowych odbywa się z kierunku południowego /Rostocze/ ku północy.

Wody kredowe ujmowane są przez studnie kopane i wiercone. Studnie kopane mają głębokość 8 - 10 m, a stabilizująca się w nich woda osiąga 4,5 - 7,7 m p.p.t. Studnie wiercone mają głębokość 30 - 80 m, a woda nawiercana jest w nich w kilku poziomach (np. ujęcie

wody w Łubczu). Na terenie gminy zlokalizowane są trzy ujęcia wód podziemnych przeznaczonych na cele bytowo-gospodarcze tj. w miejscowościach Łubcze, Plebanka oraz Wola Gródecka.

Wody czwartorzędowe ujmowane są w nielicznych studniach kopanych, zlokalizowanych w dolinach rzek. Zawodnione utwory występują w dolinach rzecznych lub lokalnie, niewielkimi płatami na wysoczyznach. Wody tego poziomu występują na niewielkich głębokościach.

IV.3.4 WODY POWIERZCHNIOWE

Gmina Jarczów położona jest w zlewni rzeki Bug. Odwadniana jest przez jej lewostronne dopływy: w części południowej i środkowej przez rzekę Rzeczyca z dopływem Szyszła, część północna odwadniana jest przez górną Huczwę i Kanał Hopkie, natomiast część zachodnia przez górną Sołokiję. Doliny rzek mają założenia tektoniczne, i za wyjątkiem Sołokiji, kierunek równoleżnikowy, tzw. wołyński.

Największy dopływ Sołokiji, to Rzeczyca, której źródła znajdują się kilkaset metrów na zachód od wsi Wierszczyca. Z kolei dopływem Rzeczycy jest Szyszła przepływająca w pobliżu Chodywaniec, Zawad oraz Jurowa. Ponadto do rzek na terenie gminy wpływają małe ciek i rowy melioracyjne.

Na terenie gminy zlokalizowany jest również zbiornik wodny „Leliszka”, o powierzchni 2,5 ha i pojemności 45 tys. m³. Zbiornik wodny „Leliszka”, poza podstawową rolą retencji i hodowli rybnej, stanowić może obszar dla organizowania wypoczynku i rekreacji.

Tereny wód otwartych, inaczej zwane zbiornikami wodnymi, do których należą: stawy, rzeki, ciek wodne oraz kanały. Wraz z obszarami sąsiadującymi współtworzą one najczęściej ciągi systemów ekologicznych. Podlegają one również ścisłej ochronie środowiskowej przed potencjalnymi zanieczyszczeniami.

Wskazuje się rezerwy terenowe i obszary proponowanych i przewidywanych możliwości lokalizacyjnych, pod usługi: sportu, turystyki, wypoczynku, a co za tym idzie realizację takich obiektów jak: motel, hotel, camping czy pole namiotowe.

IV.3.5 KLIMAT

Zgodnie z regionizacją klimatu Polski /E. Romera/, klimat Roztocza należy do klimatu Wyżyn Środkowych. Według klasyfikacji termicznej /Janiszewski/, Roztocze leży w krainie długiej zimy (ok. 98 dni), średnio długiego lata (ok. 95 dni), krótkiej wiosny i jesieni. Na terenie gminy najczęściej napływają masy powietrza polarno - morskiego, z maksimum napływów w miesiącach letnich (80%) oraz polarno - kontynentalnego, maksimum napływów z końcem zimy i początkiem wiosny. Powietrze arktyczne napływa rzadko (ok. 6% przypadków w roku), najczęściej w zimie i na wiosnę; najrzadziej napływa powietrze zwrotnikowe.

Zróźnicowanie warunków topo - i mikroklimatycznych

Zróźnicowana rzeźba terenu i udział powierzchni leśnych (niestety na terenie gminy Jarczów są one niewielkie), wpływa na zróźnicowanie topo - i mikroklimatyczne; w gminie można wyróżnić obszary o lepszych i gorszych warunkach:

- najlepszymi warunkami cechują się obszary wierzcholinowe o przewadze terenów posiadających dobre warunki nasłonecznienia - zbocza i stoki południowe, południowo - wschodnie i południowo - zachodnie, dobre warunki opadowe - wyraźne opady na stokach W, WS, WN, dobrym przewietrzaniu, bardzo dobrych warunkach areosanitarnych
- najbardziej niekorzystne warunki występują w dolinie rzeki i obniżeniach terenowych, z uwagi na występujące inwersje termiczne, zwiększoną częstotliwość występowania mgieł z tendencją do stagnacji, słabą wentylacją, co sprzyja tworzeniu się mrozowisk, mgieł, zaleganiu zanieczyszczeń powietrza
- topoklimat lasów w swoistych warunkach bioklimatycznych, cechujący się dużą zacisnością, łagodnym przebiegiem doborowych elementów meteorologicznych, dużym zacienieniem
- topoklimat terenów położonych w sąsiedztwie kompleksów leśnych, cechujących się okresowym zacienieniem i dużą zacisnością sprzyjającą długiemu utrzymaniu się wilgoci w glebie

Stosunki termiczne

Roztocze jest obszarem chłodniejszym w porównaniu do krajów sąsiednich; średnia temperatura powietrza występuje w przedziale 6,7 - 6,9 °C.

Średnia roczna temperatura powietrza w okresie wegetacyjnym, lata 1951 - 1990, dla stacji położonej najbliżej gminy w Tomaszowie Lubelskim, wynosiła:

Miesiąc	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	IV-X
Tomaszów Lubelski	7,0	12,6	16,0	17,3	15,5	12,4	7,5	12,8

Średnia data ostatnich wiosennych przygruntowych przymrozków przypada na około 20 maja, maksymalny przymrozek może wystąpić około 10 czerwca. Średnia data pierwszych jesiennych przymrozków przygruntowych przypada na około 20 września, najwcześniej może się jednak pojawić około 31 sierpnia.

Okres wegetacyjny wynosi przeciętnie około 203 dni, dla porównania w Polsce: od 190 dni na Suwalszczyźnie do 220 dni w południowo - zachodniej części kraju. W ostatnim dziesięcioleciu, notuje się wzrost temperatury stycznia o 0,5 °C i spadek w lipcu o 1,2 °C, w porównaniu do 25 - lecia (1951 - 1975).

Opady

Średnia roczna suma opadów na Roztoczu, wynosi 450 - 495 mm /Grzęda Sokalska otrzymuje ich 550 mm/. Największymi sumami opadów charakteryzuje się lato, w okresie wegetacyjnym (IV - X).

Trwała pokrywa śnieżna pojawia się w połowie grudnia i utrzymuje się do połowy marca, w tym pokrywa o grubości 10 cm zalega około 2 miesiące, a co najmniej 20 cm, około 1 miesiąca.

Gmina położona jest w obszarze występowania szlaków gradowych. Opady gradu najczęściej towarzyszą burzom letnim.

Wiatry

Na obszarze gminy wieją wiatry zachodniej połówki horyzontu /W, SW,NW/, z tym, że dominuje kierunek zachodni. Notowane są również wiatry południowo - zachodnie oraz wiatry północno - zachodnie. Kierunki te stanowią prawie 50% sumy wszystkich wiatrów. Najmniejszy jest udział wiatrów północnych i północno - wschodnich, nie przekraczają one razem 15%. Znaczny jest udział cisz - do około 12% na terenach otwartych, do 40% w obniżeniach i na obszarach śródlęsnych. Dominują wiatry o prędkości 2,1 m/s.

Zachmurzenie

Obszar, na którym położony jest teren gminy Jarczów, charakteryzuje się jednym z najniższych w Polsce zachmurzeniem oraz najwyższym usłonecznieniem. W skali roku, najmniejsze zachmurzenie notuje się od kwietnia do września, z minimum we wrześniu oraz drugim minimum - w czerwcu. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,3 do 6,6 w 11 - stopniowej skali pokrycia nieba. Najłagodniejszy okres w roku obejmuje miesiące od IV do VI (okres wegetacyjny).

Mgły

Na obszarze gminy nie są one zjawiskiem nadmiernie częstym. W ciągu roku, najmniej obserwowane są mgły w okresie od kwietnia do sierpnia, z minimum w czerwcu i lipcu; natomiast najczęściej występują w październiku i listopadzie.

Duży wpływ na ich częstotliwość wywierają czynniki lokalne - tereny cechujące się znacznymi spadkami temperatury, tereny podmokłe. Obserwowane są mgły adwekcyjne, napływające ze wszystkich partii terenu w kierunku obniżeń i dolin oraz mgły inwersyjne występujące w dolinach, związane ze spadkiem temperatury.

IV.3.6 SZATA ROŚLINNA (LASY)

Szatę roślinną na terenie gminy Jarczów, charakteryzuje jej położenie w obrębie trzech odmiennych krain fizjograficznych. Na obszarze Roztocza dużą powierzchnię zajmują lasy, na Pobużu oraz Grzędzie Sokalskiej zajmują niewielkie powierzchnie.

Lasy oraz grunty leśne, na terenie gminy, zajmują powierzchnię 1534,2 ha co stanowi 0,3% powierzchni lasów w województwie lubelskim i 4,79% powierzchni leśnej w powiecie tomaszowskim, z czego pod Nadleśnictwo Tomaszów Lubelski podlega 1342,3 ha. Większe partie lasów występują głównie w północnej oraz południowo – zachodniej części gminy. Dominującym typem siedliskowym jest las świeży, a gatunkiem lipa, dąb, buk, grab i sosna.

Około 640 ha lasów na omawianym obszarze, zaliczanych jest do ochronnych. W kompleksie leśnym na południowy - zachód od wsi Korhynie oraz na północ od Woli Gródeckiej, występują lasy wodochłonne o łącznej powierzchni około 250 ha. Lasy glebochłonne zajmują obszar ponad 97 ha i obejmują tereny na wschód od Woli Gródeckiej. Nadzór nad lasami sprawuje Nadleśnictwo Tomaszów Lubelski. Drzewostan i szata terenów leśnych podlega ścisłej ochronie. Na terenie gminy znajduje się również rezerwat częściowy „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec” o powierzchni - 11,58 ha, z zarządzenia MLiPD z 7 października 1967 r./MP Nr 60, poz. 285/

Na omawianych obszarach istnieje zakaz zabudowy i zainwestowania terenów. Wskazuje się obszary przeznaczone do dolesień ze wstępnym określeniem granicy rolno –leśnej.

Ogólna powierzchnia lasów ochronnych na terenie gminy Jarczów - 641,42 ha w tym:

- lasy glebochronne - 97,72 ha
- lasy wodochronne - 244,92 ha
- lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody - 293,5 ha
- lasy wodochronne stanowiące ostoje zwierząt chronionych - 96,58 ha

Główne rodzaje zbiorowisk leśnych:

Lasy bukowe (niżowo - górskie) - cechuje występowanie i dominacja buka i jodły, częstymi drzewami są tu też klon, jawor, wiąz górski, świerk i lipa szerokolistna. Na glebach brunatnych Roztocza dominację uzyskuje buczyna karpacka; zespół ten graniczy najczęściej z borem jodłowym i grądem lipowo - grabowym. Typowe fragmenty tej asocjacji przedstawia wielowarstwowy las jodłowo - bukowy z domieszką graba, jaworu, klonu, osiki, lipy. Obecnie maleje udział jodły w drzewostanie, czego przyczyną była niewłaściwa gospodarka oraz ostatnio kryzys, jaki przechodzi ten gatunek w skali kraju.

Wyżynny bór jodłowy mieszany - zajmuje dużą powierzchnię na Roztoczu Środkowym, mniejszą na Południowym. W terenie asocjacja ta sąsiaduje zwykle z buczyną karpacką i borem sosnowym. W drzewostanie dominuje jodła z domieszką świerka i buka. Gatunek ten również przechodzi kryzys, w wielu miejscach porost jodły nie wytrzymuje konkurencji świerka.

Bór mieszany glebowo - sosnowy - występuje głównie na terenie Roztocza Środkowego i graniczy zwykle z borem sosnowym, grądem lipowo - grabowym i dąbrową świetlistą. Jego drzewostan buduje dąb szypułkowy, w domieszce występuje grab, warstwa krzewów składa się z gatunków liściastych i iglastych

Grąd lipowo - grabowy - występuje na całym Roztoczu; jego większe powierzchnie spotyka się na Roztoczu Południowym. Grąd ten buduje drzewostan bukowo - grabowy, bukowo - dębowo - grabowy lub dębowo - grabowy z domieszką gatunków liściastych /osika, klon, lipa/ i iglastych /jodła, świerk, sosna/

Bór sosnowy - mało zwarty drzewostan tej asocjacji buduje prawie wyłącznie sosna, domieszkę tworzy świerk z jodłą. Na roztoczu wydzielają się dwie odmiany tego zespołu - typowa związana z siedliskiem śnieżyca oraz zajmująca siedliska suche z głębszym poziomem wody gruntowej.

Dąbrowa świetlista - występowanie małych płatów, ogranicza się właściwie do terenów Roztocza Środkowego. Drzewostan dość widnego lasu budują dwa gatunki dębu i osiki. Dość rozbudowana warstwa krzewów składa się przeważnie z gatunków liściastych.

IV.3.7 OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE

Obszary Natura 2000

➤ Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk

▫ PLH 060042 Łąki nad Szyszłą

Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wieś Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie).

Ochroną objęto dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: Cladietum marisci i zbiorowisko z Schoenus ferrugineus. W miejscach dawnej eksploatacji torfu zlokalizowane są dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe. Łącznie stwierdza się tu występowanie 7 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 7 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Obszar ten jest bardzo ważny dla zachowania lipiennika Loesela *Liparis loeseli*. Znaleziono na tym obszarze jedno z czterech stanowisk występowania starca wielkolistnego *Senecio macrophyllus* w Polsce (stanowiska na zachodniej granicy zasięgu).

▫ PLH 060029 Żurawce

Obszar obejmuje 3 wydłużone pagórki, zbudowane z margli górnokredowych, wznoszące się wśród pól uprawnych, na lewym zboczu doliny Sołokiji. W części południowej teren ulega stopniowemu obniżeniu do 299-294 m n.p.m. Zbocza pagórków przecinane są wąwozami o głębokości od około 20 m w części północnej do ok. 10 m w części południowej.

Obszar stanowi jeden z najcenniejszych na Lubelszczyźnie płatów roślinności kserotermicznej - rodzaju siedliska z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z gatunkami zagrożonymi w Polsce, bogatą florą storczykowatych, m. in. liczną populacją obuwika pospolitego *Cypripedium calceolus* - gatunku z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz storczyka purpurowego *Orchis purpurea* (ponad 200 os.). Stanowi ponadto ostoję rzadkiej kserotermicznej fauny, występuje tu m.in. smużka stepowa (pierwsze odnalezienie stanowisko w Polsce, położone na granicy zasięgu).

Obszar obejmuje rezerwat przyrody "Machnowska Góra" (25,3 ha; utworzony w 2003; zlokalizowany poza granicami gminy Jarczów) oraz dwa użytki ekologiczne: Korhynie (5,7 ha; 1996; zlokalizowany w gminie Jarczów) i Żurawce (3,5 ha; 1996; zlokalizowany poza granicami gminy Jarczów)

➤ Specjalne Obszary Ochrony

▫ PLB 060018 Dolina Szyszły

Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie).

Ochroną objęto dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: *Cladietum marisci* i zbiorowisko z *Schoenus ferrugineus*. W miejscach dawnej eksploatacji torfu zlokalizowane są dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe.

W ostoi Dolina Szyszły stwierdzono występowanie co najmniej 15 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (dubelta) mieści się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 9 spośród stwierdzonych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Jest to jedna z 10 najważniejszych ostoi dubelta w Polsce, a także miejsce sporadycznego występowania wodniczki.

▫ PLB060017 Zlewnia Górnej Huczwy

Obszar obejmuje zlewnię górnego biegu rzeki Huczwy oraz 2 kompleksy stawów rybnych: w Łaszczowie i Zimnie. Łąki w dolinie Huczwy i jej dopływów są w znacznym stopniu zmeliorowane i użytkowane jako łąki kośne, choć nie brak rozległych tatrzykowisk i niewielkich starorzeczy oraz pasów zakrzaczeń. Niewielkie fragmenty zlewni ulegają powtórnemu zabagnieniu. Na stawach prowadzi się intensywną gospodarkę rybacką. Stawy w Zimnie posiadają niewiele roślinności szuwarowej. Na stawach w Łaszczowie powierzchnia szuwarów jest znacznie większa.

W obszarze tym stwierdzono występowanie co najmniej 24 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 8 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Obszar stanowi bardzo ważną ostoję derkacza, zielonki i dzięcioła białoszyjnego. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bączek (PCK),

derkacz, dzięcioł białoszyi, zielonka (PCK); stosunkowo wysoką liczebność (C7) osiąga bąk (PCK).

▫ PLB060021 Dolina Sołokiji

Ostoja leży w granicach mezoregionu Rostocze Środkowe i Równina Bełzka. Obejmuje dolinę rzeki Sołokiji od Tomaszowa Lubelskiego do granicy z Ukrainą. Sołokija płynie naturalnym korytem, z zachowanymi meandrami i starorzeczami. W odcinku przygranicznym jej dolinę wypełniają rozległe, nieużytkowane łąki i ugory. Lasy zajmujące w ostoi ponad 1/4 powierzchni, występują w mozaikowym układzie z gruntami rolnymi, głównie z prawej strony dorzecza, pozostając w ekologicznej łączności z lasami Rostocza. Przeważają tu drzewostany sosnowe z domieszką liściastych (głównie dębu i olchy). Wzdłuż koryta zachowały się płaty olsów oraz podmokłych borów sosnowych. Ostoja obejmuje również 5 kompleksów stawów rybnych oraz kilka małych, śródlęśnych stawów. Rolnictwo prowadzone na obszarze ma charakter intensywny.

W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 19 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (dzięcioła białoszyjego) spełnia kryteria wyznaczania ostoi ptaków wprowadzone przez BirdLife International. Ponadto 7 z tych gatunków zostało wymienionych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt.

Użytki ekologiczne

Użytek ekologiczny „Korhynie” zlokalizowany na granicy gmin Jarczów i Lubycza Królewska na lewym zboczu doliny Sołokiji. Powierzchnia 5,74 ha. Ochroną objęte zbiorowiska roślinności kserotermicznej z bardzo bogatym stanowiskiem obuwika.

Użytek projektowany jest do objęcia ochroną w formie *stepowego rezerwatu przyrody „Korhynie”*.

Pomniki przyrody

dąb szypułkowy - wysokość 15 m, w obwodzie 300 cm; zlokalizowany w [Gródku-Kolonii](#) przy drodze z cegielni do lasu w odległości 300 m od ściany lasu /Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 24 marca 1987 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1987 r. Nr 1 poz. 37) /

aleja składająca się z [26 lip](#) drobnolistnych - wysokość od 20 do 25 m, w obwodzie 132 - 420 cm; zlokalizowane w Chodywańcach w parku podworskim /Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1987 r. Nr 16 poz. 152) /

Rezerwat przyrody

„Las Lipowy w uroczysku Bukowiec” - powierzchnia 11,58 ha, zlokalizowany w [Woli Gródeckiej](#) oraz [Woli Gródeckiej-Kolonii](#) teren rezerwatu podlega pod Nadleśnictwo

Tomaszów Lubelski; fragment lasu lipowego naturalnego pochodzenia; podstawę prawną stanowi zarządzenie MLiPD z dnia 7 października 1967 r. /MP Nr 60, poz. 285/

IV.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Pomimo ogólnie dobrego stanu środowiska naturalnego, istnieje szereg problemów, które występują na terenie gminy. Problemy te dotyczą przede wszystkim następujących zagadnień: gospodarki wodno - ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony przyrody.

IV.4.1 WODY POWIERZCHNIOWE

Informacje o jakości i zachodzących zmianach w wodach powierzchniowych, gromadzone są w systemie Państwowego Monitoringu Środowiska.

Na terenie województwa Lubelskiego monitoring rzek w 2009 r. prowadzony był w 102 punktach pomiarowo kontrolnych (ppk.).

Badania jakości wód realizowane były w ramach:

- monitoringu diagnostycznego (4 ppk.),
- monitoringu operacyjnego (98 ppk.), w tym badań na wodach:
  - wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych, w którym badania prowadzono w punktach zlokalizowanych na obszarach szczególnie narażonych (OSN),
  - wodach powierzchniowych przeznaczonych do bytowania ryb w warunkach naturalnych,
  - wodach występujących na obszarach przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków, w tym obszarach Natura 2000.

Ocenę jakości wód przeprowadzono w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych (Dz. U. Nr 162, poz. 1008).

Dla wód powierzchniowych przeprowadza się:

- klasyfikację stanu ekologicznego (dotyczy wód naturalnych),
- klasyfikację stanu chemicznego,
- ocenę stanu wód,
- klasyfikację potencjału ekologicznego (dotyczy wód silnie zmienionych i sztucznych),
- oceny spełniania wymagań jakościowych wód powierzchniowych związanych z ich użytkowaniem wynikającym z warunków korzystania z wód regionu wodnego (ocena

przydatności wód do określonych celów – do bytowania ryb w warunkach naturalnych lub ocena zagrożenia – eutrofizacja).

Klasyfikacja stanu ekologicznego oparta jest na ocenie biologicznych, hydromorfologicznych i fizykochemicznych elementów jakości. Elementy hydromorfologiczne i fizykochemiczne określane są mianem elementów wspierających.

W 2009 roku dokonano częściowej oceny stanu/potencjału ekologicznego rzek w punktach monitoringu diagnostycznego i operacyjnego. Ocena obejmowała elementy biologiczne jako jej podstawę oraz uzupełniające elementy fizykochemiczne. Klasyfikacja stanu chemicznego oparta była na ocenie jakości chemicznej, wynikającej z obecności w wodach powierzchniowych substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego – substancji priorytetowych.

Rzeka Sołokija i rzeka Huczwa zostały objęte monitoringiem jakości wód w 2009 r. (badania przeprowadzona w 4 punktach pomiarowych zlokalizowanych poza granicami gminy Jarczów).

Nazwa punktu pomiarowego	Klasa el. biologicznych (fitoplankton, fitobentos, makrofity)	Klasa el. Fizykochemicznych (stan fizyczny, warunki tlenowe, zasolenie, zakwaszenie, subst. biogenne)	Klasa jakości wód	Stan/potencjał ekologiczny
Sołokija_Łaszcówka	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany
Huczwa_Wakijów	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany
Huczwa_Gozdów	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany
Huczwa_Gródek	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany

Źródło:

We wszystkich punktach stwierdzono umiarkowany potencjał ekologiczny wód odpowiadający III klasie jakości.

Ponad to stwierdzono eutrofizację obu rzek we wszystkich punktach głównie ze względu na zawartość fosforanów.

IV.4.2 WODY PODZIEMNE

Ocenę stanu wód podziemnych wykonano w oparciu o monitoring lokalny przeprowadzony przez PIOS w Zamościu dla wód płytkich (gruntowych ujmowanych przez studnie kopane) oraz w oparciu o analizy wody wykonywane przez TSSE w Tomaszowie Lubelskim, dla ujęć wody (wglębne ujęcie - wody kredowe) - studnia wiercona.

Wody gruntowe (płytkie) są chronione głównie przez strefę aeracji (strefa sucha nad poziomem wód gruntowych). Miąższość tej strefy wynosi kilka metrów. Głównymi źródłami zanieczyszczenia tych wód są składowiska [odpadów z uwagi](#) na ługowanie substancji

szkodliwych, zanieczyszczenia związane z działalnością rolniczą oraz nieskanalizowane obszary zabudowy miejskiej i wiejskiej, gdzie występują nieszczelne zbiorniki ścieków (doły chłonne). Odrębnym zagadnieniem jest zanieczyszczenie wód podziemnych przez mogilniki.

Ocena wód podziemnych dokonano w oparciu o wskaźniki dla wód pitnych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 04.05.1990 r.

Kryteria określone w klasyfikacji zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu PIOŚ Warszawa 1995 r., dzieli wody na cztery klasy:

- klasa Ia - wody najwyższej jakości
- klasa Ib - wody wysokiej jakości
- klasa II - wody średniej jakości
- klasa III - wody niskiej jakości

Na terenie gminy Jarczów nie ma punktu badawczego krajowej sieci monitoringu wód podziemnych. Według badań przeprowadzonych w Tomaszowie Lubelskim, stwierdzono, że wody kredowe odpowiadają Ib klasie czyli wód wysokiej jakości. Są one tylko nieznacznie zanieczyszczone, o naturalnym chemizmie; odpowiadają jakościowo wodom przeznaczonym do celów pitnych i gospodarczych.

Do klasy Ib zaliczane są również wody czwartorzędowe, badane w najbliższym punkcie - Ruda Wołoska gm. Tomaszów Lub. W 1999 roku badana była również woda źródłana z pomnikowego źródła u podnóża Kościowej Góry w gm. Bełżec. Sklasyfikowana została ona do klasy III, czyli wód o niskiej jakości, w których cechy fizyczne i zawartość głównych wskaźników zanieczyszczeń znacznie przekraczają normy obowiązujące dla wód pitnych.

W badanych w Żyłce źródłach, stwierdzono znaczną zawartość DDT oraz fosforanów. Świadczy to o przenikaniu do warstwy wodonośnej zanieczyszczeń, zwłaszcza, że warstwa przykryta jest tylko kilkudziesięcioma cm gleby. Warunki podobne spotykamy w obrębie wschodni kredowej w południowej części gminy /Kotlina Pobuża/.

Aktualnie (stan na rok 2021) nie prowadzi się monitoringu wód podziemnych na terenie gminy Jarczów.

IV.4.3 GOSPODARKA ŚCIEKOWA

Gmina Jarczów posiada trzy oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Jarczów, Plebanka i Nowym Przeorsk. Łączna długości sieci kanalizacyjnej wynosi 5,8 km oraz przyłącza kanalizacyjne w ilości 114 szt. Wszystkie oczyszczalnie w Gminie Jarczów są mechaniczno-biologiczne. W roku 2021 przyjęto ogółem 15175 m³ ścieków w tym na:

- Oczyszczalni ścieków w Plebance – 2076 m³,
- Oczyszczalni ścieków w Nowym Przeorsku – 732 m³,
- Oczyszczalni ścieków w Jarczowie – 12367 m³.

Przepustowość oczyszczalni ścieków w Plebance:

- $Q_{\text{śr/d}} = 8,0 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\text{max/h}} = 0,7 \text{ m}^3/\text{h}$
- $Q_{\text{max/r}} = 2920 \text{ m}^3/\text{r}$
- RLM (równoważna liczba mieszkańców) - 175

Przepustowość oczyszczalni ścieków w Nowym Przeorsku:

- $Q_{\text{śr/d}} = 2,5 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\text{max/h}} = 0,27 \text{ m}^3/\text{h}$
- $Q_{\text{max/r}} = 915 \text{ m}^3/\text{r}$
- RLM 60

Przepustowość oczyszczalni ścieków w Jarczowie:

- $Q_{\text{max/s}} = 0,045 \text{ m}^3/\text{s}$
- $Q_{\text{śr/d}} = 34,3 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\text{max/r}} = 15111 \text{ m}^3/\text{r}$
- RLM 1000

Obecnie trwają prace nad budową sieci kanalizacyjnej w ulicy Mikołaja Kopernika w miejscowości Jarczów oraz nad dokumentacją w sprawie budowy sieci kanalizacyjnej w miejscowości Jarczów-Kolonia Druga wraz z przebudową przepompowni ścieków znajdującej się przy ulicy Batalionów Chłopskich w Jarczowie.

W obszarach nieskanalizowanych nieczystości sanitarne z budynków niepodłączonych do kanalizacji komunalnej odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji. Do priorytetowych inwestycji zaplanowanych przez władze gminne na nowy okres projekcyjny należy dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej Gminy oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków (zamiast standardowych zbiorników bezodpływowych) w miejscach, gdzie funkcjonowanie sieci zbiorczej jest utrudnione lub nieekonomiczne.

IV.4.4 GOSPODARKA ODPADAMI

Wraz z wejściem w życie nowelizacji ustawy z dnia 13 września 1996 r. w o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, od 1 lipca 2013 r. wszystkie nieruchomości na terenie gminy są objęte systemem gospodarowania odpadami komunalnymi. W ramach swoich obowiązków właściciele zobowiązani są do zbierania powstałych odpadów zgodnie z wymaganiami określonymi w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie. Natomiast utrzymanie czystości i porządku, w tym zorganizowanie odbierania odpadów komunalnych należy do zadań własnych gminy.

W związku z powyższym, gmina ma zapewnić m. in.:

- utrzymanie czystości i porządku na ulicach, placach i terenach otwartych;
- nadzór nad gospodarowaniem odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości;

- ustanowienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz organizację punktów selektywnego zbierania odpadów, w tym zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego z gospodarstw domowych;
- osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Na terenie Gminy Jarczów odpady komunalne zbierane i odbierane są z nieruchomości w postaci zmieszanej oraz selektywnej. Odpady zmieszane odbierane są w systemie pojemnikowym a odpady segregowane w systemie workowym. Pojemniki i worki na odpady posiadają odpowiednią kolorystykę zgodną z rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska. Na odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, organizowany jest przetarg. W wyniku przeprowadzonej procedury przetargowej odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych w 2021 roku zajmowała się firma: Ecler Wywóz nieczystości Dariusz Gałań.

Gmina Jarczów nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Wszystkie odpady trafiają do instalacji zlokalizowanych poza gminą. Opłata za odbiór i zagospodarowanie odpadów naliczana jest od ilości osób zamieszkujących nieruchomość i wynosi na chwilę obecną 17 zł od osoby a w przypadku kompostowania bioodpadów na własnej nieruchomości 14,50 zł od osoby.

W Gminie Jarczów, a dokładnie w miejscowości Wierszczyca, znajduje się gminne wysypisko odpadów komunalnych innych niż niebezpieczne o pojemności 13,4 tys. m³, zostało zrehabilitowane w 2015 roku i jest w trakcie monitoringu po rekultywacji do 2045 roku. Obecnie na terenie byłego wysypiska znajduje się Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK).

IV.4.5 STAN ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA

Z uwagi na typowo rolniczy charakter Gminy Jarczów, stężenie pyłów i gazów jest stosunkowo niskie. Brak przemysłu powoduje, że jakość powietrza jest korzystniejsza niż na terenach bardziej zurbanizowanych. Najbardziej istotny wpływ na zanieczyszczenie powietrza na terenie Gminy Jarczów ma tzw. „niska emisja” z palenisk indywidualnych oraz ze środków transportu. Najbardziej odczuwalne stężenie pyłów zawieszony PM10 oraz SO₂ jest w sezonie grzewczym.

Brak aktualnych badań uniemożliwia rzetelną ocenę stanu czystości powietrza, jak również wpływu zanieczyszczeń spoza gminy. Za najbardziej bliską ocenę jakości powietrza atmosferycznego w Jarczowie, uważa się badania przeprowadzone przez Wojewódzki Inspektorat ochrony Środowiska w Zamościu.

Poprawa stanu czystości powietrza związana jest z ograniczeniem „niskiej emisji” z istniejących źródeł ciepła poprzez zastępowanie materiału opałowego jakim jest węgiel kamienny. W powyższym celu w Gminie Jarczów prowadzone są działania zachęcające do wymiany starych, nieefektywnych źródeł ciepła na bardziej efektywne w ramach Programu „Czyste Powietrze”.

IV.4.6 ŚRODOWISKO AKUSTYCZNE – HAŁAS

W związku z brakiem większych zakładów przemysłowych na terenie gminy Jarczów powodującymi hałas przemysłowy oraz brakiem ważniejszych tras komunikacyjnych, poziom hałasu na terenie gminy nie przekracza określonych wartości. Szkodliwość i uciążliwość hałasu zależy od jego poziomu częstotliwości, charakteru zmian w czasie, zawartości składowych niesłyszalnych oraz długotrwałość działania.

IV.5. STAN I UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO ORAZ OCHRONA JEGO DZIEDZICTWA

IV.5.1 RYS HISTORYCZNY

Dzieje historyczne terenu, wchodzące w skład obecnego powiatu tomaszowskiego (zamojszczyzny), należy odnieść do początków Państwa Polskiego. W Kronikach odnotowano, iż w roku 981 „siedł Włodzimierz ku Lachom i zajął grody ich Przemyśl, Czerwień i inne grody, które są i po dziś dzień pod Rusią”. Zapewne Czerwień był stolicą ziemi lub księstwem czerwińskim, należącym do Polski. Nie rozstrzygnięte jednak i nadal dyskusyjne pozostaje zagadnienie terytorium Grodów Czerwińskich. Grody Czerwińskie odebrał Bolesław Chrobry w 1018 roku w wyprawie na Kijów. Pozostały one przy Polsce do 1031 roku, gdy zajęli je powtórnie książęta ruscy - Jarosław i Mściśław wykorzystując zaangażowanie się Mieszka II w walce z Niemcami. Był to początek osadnictwa ruskiego na zachodzie, które rozwijało się w miarę wzrostu ekspansji mongolskiej Ruś Kijowską. Trwały one do XIII wieku.

Sytuacja zmieniła się dopiero po tragicznej śmierci Jerzego Trojdenowicza w 1340 roku i podjętej wtedy przez Kazimierza Wielkiego wyprawie na Ruś, a w ślad za tym, pierwszych prób osadnictwa wyludnionych przez wojny ziem. Po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku, rządy w Polsce objął Ludwik Węgierski, powierzając w 1372 roku zarząd Rusi halickiej Władysławowi Polczykowi. Notowane są wtedy pierwsze nadania ziemskie.

W 1377 roku, nastąpiła wyprawa polsko - węgierska na Ruś, a w jej wyniku ponownie odzyskano Chełm i Bełz. Włączenie ziemi chełmskiej i bełskiej już na stałe do Polski, nastąpiło w wyniku wyprawy Jadwigi na Ruś w 1381 roku. Od roku 1388 rozpoczęło się intensywne osadnictwo Ziemi Chełmskiej i księstwa bełskiego. Po śmierci ostatniego księcia bełskiego - Władysława II w 1462 roku, Księstwo zostało włączone do Korony jako województwo bełskie i takim pozostało do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Okres ten charakteryzuje się powstaniem na tych terenach wielu miast. Najmłodszym, choć jednocześnie efemerycznym miasteczkiem były Potoki, notowane jako miasto w 1763 roku.

W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski, pociągając za sobą nowy podział administracyjny kraju. Teren gminy Jarczów znalazł się pod zaborem austriackim. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim zaborze oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku, po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku, kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten, tzn. do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku, tereny gminy Jarczów były pod zaborem austriackim.

Po odzyskaniu niepodległości, dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1952.

W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego, z okresu międzywojennego.

W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, znosząc powiaty i tworząc nowe województwa, podzielone na gminy. Gmina Jarczów znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku, spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu Tomaszów Lubelski i województwa lubelskiego.

Jarczów - zwany na początku Konwica, był małą wioską leżącą na zbiegających się tu lokalnych drogach z Przeorska do Jurowa i z Korhyń do Wierszyczycy, w widłach biorącej tu początek rzeczki Szyszły. W roku 1755 otrzymał zezwolenie królewskie na lokację, miasteczko zostało ulokowane w trójkącie powstałym przy zbiegu dróg z Przeorska i Korhyń. W nim wytyczono kwadratowy rynek, wokół zabudowy. Na rozbudowę pozarynkową wyznaczono uliczkę od zachodu łączącą wspomniane drogi oraz wschodni wierzchołek trójkąta, na którym ulokowano cerkiew będącą architektoniczną dominantą miasteczka. Dalsza rozbudowa rozwija się w kierunku wschodnim do zbiegu dróg prowadzących do Wierszyczycy i Jurowa. Pierwotny układ urbanistyczny Jarczowa przetrwał do dziś i powinien stanowić podstawę planu zagospodarowania przestrzennego osady. Do czasów dzisiejszych przetrwała również główna dominanta urbanistyczna:

Cerkiew greko - katolicka, obecnie kościół parafialny p.w. św. Stanisława Bpa, drewniana z 1755 r.

IV.5.2 ZASOBY MATERIALNE WPISANE DO REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTEKÓW

Na terenie gminy znajdują się zabytki i stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków oraz do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Obiekty zabytkowe podlegają ochronie zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Studium w odniesieniu do ochrony zabytków uwzględnia strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej dla obiektów zabytkowych objętych taką ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie dóbr kultury, wpisanych do rejestru zabytków Województwa Lubelskiego takich jak:

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	2.	3.	4.
1.	Chodywańce	- kordegarda pałacowa	A/1291

2.	Gródek	- kościół paraf. rzymskokat. pw. św. Anny z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, 5 pomników nagrobnych, drzewostan, cmentarz kościelny w gran. wg zał. planu	A/1518
3.	Jarczów	- była cerkiew greckokat. pw. św. Mikołaja	A/40
4.	Korhynie	- zespół dworski: dwór, pozostałości założenia ogrodowego w postaci szpalerów granicznych wewnątrz ogrodowych z grupami drzew i krzewów,	A/1497
5.	Jurów	- grodzisko wczesnośredniowieczne	C/82
6.	Gródek - Kolonia	- stanowisko archeologiczne nr 15 grodzisko tzw. „Zamczysko”	Aa/3
7.	Łubcze	- stanowisko archeologiczne nr 24 (kurhan)	Aa/41
8.	Łubcze	- Stanowisko archeologiczne nr 25 (trzy kurhany)	Aa/53
9.	Łubcze	- Stanowisko archeologiczne nr I-I (kurhan)	Aa/54
10.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 18 (kurhan)	Aa/45
11.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 22 (kurhan)	Aa/48
12.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 20 (kurhan)	Aa/49
13.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 21 (kurhan)	Aa/50
14.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 23 (2 kurhany)	Aa/51
15.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 24 (2 kurhany)	Aa/52
16.	Wola Gródecka	- Cmentarzysko kurhanowe na stanowisku nr 13 (3 kopce)	Aa/39

Chodywańce:

- ❖ kordegarda pałacowa - stanowi relikht dawnego założenia pałacowo – parkowego drugiej połowy XVIII wieku, gdy właścicielem Chodywaniec był Michał Grabowski. Z tego też czasu pochodzi ów obiekt, pełniący wcześniej funkcję spichlerza - lamusa. Wymieniony w inwentarzu z 1826 roku spichlerz został przebudowany na kordegardę. Drugą analogiczną wzniesiono przy południowo -zachodnim narożniku dziedzińca

/rozebraną około 1970 r. Pomiędzy nimi znajdowała się brama wjazdowa na mury murowanych słupach.

Obiekt zlokalizowany jest w północno — wschodniej części wsi, w odległości ok. 100 m na zachód [od drogi powiatowej Jarczów – Machnów Stary](#). Budynek murowany, parterowy, założony na planie kwadratu.

Stan zachowania obiektu — [dobry, w 2021 roku przeprowadzono prace porządkowe, remontowe i zabezpieczające kordegardę. Czytelność układu -średnia.](#)

[ZA/145]

Gródek

❖ *zespół kościoła rzymsko – katolickiego*

- kościół murowany pod wezwaniem św. Anny Samotrzcę z 1840 - 1846 r. - klasycystyczny, trójnawowy, bazylikowy, założony na rzucie prostokąta. Zbudowany prawdopodobnie z funduszy p.p. Rakowskiej, Arczyńskiej, Wiśniewskiej. W prezbiterium ołtarz główny, późnobarokowy, pochodzący z poprzedniego kościoła z obrazem NMP. W nawach bocznych, od zachodu ołtarz z poł. XIX w. Z obrazem św. Trójcy; od wschodu XIX w z obrazem św. Anny Samotrzcę i nowy ołtarz z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej oraz klasycy styczne epitafium z czerwonego marmuru rodziny Rakowskich. Kościół usytuowany w środku wsi, na wzgórzu, około 300 m od szosy dojazdowej. W 1946 roku nastąpiła restauracja kościoła i odbudowa plebani. W 1951 r. wykonano w kościele polichromie wg projektu prof. Podobińskiego z Zamościa.

W 1956 r. następuje elektryfikacja kościoła, a w 1960 zmiana pokrycia dachu w związku z zerwaniem starego przez huragan.

- dzwonnica murowana wzniesiona zapewne ok. 1850 roku, prawdopodobnie razem z kościołem lub kilka lat po zakończeniu budowy. Obiekt bez wyraźnych cech stylowych; obiekt złożony z dwóch filarów na planie kwadratu, wysokości około 5m.
- cmentarz przykościelny

Stan zachowania zespołu - bardzo dobry. Czytelność układu - bardzo dobra. Widoczna dbałość o utrzymanie obiektu, oraz jego otoczenia.

[ZA/397]

Jarczów

- ❖ [dawna cerkiew greckokatolicka + cmentarz przykościelny - data erekcji i budowy cerkwi ok.1775 roku.](#) Niektórymi rozwiązaniami odbiega od powszechnie stosowanych w drewnianych cerkwiach wiejskich. Można w niej doszukiwać się

pewnych podobieństw np. z kościołem w Tomaszowie Lubelskim – gzyms wieńczący, belka tęczowa, zakrystie w obrysie nawy.

Cerkiew należy do typu cerkwi z dzwonnica nad babińcem, tworzących w XIX wieku dość znaczną grupę charakterystyczną dla części południowo – wschodnich terenów byłego województwa zamojskiego.

Cerkiew jest usytuowana w środku osady, na wschód od rynku orientowana, otoczona wieńcem drzew.

Stan zachowania - obiekt w bardzo dobrym stanie technicznym, czytelność całości - bardzo dobra.

[A/40]

Korhynie

❖ zespół dworski

- dwór - drewniany z około 1900 roku.

Od XVI do XIX wieku, folwark w Korhyniach pełnił funkcję użytkową, a jego kompozycja składała się z zabudowań otaczających duży majdan i kilku ogródków użytkowych sąsiadujących z budynkami. W końcu XIX wieku folwark został przebudowany i rozbudowany. Usunięto część zabudowań stojących wokół majdanu. Na wschód od majdanu wzniesiono drewniany dwór, a przy nim zaczęto zakładać ogród ozdobny.

- pozostałości parku

Czytelność układu - zła. Korhynie nie leżą w miejscu zbyt eksponowanym widokowo, a użytkowy charakter folwarku nie sprzyjał przez długi czas rozwojowi kompozycji. Resztki drzewostanu parkowego widoczne są tylko z drogi do Jarczowa i z dróg bezpośrednio sąsiadujących z obiektem. Proponuje się zachowanie dworu i resztek nasadzeń części parkowej.

[ZA/348]

Jurów

- ❖ *grodzisko* - położone na wschód od zabudowań wsi w widłach małych cieków Szyszły i Rzeczy; Dziś jest polem ornym otoczonym bardzo nikłymi śladami obniżenia - fosy. Teren zajęty pod grodzisko ma średnicę około 130m. Grodzisko datowane na X/XI wiek.

[A/290]

W Studium uwzględniono także obszary i opieki pośredniej ochrony konserwatorskiej, figurujące w ewidencji zabytków.

Obiekty proponowane do objęcia gminną ewidencją zabytków (poza rejestrem):

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Czas powst.
1	2	3	4
1	Chodywańce	Brama – dzwonnica, mur	1820
2		Pozostałość parku dworskiego	XIX
3		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
4		Stanowiska archeologiczne	
5	Gródek	Kapliczka św. Floriana, drewniana	I poł. XIX
6		Kapliczka św. Jana	poł. XIX
7		Krzyż drewniany na postumencie	1905
8		Plebania mr.	pocz. XX
9		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
10		Stanowiska archeologiczne (15)	
11	Gródek - Kolonia	Stanowiska archeologiczne (20)	
12	Jarczów	Urząd Gminy, mur.	
13		Szkoła, mur.	po 1930
15		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
16		Kopiec Józefa Piłsudskiego	1936
17		Stanowiska archeologiczne (13)	
18	Jarczów Kolonia	Stanowiska archeologiczne (15)	
19	Jurów	Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
20		Stanowiska archeologiczne (9)	
21	Korhynie	Stanowiska archeologiczne (12)	
22	Łubcze	Stanowiska archeologiczne (65)	
23	Nedeżów	Kapliczka domkowa, drew.-mur.	I. 20 XX
24		Krzyż kamienny	1905
25		Krzyż z figurą MB, kam.	1905
26		Młyn elektryczny	1927
27		Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
28		Stanowiska archeologiczne (39)	
29	Plebanka	Stanowiska archeologiczne (4)	
30	Przewłoka	Krzyż kamienny	
31		Stanowiska archeologiczne (3)	
32	Sowiniec	Stanowiska archeologiczne (11)	
33	Szlatyn	Figura kamienna	1900
34		Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
35		Stanowiska archeologiczne (39)	
36	Wierszczyca	Kapliczka domkowa, drew.	k. XIX
37		Krzyż drewniany	ok.1920
38		Zespół zieleni przyszkolnej	pocz. XX
39		Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
40		Stanowiska archeologiczne (34)	
41	Wola Gródecka		
42		Stanowiska archeologiczne (22)	
43	Zawady	Stanowiska archeologiczne (5)	

Chodywańce

- brama dzwonnica /pozostałość zespołu kościelnego; obecnie na miejscu spalonego kościoła - kaplicy p.w. Narodzenia NMP z 1938 roku/, murowana, 1820 r. – stan dobry
- cmentarz rzymskokatolicki - pocz. XX w.
- pozostałość parku dworskiego - XIX w.
- cmentarz grzebalny, czynny - XIX w.

Gródek

- kapliczka św. Floriana, drewniana, 1 połowa XIX w. - stan dobry
- kapliczka św. Jana Niepomucena, drewniana, około poł. XIX w. - stan dobry
- cegielnia, wł. GS, murowana, po 1930 r. - stan bardzo zły /pozostał jedynie fragment komina/
- krzyż drewniany na postumencie kamiennym - 1905 r.
- plebania murowana - pocz. XX w.
- cmentarz grzebalny, czynny — XIX w.

Jarczów

- urząd gminy, murowany, po 1920 r. - stan bardzo dobry
- szkoła, murowana, po 1930 r. - stan bardzo dobry, po rozbudowie i przebudowie
- cmentarz grzebalny, czynny - XIX w.
- Kopiec Józefa Piłsudskiego - 1936 r.

Nedeżów

- młyn elektryczny, drewniany, stan - dobry
- kapliczka domkowa, drewniano - murowana - lata 20 XXw.
- krzyż kamienny - 1905 r.
- krzyż z figurą Matki Boskiej, kamienny - 1905 r.
- cmentarz grzebalny, nieczynny - XIX w.

Przewłoka

- krzyż kamienny - 1905 r.

Szlatyn

- figura kamienna -1900 r.
- cmentarz prawosławny, nieczynny - XIX w.

Wierszczyca

- kapliczka, drewniana, koniec XIX w., stan - dobry
- krzyż drewniany - około 1920 r.
- szkoła drewniana wraz z zespołem zieleni przyszkolnej - szkoła ok.1900 r., park pocz. XX w.
- dom drewniany , uż. E. Międlarz - około 1910 r.
- cmentarz **prawisławny**, nieczynny - XIX w.

Cmentarze na terenie Gminy Jarczów:

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt
1	Chodywańce		Cmentarz przykościelny
2	Chodywańce		Cmentarz grzebalny
3	Gródek		Cmentarz grzebalny
4	Jarczów		Cmentarz żydowski
5	Jarczów		Cmentarz grzebalny
6	Jurów		Cmentarz prawosławny
7	Korhynie		Cmentarz ruski
8	Nedeżów		Cmentarz prawosławny
9	Szlatyn		Cmentarz prawosławny
10	Wiereszczycza		Cmentarz prawosławny

Chodywańce

- przykościelny, grzebalny, nieczynny - *układ*: połowa trapezu o pow. 0,2 ha; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowały się dwie kamienne płyty poziome, prawdopodobnie z XIX w., kamienny obelisk z wymontowaną płytą inskrypcyjną,

prawdopodobnie z 1 poł. XIX w.; postument w postaci kopca kamieni z dwiema kamiennymi tablicami inskrypcyjnymi, dekorowany motywami roślinnymi, z utraconym krzyżem

- rzymsko - katolicki, d. prawosławny i greko - katolicki, czynny - *układ*: czworobok o pow. 1,4 ha, podzielony na kwatery. Kwatera wschodnia -prawosławna, centralna - rzymsko - katolicka i być może greko - katolicka, zachodnia - wolna od pochówków. Groby w rzędach kierowane na wschód i zachód; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowało się około 70 kamiennych i żeliwnych nagrobków sprzed 1945 r. w większości są to krzyże na prostopadło ściennych postumentach. Krzyże łacińskie i prawosławne, o ramionach zakończonych prosto i trójlistnie. Postumenty dekorowane wielostopniowymi z trójkątnymi i półkolistnymi tymponami, akroterionami, ornamentami roślinnymi. Ponadto występują: żeliwne krzyże na murowanych postumentach, bruśnieńskie krzyże na słupach i niskie, umieszczone bezpośrednio w ziemi, krzyże na postumentach imitujących pnie drzew. Dużą grupę stanowią płyty poziome.

Inskrypcje - w kwaterze prawosławnej po rusku, pozostałe po polsku. Najokazalszym obiektem jest grobowiec rodzinny - Paluszyńskich z pocz. XX w.

Gródek

- przykościelny, d. grzebalny, nieczynny - *układ*: czworobok o pow. 0,15 ha, centralne miejsce zajmuje murowany kościół klasycy styczny. Przy wschodniej granicy stoi murowana dzwonnica słupowa; nagrobki wzdłuż ogrodzenia; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowały się 4 kamienne nagrobki. Są to: płyta pozioma z zatartą inskrypcją i dekoracją w postaci krzyża, niewykluczone, że z XVIII w.; postument z urną osłoniętą draperią; sarkofag na rustykowanym postumencie, zwieńczony strzaskanym obeliskiem oplecionym girlandą; krzyż o ramionach zakończonych trójlistnie na postumencie prostopadłościennym. Znajdują się tu także trzy misyjne krzyże drewniane, z lat: 1935, 1961, 1971
- rzymsko - katolicki, czynny - *układ*: prostokąt o pow. 1,4 ha, podzielony na 7 kwater prostokątnych, różnej wielkości. Główny element rozplanowania cmentarza stanowi alejka biegnąca od bramy w kierunku północnym. Groby w rzędach kierowane na południe; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowało się około 90 kamiennych i żeliwnych nagrobków sprzed 1945 r., w tym trzy nagrobki z 1 poł. XIX w. (obelisk na prostopadłościennym postumencie, dekorowany empirowym festonem; neogotycki nagrobek w kształcie wielobocznej wieżyczki zakończonej fialą, z murowanymi tablicami, całość w żeliwnym ogrodzeniu). Na cmentarzu dominują nagrobki w postaci krzyży na prostopadłościennych postumentach i postumentach z nadstawkami.

Ponadto występują: krzyże na postumentach imitujących pnie drzew; krzyże na kopcach kamieni; krzyże na słupach dekorowane rzeźbami Chrystusa i dwóch Marii oraz wolutami; zerwane kolumny dekorowane kanelurami; ludowe rzeźby

figuralne Chrystusa, Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej, Matki Boskiej Krasnobrodzkiej; Stelle z płaskorzeźbami krzyża.

Na szczególną uwagę zasługują: drewniana kapliczka kładowa z rzeźbą Chrystusa (XIX/XX w.); grobowiec w postaci kopca ziemnego z architektonicznym wejściem w kształcie ściany zwieńczonej krzyżem, z metalowymi drzwiami. Na cmentarzu nieliczne krzyże drewniane sprzed 1945 r.

Jarczów

- rzymsko — katolicki — *układ*: wydłużony czworobok o ściętym narożniku, pow. 1 ha. W zachodniej części kwatera prawosławna, gdzie grzebano także żołnierzy i ludność cywilną w czasie II wojny. Pozostała część, to cmentarz założony w 1947 r. Od bramy w kierunku południowym biegnie alejka stanowiąca główny element rozplanowania cmentarza. Groby w rzędach kierowane na północ; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowały się nieliczne krzyże drewniane sprzed 1945 r., mogiły ziemne przedwojenne oraz grobowiec w postaci kopca ziemnego z murowanym wejściem i metalowymi drzwiami, być może z końca XIX w. /rozbity/. Przy wschodniej granicy cmentarza znajduje się 6 mogił zbiorowych żołnierzy września. W północno — wschodnim narożniku groby mieszkańców Jarczowa, którzy zginęli w czasie II wojny. Jest tu także gładki narzutowy, upamiętniający powstanie styczniowe z inskrypcją „ 1863 - 1963 ” . wśród nagrobków powojennych dominują krzyże metalowe oraz betonowe i lastrykowe krzyże przy Stellach.
- żydowski, nieczynny - *układ*: zachowany fragment cmentarza ma kształt prostokąta o pow. 0,06 ha. Pozostały teren obecnie użytkowany jest jako grunt orny. Podziały wewnętrzne nieczytelne; *stan zachowania* na cmentarzu zachowały się fragmenty kilkunastu macew kamiennych, znacznym stopniu przykrytych ziemią. Cmentarz wyniesiony ponad otaczający teren

Jurów

- prawosławny, nieczynny - *układ*: czworobok o pow. 0,18 ha. Podział na kwatery nie występuje. Groby w rzędach kierowane na wschód i zachód; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowały się fragmenty 7 kamiennych nagrobków (wszystkie przewrócone). Są to prostopadłościennne postumenty z inskrypcjami w języku ruskim. Krzyże zdewastowane. Czytelne ślady mogił ziemnych. Nie ma grobów porządkowych.

Nedeżów

- prawosławny, d. greckokatolicki, nieczynny — *układ*: czworobok o pow. 0,09 ha. Nigdy nie był wypełniony pochówkami. Groby kierowane na wschód; *stan zachowania*: na cmentarzu zachował się fragment kamiennej podstawy z nagrobka oraz trzy drewniane krzyże. Jeszcze w 1985 r. były tu fragmenty trzech kamiennych

nagrobków. W północno - zachodnim narożnika, mogiła zbiorowa 3 ukraińskich komunistów zamordowanych przez Niemców. Obok mogiła nieznanego żołnierza polskiego, poległego w 1939 r. Mogiły z II wojny światowej porządkowane.

Szlatyn

- prawosławny, d. greko — katolicki, nieczynny - *układ*: cmentarz w kształcie litery „L” o pow. 0,78 ha. Część zachodnia wypełniona pochówkami, zarośnięta, we wschodniej nieliczne pochówki. Groby kierowane na wschód; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowało się kilkanaście kamiennych nagrobków, wszystkie przewrócone. Są to postumenty, na których były krzyże. Ponadto występują krzyże żeliwne i drewniane (spróchniałe). Inskrypcje nagrobne po rusku i sporadycznie po polsku. Na cmentarzu jest kilka nowych krzyży metalowych oraz porządkowanych mogił ziemnych. Zbyt gęste zarośla nie pozwoliły na całkowitą inwentaryzację nagrobków.

Wierszczyca

- prawosławny, d. greko - katolicki, przycerkiewny i grzebalny, nieczynny - *układ*: czworobok o pow. 0,1 ha. Pośrodku cmentarza stała cerkiew drewniana, przy południowej granicy, także drewniana dzwonnica. Budowle te dziś nie istnieją. Groby kierowane na wschód; *stan zachowania*: na cmentarzu zachowało się około 10 kamiennych nagrobków i ich fragmentów, w tym jeden kompletny i stojący. Pozostałe leżą porozbijane. Zachowane nagrobki to krzyże na prostopadło ściennych postumentach z nadstawami. Nadstawy w postaci prostopadłościanów, ostrosłupów czworo- i ośmiobocznych. Krzyże prawosławne i łacińskie, o ramionach zakończonych prosto i trójlistnie, fazowanych, stylizowanych na drewniane. Nagrobki dekorowane akretoriami, trójkątnymi tymponami, półkolistymi szczycikami, płycinowymi pilasterkami, ornamentami roślinnymi. Podstawy pod nagrobki fugowane. Inskrypcje na nagrobkach po rusku. Nie ma nagrobków porządkowanych. Cmentarz zdewastowany.

Stanowiska archeologiczne wskazane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków:

Obszary obserwacji archeologicznej

Badania Archeologicznego Zdjęcia Polski /AZP/, przeprowadzone zostały w obszarach: 93-91, 93-92, 94-91, 94-92, 95-91, 95-92. Dokumentują one dość licznie występujące ślady osadnictwa ze wszystkich epok - od epoki kamiennej aż po okres nowożytny.

Wykaz i specyfikacja stanowisk archeologicznych

Oznaczenia tabel:

Chronologia

P - paleolit

N - neolit
 EK - epoka kamienia
 BW - wczesny okres epoki brązu
 KPL - wczesny okres epoki brązu
 B - epoka brązu
 L - okres lateński
 RZ - wpływów rzymskich
 NOW - nowożytna
 WS - wczesnego średniowiecza
 S - średniowiecza
 XXX - pradzieje nieokreślone

Wykaz stanowisk na obszarze 93-91

Nr stan. na obszarze	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
8	Wola Gródecka	13	N
9	Wola Gródecka	14	N
10	Wola Gródecka	15	B
46	Wola Gródecka	16	B/WS/XXX
47	Wola Gródecka	17	B/WS
48	Wola Gródecka	18	B/WS
49	Wola Gródecka	19	B/RZ/WS
50	Wola Gródecka	20	B
51	Wola Gródecka	21	N/B/RZ/XXX
52	Wola Gródecka	22	B/S/XXX
53	Gródek	8	WS
54	Gródek	9	WS/S
55	Gródek	10	S/XXX
56	Gródek	11	B/S
57	Gródek	12	B
58	Gródek	13	NOW/WS/S/XXX
59	Gródek	14	B/S
60	Gródek	15	N/B/RZ/WS

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 93-91

Neolit

Kultura pucharów lejkowatych

Stanowisko nr na obszarze: 51

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 8, 9, 51

Wczesny okres epoki brązu

Stanowisko nr na obszarze: 46,47, 48, 49,52, 56, 59

Epoka brązu

Kultura Łużycka

Stanowisko nr na obszarze: 10

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 57, 60

Okres wpływów rzymskich

Przeworska

Stanowisko nr na obszarze: 51

Bez przynależności kulturowej Stanowisko nr na obszarze: 49, 60

Okres wczesnego średniowiecza

IX - X w.

Stanowisko nr na obszarze: 58

XII - XIII w.

Stanowisko nr na obszarze: 58

Bez przynależności kulturowej Stanowisko nr na obszarze: 46, 47, 48, 49, 53, 54, 56, 60

Okres średniowieczny

XIV-XV w.

Stanowisko nr na obszarze: 58

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 52, 54, 55, 59

Okres nowożytny

XVI-XVII w.

Stanowisko nr na obszarze: 51 Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 58, 46, 51, 52, 55, 58

Wykaz stanowisk na obszarze 93-92

Nr. stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
28	Gródek	1	BW
29	Gródek	2	L
30	Wola Gródecka	3	N/BW/L
31	Wola Gródecka	4	N/B/WS
32	Wola Gródecka	5	N/BW
33	Wola Gródecka	6	N/RZ
34	Wola Gródecka	7	BW/WS
35	Wola Gródecka	8	BW/RZ
36	Wola Gródecka	9	RZ/WS
37	Wola Gródecka	10	N
38	Wola Gródecka	11	N/BW

39	Wola Gródecka	12	N/B
----	---------------	----	-----

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 93-92

- **Neolit**
Kultura pucharów lejkowatych
Stanowisko nr na obszarze: **30, 31, 32, 33, 37, 38, 39**

- **Wczesny brąz**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **28, 30, 32, 34, 35, 38**

- **Brąz**
Łużycka
Stanowisko nr na obszarze: **31, 39**

- **Okres lateński**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **29, 30**

- **Okres wpływów rzymskich**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **33, 35, 36**

- **Okres wczesnego średniowiecza**
Stanowisko nr na obszarze: **31, 34, 36**

Wykaz stanowisk na obszarze 94-91

Nr. stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
4	Gródek	3	S
5	Gródek	4	BW/WS
6	Gródek	5	BW/L/WS
7	Gródek	6	L
8	Gródek	7	RZ/XXX
9	Gródek - Kolonia	2	BW/RZ
10	Gródek - Kolonia	3	XXX
11	Gródek - Kolonia	4	N
12	Gródek - Kolonia	5	N/BW
13	Gródek - Kolonia	6	N/BW
14	Gródek - Kolonia	7	N/B
15	Gródek - Kolonia	8	N
16	Gródek - Kolonia	9	N/NOW
17	Gródek - Kolonia	10	N/B
18	Sowiniec	1	B/XXX
19	Sowiniec	2	BW
20	Sowiniec	3	N/BW

21	Sowiniec	4	N/BW/WS
22	Sowiniec	5	BW
23	Sowiniec	6	N/BW
24	Sowiniec	7	BW/L
25	Sowiniec	8	N/WS
26	Sowiniec	9	BW
27	Sowiniec	10	L
28	Sowiniec	11	BW/L
29	Łubcze	1	XXX
31	Łubcze	4	XXX
32	Łubcze	5	BW
33	Łubcze	6	BW/WS
34	Łubcze	7	N/BW
35	Łubcze	8	XXX
36	Łubcze	9	XXX
37	Łubcze	10	N
38	Łubcze	11	WS
39	Łubcze	12	WS
40	Łubcze	13	BW
41	Łubcze	14	BW/WS
42	Łubcze	15	XXX
43	Łubcze	16	WS
44	Łubcze	17	BW
45	Łubcze	18	N/BW/WS
46	Łubcze	19	B/WS
47	Łubcze	20	WS
48	Łubcze	21	BW/WS
49	Łubcze	22	XXX
50	Wierszczyca	1	XXX
51	Wierszczyca	2	N/WS
52	Wierszczyca	3	S
53	Wierszczyca	4	N/WS
54	Wierszczyca	5	N/BW/B/WS
55	Wierszczyca	6	BW/S
56	Wierszczyca	7	WS/XXX
57	Wierszczyca	8	XXX
58	Wierszczyca	9	WS
59	Wierszczyca	10	N/BW
60	Wierszczyca	11	BW
61	Wierszczyca	12	XXX
62	Wierszczyca	13	B/WS
63	Wierszczyca	14	WS
64	Wierszczyca	15	XXX
65	Wierszczyca	16	BW/WS
66	Wierszczyca	17	BW
67	Wierszczyca	18	L/RZ/WS
68	Wierszczyca	19	N/BWRZ
69	Wierszczyca	20	XXX
70	Wierszczyca	21	BW/WS

71	Wierszczyca	22	WS
72	Wierszczyca	23	XXX
73	Wierszczyca	24	BW/WS
74	Wierszczyca	25	WS
75	Wierszczyca	26	BW
76	Wierszczyca	27	XXX
77	Wierszczyca	28	WS
78	Jarczów - Kolonia	1	WS
79	Jarczów - Kolonia	2	WS
80	Jarczów - Kolonia	3	N/WS
81	Jarczów - Kolonia	4	XXX
83	Nedeżów	1	NOW/XXX
84	Nedeżów	2	BW
85	Nedeżów	3	WS/XXX
86	Nedeżów	4	BW
87	Nedeżów	5	N/BW/S
88	Nedeżów	6	?
89	Nedeżów	7	BW
90	Nedeżów	8	S
91	Nedeżów	9	BW
92	Nedeżów	10	RZ/WS
93	Nedeżów	11	BW
94	Nedeżów	12	BW/S
95	Nedeżów	13	S
96	Nedeżów	14	N
97	Nedeżów	15	N/BW
98	Nedeżów	16	BW/RZ
100	Przewłoka	1	XXX
101	Przewłoka	2	N/RZ
108	Nedeżów	19	
109	Nedeżów	18	
110	Nedeżów	20	
112	Nedeżów	21	
113	Nedeżów	22	
107	Nedeżów	23	
14	Nedeżów	24	
124	Nedeżów	25	
126	Jarczów - Kolonia	13	
127	Gródek - Kolonia	19	

▪ **Neolit**

Kultura pucharów lejkowatych

Stanowisko nr na obszarze: **11,12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 23, 25, 34, 37, 45, 51, 53,54, 59, 68, 80, 87, 97, 101**

Kultura ceramiki sznurowej

Stanowisko nr na obszarze: **96**

▪ **Wczesna epoka brązu**

Kultura trzciniecka

Stanowisko nr na obszarze: 5, 9, 54, 68, 93

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 4,12,13, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 32,33,34, 40, 41, 44, 45, 48, 55, 59, 60, 65, 66, 70, 73, 75, 84, 86, 87, 89, 91, 94, 97,98,

▪ **Epoka brązu**

Łużycka

Stanowisko nr na obszarze: 14,17,18, 46, 54, 62

▪ **Okres lateński**

Kultura pomorska

Stanowisko nr na obszarze: 7, 24, 27, 28, 67

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 6,

▪ **Okres wpływów rzymskich**

Kultura przeworska

Stanowisko nr na obszarze: 9

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 8, 67, 68,92, 98, 101

▪ **Wczesne średniowiecze**

Stanowisko nr na obszarze: 5, 6, 21, 25, 33, 38, 39, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 51, 53, 54, 56, 58, 62, 63, 65, 67, 70, 71, 73, 74, 77, 77, 78, 79, 80, 85, 92

▪ **Średniowiecze**

Stanowisko nr na obszarze: 4, 52, 55, 87, 90, 94, 95

▪ **Nowożytnie**

Stanowisko nr na obszarze: 16,83

▪ **Stanowiska nie określone kulturowo**

Stanowisko nr na obszarze: 8,10, 18, 29, 31,35, 36, 42, 49, 50, 56, 57, 61, 64, 69, 72, 76, 81, 83, 85, 88, 100,

Wykaz stanowisk na obszarze 94-92

Nr. stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
5	Szlatyn	1	XXX
6	Szlatyn	2	N
7	Szlatyn	3	XXX
8	Szlatyn	4	XXX
9	Szlatyn	5	XXX
10	Szlatyn	6	XXX
17	Łubcze	24	XXX

18	Łubcze	25	XXX
19	Łubcze	26	XXX
20	Łubcze	27	B/XXX
88	Łubcze	28	B/RZ/WS
89	Łubcze	29	N/B/RZ/XXX
90	Łubcze	30	B/RZ
91	Łubcze	31	N/B/WS
92	Łubcze	32	N/B/RZ/XXX
93	Łubcze	33	N/B/XXX
94	Łubcze	34	B/XXX
95	Łubcze	35	N/B/RZ/WS
96	Łubcze	36	N/B/RZ/WS/XXX
97	Łubcze	37	XXX
98	Łubcze	38	WS/XXX
99	Łubcze	39	N
100	Łubcze	40	XXX
101	Łubcze	41	XXX
102	Łubcze	42	WS
103	Łubcze	43	WS/XXX
104	Łubcze	44	B/XXX
105	Łubcze	45	RZ
106	Łubcze	46	N/RZ/WS/XXX
107	Łubcze	47	WS
108	Łubcze	48	B
109	Łubcze	49	N/B/RZ/XXX
110	Łubcze	50	RZ/WS/XXX
111	Łubcze	51	XXX
112	Łubcze	52	B/RZ
113	Łubcze	53	B
114	Łubcze	54	N
115	Łubcze	55	B/RZ/XXX
116	Łubcze	56	B
117	Łubcze	57	B
118	Łubcze	58	WS
119	Łubcze	59	B/L/XXX
120	Łubcze	60	B
121	Łubcze	61	XXX
122	Łubcze	62	XXX
123	Łubcze	63	RZ/XXX
124	Łubcze	64	XXX
125	Łubcze	65	N
126	Łubcze	66	XXX
127	Łubcze	67	N/B/WS/XXX
128	Gródek - Kolonia	11	N/B/XXX
129	Gródek - Kolonia	12	B/RZ/XXX
130	Gródek - Kolonia	13	N/B/RZ/XXX
131	Gródek - Kolonia	14	B
132	Gródek - Kolonia	15	N/B/WS/XXX
133	Gródek - Kolonia	16	B

134	Gródek - Kolonia	17	B/XXX
150	Hubinek (wchodzi w grunty wsi Łubcze)	12	
181	Szlatyn	7	N/B/RZ/XXX
182	Szlatyn	8	B/RZ/XXX
183	Szlatyn	9	B
184	Szlatyn	10	N/B/RZ/XXX
185	Szlatyn	11	B/RZ/XXX
186	Szlatyn	12	L
187	Szlatyn	13	N
188	Szlatyn	14	WS/XXX
189	Szlatyn	15	XXX
190	Szlatyn	16	XXX
191	Szlatyn	17	B/RZ/XXX
192	Szlatyn	18	XXX
193	Szlatyn	19	B
194	Szlatyn	20	N
195	Szlatyn	21	WS
196	Szlatyn	22	XXX
197	Szlatyn	23	XXX
198	Szlatyn	24	B/XXX
199	Szlatyn	25	B/L/RZ/WS
200	Szlatyn	26	B/XXX
201	Szlatyn	27	B
202	Szlatyn	28	B/RZ
203	Szlatyn	29	B/RZ/WS/XXX
204	Szlatyn	30	L
205	Szlatyn	31	WS
206	Szlatyn	32	XXX
207	Szlatyn	33	WS
208	Szlatyn	34	B/WS/XXX
209	Szlatyn	35	XXX
210	Szlatyn	36	B
211	Szlatyn	37	XXX
212	Szlatyn	38	XXX
213	Szlatyn	39	XXX
225	Jurów	8	B
226	Jurów	9	B
227	Gródek - Kolonia	18	?

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 94-92

▪ Neolit

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: **6, 11, 93, 96, 99, 106, 109, 114, 125, 128, 130, 132, 184, 187, 194**

Kultura ceramiki wstęgowej rytej

Stanowisko nr na obszarze: **184**

Kultura pucharów lejkowych

Stanowisko nr na obszarze: 89, 91, 92, 95, 127, 181

▪ **Epoka brązu**

Wczesny okres epoki brązu bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 20, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 104, 109, 112, 113, 115, 116, 117, 120, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 182, 184, 199, 200, 201, 203, 210

Kultura mierzanowska

Stanowisko nr na obszarze: 92

Kultura trzciniecka

Stanowisko nr na obszarze: 89, 90, 92, 94, 95, 96, 109, 119, 131, 181, 183, 191, 193, 200, 202

Kultura łużycka

Stanowisko nr na obszarze: 90, 94, 108, 132, 181, 183, 184, 185, 198, 201, 202, 208, 225, 226

Krąg kultur episznurowych

Stanowisko nr na obszarze: 124

▪ **Okres lateński**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 119, 127, 186, 199, 204,

▪ **Okres wpływów rzymskich**

OWR faza D

Stanowisko nr na obszarze: 181

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 88, 89, 90, 95, 96, 105, 106, 109, 110, 112, 115, 123, 129, 130, 182, 184, 185, 191, 199, 202, 203

▪ **Okres wczesnego średniowiecza**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 88, 91, 95, 96, 102, 103, 110, 118, 132, 188, 195, 199, 203, 208

VIII-X w.

Stanowisko nr na obszarze: 127, 207

X - XII w.

Stanowisko nr na obszarze: 181

XII - XIII w.

Stanowisko nr na obszarze: 98, 106, 107, 205,

▪ **Okres nowożytny**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: 16

▪ **Pradzieje nieokreślone**

Stanowisko nr na obszarze: 5, 7, 8, 9,10, 13, 14, 15, 16, 17, 18,19, 20, 89, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 103,104,106,109, 110, 111,115, 119,121, 122, 123, 126, 127, 128, 129,130, 132,134,181,182,184,185,188,189, 190, 191,192, 196,197, 198, 200, 203, 206, 208, 209, 211,212,213

Wykaz stanowisk na obszarze 95-91

Nr. stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
5	Jarczów - Kolonia	6	N/WS
6	Jarczów - Kolonia	7	BW/RZ/WS
7	Jarczów - Kolonia	8	WS/XXX
8	Jarczów - Kolonia	9	BW/WS/XXX
9	Jarczów - Kolonia	10	XXX
10	Jarczów - Kolonia	11	NLR2VWSXXX
11	Jarczów - Kolonia	12	WS/S/XXX
12	Jarczów	6	BW/WS/S
13	Jarczów	4	BWRZ/WSXXX
14	Jarczów	5	RZ
15	Jurów	2	BW/XXX
16	Jurów	3	BW/WS
17	Jurów	4	RZ/S
18	Jurów	7	WB/RZ/XXX
19	Jarczów	7	XXX
20	Jarczów	8	XXX
21	Jarczów	9	BW
22	Jarczów	10	BW/WS/XXX
23	Jarczów	11	N/BW/WS/XXX
24	Korhynie	1	N/S
25	Korhynie	2	BW/WS
26	Korhynie	3	BW
27	Korhynie	4	BW
28	Korhynie	5	N/XXX
29	Korhynie	6	BW
30	Zawady	1	BW
31	Zawady	2	N
32	Zawady	3	XXX
33	Zawady	4	N/WS/XXX
34	Chodywańce	7	BW/L/RZ/XXX
35	Chodywańce	8	N/BW/XXX
36	Chodywańce	9	N/BW
37	Chodywańce	10	BW/L/RZ/WS
38	Chodywańce	11	BW
39	Chodywańce	12	BW/XXX
40	Chodywańce	13	BW/WS
41	Zawady	5	BW/RZ/WS
42	Jarczów	12	BW/XXX
43	Jarczów	13	WS/XXX

44	Chodywańce	14	WS/XXX
45	Chodywańce	15	BW/RZ/WS
46	Chodywańce	16	XXX
47	Chodywańce	17	BW/WS/XXX
48	Chodywańce	18	
49	Chodywańce	19	BW/WS
50	Korhynie	7	BW/RZ/WS/XXX
51	Korhynie	8	BW/B/RZ/WS/X
52	Korhynie	9	BW/L/XXX
53	Korhynie	10	BW/B/WS/XXX
54	Korhynie	11	N/BW/WS
55	Korhynie	12	WS/XXX

Specyfikacja chronologiczna — kulturowa stanowisk na obszarze 95-91

▪ Neolit

CL-P

Stanowisko nr na obszarze: **54**

Kultura lubelsko - wołyńskiej ceramiki malowanej

Stanowisko nr na obszarze: **23, 25**

Kultura pucharów lejkowatych

Stanowisko nr na obszarze: **10, 23,**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: **4, 24, 28, 31, 33, 35, 36, 54,**

▪ Wczesny okres epoki brązu

Kultura Chłopice - Vesele

Stanowisko nr na obszarze: **18**

Kultura trzciniecka

Stanowisko nr na obszarze: **37, 38, 53**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: **6, 8, 12, 13, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54,**

▪ Epoka brązu

Kultura łużycka

Stanowisko nr na obszarze: **51, 53**

▪ Okres lateński

Kultura pomorska

Stanowisko nr na obszarze: **37**

Kultura przeworska

Stanowisko nr na obszarze: **52**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: **10, 34,**

- **Okres wpływów rzymskich**
Kultura przeworska
Stanowisko nr na obszarze: 6,14
Faza OWR B2
Stanowisko nr na obszarze: 13,17
Faza OWR D
Stanowisko nr na obszarze: 41
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 10, 18,34,37, 41, 45, 50, 51

- **Okres wczesnego średniowiecza**
VII-Xw.
Stanowisko nr na obszarze: 37
VIII - IX w.
Stanowisko nr na obszarze: 51
VIII - X w.
Stanowisko nr na obszarze: 22, 53
Do X w.
Stanowisko nr na obszarze: 6,11, 12, 13, 44
X - XII w.
Stanowisko nr na obszarze: 12
X - XIII w.
Stanowisko nr na obszarze: 13, 41
XII - XIII w.
Stanowisko nr na obszarze: 23, 47
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 5, 7, 8, 10, 16, 25, 33, 40, 43, 45, 49, 50, 54, 55

- **■ Okres średniowiecza**
XIV-XV w.
Stanowisko nr na obszarze: 11,12
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 17, 24

- **■ Pradzieje nieokreślone**
Stanowisko nr na obszarze: 7, 8,9,10, 11,13,15, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 32, 33,34, 35,39, 42, 43, 44, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 55

Wykaz stanowisk na obszarze 95-92

Nr. stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
1	Jurów	1	B/RZ/WS/S/XXX

2	Nowosiółki (grunty wsi Chodywańce)	1	BW
4	Jurów	5	RZ/WS
5	Chodywańce	2	BW/WS
6	Chodywańce	3	WS
7	Plebanka	1	BW
8	Plebanka	2	BW/RZ/WS
9	Plebanka	3	BW/RZ/WS
10	Chodywańce	4	BW
11	Chodywańce	5	BW/NOW
12	Chodywańce	6	BW/RZ/WS/S/NO
15	Chodywańce	21	BW/WS
23	Jurów	6	RZ/XXX
31	Plebanka	4	WS
32	Chodywańce	20	B/WS/XXX

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 95-92

- **Wczesna epoka brązu**
Kultura fatianowska
Stanowisko nr na obszarze: 2
Kultura mierzanowicka
Stanowisko nr na obszarze: 8
Kultura trzciniecka
Stanowisko nr na obszarze: 7, 8
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 5, 9, 10, 11, 12, 23

- **Epoka brązu**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 1

- **Okres wpływów rzymskich**
Kultura przeworska
Stanowisko nr na obszarze: 4, 8,
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 1, 9, 12, 23,

- **Okres wczesnego średniowiecza**
VIII - X w.
Stanowisko nr na obszarze: 1,12, 32
X - XIII w.
Stanowisko nr na obszarze: 1, 8, 32
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: 4, 5, 6, 9, 15, 31

- **Okres średniowiecza**
XIV-XV w.
Stanowisko nr na obszarze: 1, 12
- **Okres nowożytny**
XVI - XVIII w.
Stanowisko nr na obszarze: 11, 12
- **Pradzieje nieokreślone**
Stanowisko nr na obszarze: 1, 12, 23,32

IV.6. STREFA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA

IV.6.1 STRUKTURA DEMOGRAFICZNA

Gmina Jarczów ma 3 312 mieszkańców, z czego 50,4% stanowią kobiety, a 49,6% mężczyźni. W latach 2002-2021 liczba mieszkańców zmalała o 12,3%. Średni wiek mieszkańców wynosi 43,1 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa lubelskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski. Mieszkańcy Gminy Jarczów zawarli w 2020 roku 23 małżeństw, co odpowiada 6,9 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie więcej od wartości dla województwa lubelskiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,3 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 29,0% mieszkańców gminy Jarczów jest stanu wolnego, 56,7% żyje w małżeństwie, 3,1% mieszkańców jest po rozwodzie, a 10,5% to wdowy/wdowcy.

Gmina Jarczów ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -12. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -3,58 na 1000 mieszkańców Gminy Jarczów.

W 2020 roku urodziło się 33 dzieci, w tym 45,5% dziewczynek i 54,5% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 325 gramów.

Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,51 i jest znacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

W 2019 roku 50,3% zgonów w Gminie Jarczów spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 20,3% zgonów w Gminie Jarczów były nowotwory, a 2,6% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności Gminy Jarczów przypada 13.42 zgonów. Jest to nieznacznie więcej od wartości średniej dla województwa

lubelskiego oraz więcej od wartości średniej dla kraju. W 2020 roku zarejestrowano 29 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 44 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla Gminy Jarczów -15. W tym samym roku 1 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 0 wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 1. 60,2% mieszkańców Gminy Jarczów jest w wieku produkcyjnym, 15,9% w wieku przedprodukcyjnym, a 23,9% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

Ludność poszczególnych sołectw gmina (stan na 31.12.2021 r.)

l.p.	Sołectwo	Liczba mieszkańców
1.	Chodywańce	203
2.	Gródek	170
3.	Gródek-Kolonia	127
4.	Jarczów	378
5.	Jarczów-Kolonia Pierwsza	238
6.	Jarczów-Kolonia Druga	165
7.	Jurów	181
8.	Korhynie	144
9.	Łubcze	273
10.	Nedeżów	217
11.	Nowy Przeorsk	59
12.	Plebanka	118
13.	Przewłoka	189
14.	Sowiniec	37
15.	Szlatyn	173
16.	Wierszczyca	371
17.	Wola Gródecka	235
18.	Zawady	148

LICZBA I PŁEĆ MIESZKAŃCÓW GMINY JARCZÓW				
Liczba mieszkańców	Kobiety %	Mężczyźni %	Współczynnik feminizacji*	Współczynnik maskulinizacji**
3 312	1670 50,4%	1642 49,6%	102	98

* Współczynnik feminizacji (Na każdych 100 mężczyzn przypada 102 kobiet)

**Współczynnik maskulinizacji (Na każde 100 kobiet przypada 98 mężczyzn)

Średni wiek mieszkańców		
Gmina 43,1 lat kobiety 45,1 lat mężczyźni 41,1 lat	Województwo 42,4 lat	Kraj 42,0 lat

Stan cywilny			
	Gmina	Województwo	Kraj
Panny/Kawalerowie	28,9%	28,7%	28,8%
Żonaci/Zamężne	56,7%	56,7%	56,4%
Wdowcy/Wdowy	10,6%	10,4%	9,6%
Rozwiedzeni/Rozwiedzione	3,1%	3,9%	5,0%
Nieustalony	0,6%	0,6%	0,8%

PRZYROST NATURALNY W GMINIE JARCZÓW - rok 2020		
Gmina	Kobiety	Mężczyźni
-12	-10	-2

PRZYROST NATURALNY W GMINIE JARCZÓW NA 1000 LUDNOŚCI- rok 2020		
Gmina	Województwo	Kraj
-3,58 %	-3,6 %	-4,4%

BIOLOGICZNE GRUPY WIEKU W GMINIE JARCZÓW			
Wiek	Ogółem %	Kobiety	Mężczyźni
0-14 lat	13,7 %	13,4 %	14,0 %
15-64 lat	65,5 %	60,9 %	70,2 %
65 lat i więcej	20,8 %	25,7 %	15,8 %

IV.6.2 POZIOM WYKSZTAŁCENIA

POZIOM WYKSZTAŁCENIA (w % mieszkańców)					
	Gmina			Województwo	Kraj
	ogółem	kobiety	mężczyźni		
wyższe	12,0 %	14,5 %	9,4 %	17,0 %	17,9 %
średnie i policealne	31,0 %	33,1 %	28,9 %	33,2 %	33,3 %
policealne	2,7 %	3,7 %	1,7 %	3,1 %	2,7 %
średnie ogólnokształcące	10,0 %	13,2 %	6,7 %	11,7 %	12,4 %
średnie zawodowe	18,3 %	16,2 %	20,5 %	18,4 %	18,1 %
zasadnicze zawodowe	20,8 %	14,5 %	27,3 %	20,3 %	22,9 %
gimnazjalne	6,3 %	5,7 %	6,8 %	5,6 %	5,2 %
podstawowe ukończone	27,8 %	29,3 %	26,2 %	22,1 %	19,3 %
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,1 %	2,9 %	1,3 %	2,0 %	1,4 %

IV.6.3 CHARAKTERYSTYKA RYNKU PRACY

W Gminie Jarczów na 1000 mieszkańców pracuje 41osób . 56,6% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 43,4% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w Gminie Jarczów wynosiło w 2020 roku 6,7% (8,5% wśród kobiet i 5,3% wśród mężczyzn). W 2020 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gminie Jarczów wynosiło 4 337,56 PLN, co odpowiada 78.50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Jarczów 156 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 39 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -117. 62,2% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Jarczów pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 13,2% w przemyśle i budownictwie, a 7,4% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 0,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

BEZROBOCIE REJESTROWANE W GMINIE JARCZÓW (Źródło: GUS, 31.XII.2020)

W Gminie Jarczów jest 41 pracujących na 1000 ludności (rok 2020), dla porównania:

- woj. lubelskie 189,0
- Cała Polska 252,0

(Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.) 6,7% to szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego.

Bezrobocie rejestrowane bywa definiowane w różny sposób. Najczęściej definiuje się stopę bezrobocia rejestrowanego jako stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie (zasobu siły roboczej danej populacji). Dane o bezrobociu na poziomie gmin są szacowane w oparciu o stopę bezrobocia rejestrowanego dla powiatu oraz porównanie stosunku liczby bezrobotnych do ogółu ludności w wieku produkcyjnym w powiecie i gminie i tak:

- stopa bezrobocia w gminie stanowi 6,7% , w tym 8,5% Kobiety i 5,3% Mężczyźni. Dla porównania w województwie lubelskim jest to 8,2 % a na poziomie kraju 6,2 %.

PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE BRUTTO W GMINIE JARCZÓW (Źródło: GUS, 31.XII.2020)

Gmina	Województwo	Kraj
4 338 PLN	4 915 PLN	5 523 PLN

PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH W GMINIE JARCZÓW (Źródło: GUS, 31.XII.2019) (Dane powiatowe)

	Kobiety	Mężczyźni	ogółem
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	61,1 %	62,2 %	63,2 %
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i	7,4 %	7,4 %	7,4 %

gastronomia, informacja i komunikacja			
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	1,3 %	0,5 %	0,9 %
Przemysł i budownictwo	6,6 %	19,5 %	13,2 %
Pozostałe	23,7 %	9,4 %	16,3%

PRACUJĄCY WEDŁUG PŁCI W GMINIE JARCZÓW (Źródło: GUS, 31.XII.2020)		
Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
77	59	136

PRODUKCYJNE GRUPY WIEKU (Źródło: GUS, 31.XII.2021)			
Wiek	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
przedprodukcyjny	15,7 %	16,1 %	15,9 %
produkcyjny	52,4 %	68,1 %	60,2 %
poprodukcyjny	31,9 %	15,8 %	23,9 %

WSKAŹNIKI OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO (Źródło: GUS, 31.XII.2020)			
	Gmina	Województwo	Kraj
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	66,2 %	67,6 %	68,0 %
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	39,8 %	38,2 %	37,5 %
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	150,9 %	129,5 %	122,8 %

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

W Gminie Jarczów w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowane były 224 podmioty gospodarki narodowej, z czego 160 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 25 nowych podmiotów, a 5 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2020 najwięcej (33) podmiotów zarejestrowano w roku 2019, a najmniej (9) w roku 2012. W tym samym okresie najwięcej (15) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2018 roku, najmniej (5) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2020 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Gminie Jarczów najwięcej (8) jest stanowiących spółki cywilne.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (220) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 6,7% (15) podmiotów jako rodzaj działalności deklaruowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklaruowało 24,1% (54) podmiotów, a 69,2% (155) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Jarczów najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (26.9%) oraz Budownictwo (21.9%).

Działalność gospodarcza (wyluczając rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) (Źródło: GUS, 31.XII.2020)	
	liczba
Przemysł i budownictwo	54
Pozostała działalność	155
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	160

IV.7. SIEĆ OSADNICZA I MIESZKALNICTWO

IV.7.1 SIEĆ OSADNICZA

Na obszarze gminy występują następujące typy zabudowy mieszkaniowej:

- zabudowa zagrodowa
- zabudowa jednorodzinna
- zabudowa wielorodzinna

Sieć osadnicza i mieszkalnictwo stanowią stały i ważny element zagospodarowania przestrzennego. Zmiana tejże struktury nie jest łatwa, ze względu na powiązania miejsca pracy z miejscem zamieszkania, a także istniejącą infrastrukturę techniczną. W omawianej gminie występują miejscowości o koncentracji zabudowy mieszkaniowej [wielorodzinnej związanej z byłą własnością państwowych gospodarstw rolnych – i jednorodzinnej](#).

Sieć osadnicza na terenie gminy Jarczów, była i częściowo jest obecnie charakterystyczna dla obszaru tzw. „ściany wschodniej”.

Większość powierzchni gminy to średnie obszarowo gospodarstwa rolne w zabudowie zagrodowej oraz jednorodzinnej.

Sektor usługowy stanowią placówki handlowe prowadzące handel detaliczny czy hurtowy. Punkty handlowe zlokalizowane są przeważnie w budynkach prywatnych (niewielka powierzchnia użytkowa), [budynkach będących GS SCH w Jarczowie](#).

Istniejąca sieć placówek handlowych, zabezpiecza podstawowe potrzeby mieszkańców gminy.

Usługi o charakterze społecznym

Urząd Gminy zlokalizowany jest w Jarczowie. Na terenie gminy działają następujące instytucje i zrzeszenia:

- ◆ Jarczów
  - [Bank Spółdzielczy](#)
  - [NZOZ Poradnia Rodzinna](#)
  - [Parafia rzymsko - katolicka p.w. św. Stanisława Bpa](#)
  - [Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej](#)
  - [Poczta Polska - Urząd Pocztowy](#)
  - [Rada Gminy](#)
  - [Urząd Stanu Cywilnego](#)
  - [Związek Kombatantów Rzeczypospolitej i b. Więźniów Politycznych](#)
  - [Gabinet Weterynaryjny](#)
- ◆ Świetlice i siedziby OSP: [Nedeżów](#), [Przewłoka](#), [Jurów](#), [Chodywańce](#), [Łubcze](#), [Szlatyn](#), [Wola Gródecka](#), [Gródek-Kolonia](#), [Gródek](#), [Korhynie](#), [Jarczów-Kolonia Pierwsza](#), [Jarczów](#), [Jarczów-Kolonia Druga](#), [Plebanka](#), [Sowiniec](#)
- ◆ Chodywańce
  - [GLKS Gminny Ludowy Klub Sportowy](#)

IV.7.2 WARUNKI MIESZKANIOWE

Na terenie gminy dominuje budownictwo jednorodzinne oraz zagrodowe, skoncentrowane przy głównych szlakach komunikacyjnych. Większość z nich to budynki murowane.

W ostatnich latach poprawiło się wyposażenie mieszkań o infrastrukturę techniczną. Powstałe w latach 80 - tych duże, często dwukondygnacyjne budynki są obecnie tylko częściowo wykorzystane.

Budynki mieszkalne zabudowy zagrodowej występują przeważnie na terenach typowo wiejskich jednostek osiedleńczych. W bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów, istnieje zabudowa uzupełniająca zagrody wiejskiej, tzw. budynki składowe, hodowlane i gospodarcze. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna występuje w większej ilości w miejscowości gminnej. Na pozostałym obszarze gminy spotyka się sporadycznie pojedyncze budynki jednorodzinne w ciągu zabudowy zagrodowej.

Na terenie gminy zlokalizowane są również budynki zabudowy wielorodzinnej w miejscowościach gdzie funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne.

IV.7.3 OŚWIATA I WYCHOWANIE

Na terenie Gminy Jarczów funkcjonowały do 31.08.2020 r. trzy publiczne ogólnodostępne szkoły podstawowe, szkoła filialna, publiczne przedszkole oraz trzy oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Od 01.09.2020 r. funkcjonuje jedna publiczna ogólnodostępna szkoła podstawowa, szkoła filialna, publiczne przedszkole oraz jeden oddział przedszkolny przy szkole podstawowej w Wierszczycy.

Sieć placówek oświatowych dla których organem prowadzącym jest JST

- 1) Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Jarczowie
ul. Szkolna 3,
22-664 Jarczów
- 2) Szkoła Filialna w Wierszczycy
Wierszczyca 54
22-664 Jarczów
- 3) Gminne Przedszkole w Jarczowie
ul. 3 Maja 23
22-664 Jarczów

Szkoła Podstawowa w Jarczowie:

W roku szkolnym 2021/2022 w szkole uczy się 151 uczniów w 8 oddziałach klas I–VIII.

W szkole zatrudnione są 25 osoby (pracownicy pedagogiczni i niepedagogiczni).

Szkoła posiada kilkanaście lekcyjnych, pracownię komputerową wyposażoną w 10 zestawów komputerowych, świetlicę, salę gimnastyczną, pomieszczenia na sekretariat, gabinet dyrektora, pokój nauczycielski Oprócz tego jest jeszcze zastępcza sala do zajęć z korektywy. Podczas zajęć sportowych uczniowie mogą korzystać z boisk znajdujących się przy szkole, a są to boisko do piłki nożnej, boisko do piłki siatkowej, boisko do koszykówki.

Szkoła filialna w Wierszyczycy

W roku szkolnym 2021/2022 w szkole uczy się 31 uczniów w 3 oddziałach klas I – III oraz oddziale przedszkolnym.. Do szkoły tej uczęszczają uczniowie z następujących miejscowości: Wierszyczka, Przewłoka, , Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn.

W szkole zatrudnionych było łącznie z kierownikiem 9 nauczycieli. W szkole są 3 sale lekcyjne, świetlica i kuchnia, pomieszczenia na pokój nauczycielski i gabinet kierownika. Na zewnątrz szkoły znajduje się boisko do piłki nożnej i plac do zajęć ruchowych. Brak jest sali gimnastycznej. I piętro budynku szkoły nie jest wykorzystane do celów oświatowych.

Gminne Przedszkole w Jarczowie

Na terenie gminy działa jedna placówka wychowania przedszkolnego, w Jarczowie, do którego w roku szkolnym 2021/2022 uczęszczało 50 dzieci i zatrudnionych jest 9 osób. Placówka wyposażona jest w dwa pomieszczenia: dwie sale dydaktyczno-wychowawcze, kuchnia, łazienki i szatnie. Na zewnątrz jest plac zabaw.

IV.7.4 OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

Na terenie Gminy Jarczów funkcjonuje jeden ośrodek podstawowej opieki zdrowotnej tj. Poradnia Rodzinna. Pacjenci z terenu gminy mogą skorzystać z leczenia w ramach podstawowej opieki zdrowotnej oraz długoterminowej opieki pielęgnacyjnej świadczonej w domu pacjenta.

Budynek, w którym świadczone są usługi medyczne stanowi mienie komunalne gminy. Znajdują się w nim:

- Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy.

Na terenie gminy znajduje się prywatna apteka zlokalizowana w pomieszczeniach budynku, gdzie w przeszłości znajdował się urząd gminy.

W chwili obecnej istniejąca placówka opieki zdrowotnej nie zaspokaja potrzeb mieszkańców jeśli chodzi o dostęp do podstawowej opieki medycznej.

Na terenie gminy brak jest szpitala oraz specjalistycznej opieki zdrowotnej, dlatego też mieszkańcy gminy zmuszeni są do korzystania z usług specjalistycznych w pobliskich miastach: Tomaszowie Lubelskim, Zamościu czy Lublinie.

Zadania w zakresie pomocy społecznej przy Urzędzie Gminy w Jarczowie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Do zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym należy:

- 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
- 2) sporządzanie oceny w zakresie pomocy społecznej;
- 3) udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- 4) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
- 6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- 7) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- 8) przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego;
- 9) opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
- 10) praca socjalna;
- 11) organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 12) prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych;
- 13) dożywianie dzieci;
- 14) sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
- 15) kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- 16) pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 17) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
- 18) opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Zadaniem własnym gminy w zakresie pomocy społecznej jest w szczególności:

- 1) przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;
- 2) przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;
- 3) prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
- 4) opracowanie i realizacja projektów socjalnych;
- 5) podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- 6) współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach oraz realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę w zakresie pomocy społecznej należy:

- 1) organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 2) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną;
- 3) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 4) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom
- 6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia oraz zapewnianie posiłku i niezbędnego ubrania cudzoziemcom, którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 7) wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

Pomoc i wsparcie z pomocy społecznej w gminie Jarczów w 2021 roku uzyskało 206 osób, co stanowiło 6,01 % wszystkich mieszkańców gminy. W gminie Jarczów najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin a jednocześnie

powodami ubiegania się o pomoc społeczną w 2021 roku było kolejno: ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie, długotrwała choroba i potrzeba ochrony macierzyństwa.

Pomoc i wsparcie w gminie Jarczów w 2021 roku w postaci świadczeń pieniężnych uzyskało 27 rodzin, zaś w postaci świadczeń niepieniężnych 43 rodziny. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej należą do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Jedynie zasiłek stały oraz zasiłek okresowy ma charakter dotowany. Z danych zawartych w sprawozdawczości Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, że liczba osób korzystających z pomocy w formie zasiłku stałego przyznanego z powodu niepełnosprawności z roku na rok nieznacznie rośnie. Obserwuje się równowagę w przyznawaniu zasiłku okresowego, przyczyną czego jest w wielu przypadkach pokoleniowe korzystanie ze świadczeń, oraz roszczeniowość klientów pomocy. Gmina ma również obowiązek zapewnić posiłek osobom tego potrzebującym i spełniającym określone ustawowo przesłanki. Z tej formy pomocy korzysta podczas nauki w szkole każde dziecko tego wymagające. Wydatek na ten cel w 20% pokrywa gmina, a w 80 % przyznawana jest dotacja Wojewody Lubelskiego. W 2021 roku liczba dzieci zakwalifikowanych do nieodpłatnych posiłków wyniosła 37, jednak w znaczącej części roku z powodu trwającej pandemii koronawirusa dzieci uczyły się zdalnie w domach i nie korzystały z tej formy pomocy, dlatego też wydatki na ten cel były znacznie niższe niż w latach poprzednich. Pracę z rodzinami niezaradnymi życiowo wykonują pracownicy socjalni. Dwoje dzieci z terenu gminy umieszczonych jest w spokrewnionej rodzinie zastępczej, za ich utrzymanie GOPS ponosi częściowy koszt utrzymania.

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w 2021r. wypłacono również: 5843 świadczenia wychowawcze, 2 422 zasiłki rodzinne, 7 dodatków z tytułu urodzenia dziecka, 34 dodatki z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, 138 dodatków z tytułu samotnego wychowywania dziecka, 160 dodatków z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, 439 dodatków z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania, 407 dodatków z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, 655 zasiłków pielęgnacyjnych, 192 świadczeń pielęgnacyjnych, 164 specjalne zasiłki opiekuńcze, 40 zasiłków dla opiekuna, 16 jednorazowych zapomóg z tytułu urodzenia dziecka, 139 świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego, 117 świadczeń rodzicielskich, 25 zasiłków stałych, 37 zasiłków okresowych, 5 zasiłków jednorazowych celowych, oraz 18 zasiłków celowych specjalnych.

Dla dzieci, oraz osób dorosłych posiadających zaświadczenia od lekarza psychiatry przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje na podstawie zawieranych umów zlecenia świadczone są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Z usług tych w roku 2021 korzystało 6 dzieci w formie pracy z logopedą, psychologiem i pedagogiem specjalnym oraz 1 osoba dorosła w formie rehabilitacji w warunkach domowych.

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej wydawane są również Karty Dużej Rodziny. W roku 2021 wydano 30 Kart Dużej Rodziny dla 9 rodzin. Od października 2020r. do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej trafiło kolejne zadanie w związku z wejściem w

życie zapisów ustawy z dnia 12 sierpnia 2020r. o zmianie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych oraz niektórych innych ustaw, która wprowadziła w ustawie "Prawo ochrony środowiska" nowe regulacje w zakresie obowiązku wydawania przez wójtów zaświadczeń dla osób fizycznych, które zamierzają składać wnioski o przyznanie dofinansowania z Narodowego lub Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w tym w ramach części 2 Programu Priorytetowego "Czyste Powietrze". Złożenie wniosku o takie dofinansowanie jest uwarunkowane posiadaniem zaświadczenia potwierdzającego przeciętny miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego osoby ubiegającej się o dofinansowanie. W 2021r. wydanych zostało 8 takich zaświadczeń.

Pomoc społeczna to nie tylko wsparcie finansowe osób i rodzin potrzebujących pomocy, ale także pomoc instytucjonalna, świadczona przez placówki pomocy społecznej. Infrastruktura gminy pod względem pomocy społecznej jest bardzo słabo rozwinięta. Należy zaznaczyć jednak że od roku 2020 w strukturze Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej powstał klub "Senior+", do którego uczęszcza około 30 osób. Środki przeznaczane na utrzymanie tego ośrodka wsparcia rosną. Poszerzyła się również oferta zajęć dla seniorów ze względu na wnioskowanie po środki ze źródeł zewnętrznych. Gmina Jarczów nie prowadzi na swoim terenie żadnego domu pomocy społecznej, jedyny dom pomocy społecznej prowadzi Powiat Tomaszowski (DPS Tyszowce). Brak infrastruktury domów pomocy społecznej na terenie gminy powoduje, że mieszkańcy umieszczani są bowiem w domu pomocy z terenu powiatu. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej gmina zobowiązana jest ponosić koszty pobytu swoich mieszkańców w DPS. W gminie nie działa również żaden dzienny dom pomocy społecznej, nie ma mieszkań chronionych. W razie potrzeby mieszkańcy gminy korzystają z instytucji prowadzonych przez powiat.

Stała kadra Ośrodka Pomocy Społecznej liczy 5 osób w tym: kadra kierownicza 1 osoba, pracownicy socjalni 3 osoby, oraz 1 osoba na stanowisku głównego księgowego. Spośród zatrudnionych w ośrodku pomocy społecznej pracowników 4 posiada wykształcenie wyższe, 1 wykształcenie średnie.

Do zadań służb społecznych należy niewątpliwie wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych oraz pomoc im w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie sami pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Z problematyką społeczną związane są kwestie wykraczające poza zasięg oddziaływania pomocy społecznej i jej zadań ustawowych. Głównymi problemami dotyczącymi polityki społecznej są: polityka rynku pracy, ochrony zdrowia, polityka mieszkaniowa, oświata, a także polityka finansowa określająca wysokość nakładów na poszczególne zadania. Sukces pomocy społecznej w dużej mierze współzależny jest od wyników podejmowanych działań w innych obszarach polityki społecznej.

IV.7.5 KULTURA

Samorządowy Ośrodek Kultury w Jarczowie jest samorządową instytucją upowszechniania kultury, działającą na podstawie Uchwały Rady Gminy Nr VI/32/99 z dnia 29 kwietnia 1999 r.

W skład Samorządowego Ośrodka Kultury wchodzi:

- Dom Kultury w Jarczowie,
- Biblioteka Publiczna w Jarczowie oraz punkt biblioteczny działający w Szkole Filialnej w Wierszczycy.

Samorządowy Ośrodek Kultury realizuje zadania w dziedzinie wychowania, edukacji, służy zaspokajaniu i rozwianiu potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechniania wiedzy i kultury.

Podstawowymi celami Ośrodka Kultury są:

- ochrona tradycji kulturalnych i dziedzictwa kulturowego gminy,
- upowszechnianie dorobku i osiągnięć instytucji kultury, twórców i zespołów amatorskiego ruchu artystycznego oraz popularyzowanie i promowanie najcenniejszych wartości artystycznych,
- gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem materiałów regionalnych,
- udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie oraz prowadzenie wypożyczeń między-bibliotecznych.

SOK w Jarczowie swoje cele realizuje poprzez:

- edukację kulturalną środowiska w szczególności dzieci i młodzieży realizowaną w formie pracy w zespołach, kołach zainteresowań, w konkursach, przeglądach, festiwalach,
- opiekę nad amatorskim ruchem artystycznym, kołami gospodyń wiejskich i twórczością ludową na terenie gminy oraz ich promocją,
- działalność rozrywkową zapewniającą uczestnikom racjonalne spędzanie wolnego czasu,
- koordynację działalności kulturalnej na terenie gminy,
- rozwój i zaspokajanie potrzeb czytelniczych, prowadzenie biblioteki i czytelniczych,
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury

organizacjami i towarzystwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb kulturowych społeczeństwa.

Działalność Samorządowego Ośrodka kultury skierowana jest do wszystkich mieszkańców Gminy Jarczów. Bardzo aktywnie w te działania swoją obecność wpisują się zespoły śpiewacze, koła gospodyń wiejskich, klub seniora oraz młodzież i dzieci.

Zespoły śpiewacze

Na terenie Gminy Jarczów pod patronatem SOK działa 8 zespołów śpiewaczych:

- „Jarczowianki” z Jarczowa,
- „Czerwona Jarzębina” z Jarczów- Kolonia Druga,
- „Małwy” z Jurowa,
- „Złote Kłosa” z Łubcza,
- „Stokrotki” z Chodywaniec,
- „Honoratki” z Gródek- Kolonia,
- „Uśmiech” z Jarczów- Kolonia Pierwsza,
- „Wierszczyckie Echo” z Wierszczyca

Samorządowy Ośrodek Kultury w Jarczowie organizuje i finansuje transport na festiwale i przeglądy, zapewnia zespołom instruktora muzycznego, który prowadzi zajęcia w siedzibach zespołów, przygotowuje teksty utworów.

Przy parafii w Jarczowie działa chór męski „Bojary”, który również czynnie uczestniczy w życiu kulturalnym naszej gminy.

Koła Gospodyń Wiejskich

Ustawa o Kołach Gospodyń Wiejskich z listopada 2018 r. umożliwiła formalną rejestrację kół gospodyń wiejskich. Dzięki inicjatywie Wójta Gminy zorganizowano spotkanie z przedstawicielkami miejscowości z terenu Gminy Jarczów, przedstawiono założenia ustawy i zapewniono pomoc wyznaczonych osób w ich rejestracji. Spotkanie spotkało się z bardzo dobrym obiorom ze strony uczestników, co zaowocowało rozpoczęciem procesu rejestracji kół. Pracownicy byli zaangażowani w pomoc w kompletowanie dokumentów niezbędnych do rejestracji, wypełnianie wniosków. Aktualnie na terenie Gminy Jarczów działają Koła Gospodyń Wiejskich w miejscowościach: Chodywańce, Gródek, Gródek-Kolonia, Jarczów, Jarczów-Kolonia Druga, Jarczów- Kolonia Pierwsza, Jurów, Korhynie, Łubcze, Nedeżów, Nowy Przeorsk, Plebanka, Przewłoka, Szlatyn, Wierszczyca, Zawady. Dla pań s KGW organizowane są warsztaty, konkursy kulinarne. Na imprezy gminne panie przygotowują tradycyjne potrawy regionalne , a także we własnych sołectwach organizują spotkania integracyjne, warsztaty, dbają estetykę swoich miejscowości.

Liczba KGW lata 2011-2020

Rok	2011	2018	2019	2020	2021
Liczba KGW	7	7	13	15	16

Bezpośredni kontakt i nadzór nad KGW sprawuje Kierownik Samorządowego Ośrodka Kultury w Jarczowie.

Klub seniora

W październiku 2017 przy Samorządowym Ośrodku Kultury w Jarczowie powstał Klub Seniora „Ostoja”. Skupia on Seniorów z terenu Gminy Jarczów (36 osób). W roku 2019 został zrealizowany projekt I modułu Senior + edycja 2019, którego efektem była adaptacja budynku starej gminy na siedzibę Klubu Seniora. Dużym zainteresowaniem wśród uczestników cieszą się również warsztaty muzyczno-teatralne, kulinarne, rękodzieła, fitness, zajęcia za basenu spotkania z psychologiem, wycieczki. Wszystkie te zajęcia były realizowane w ramach II modułu Senior + na edycja 2021.

Oferta dla dzieci i młodzieży

Samorządowy Ośrodek Kultury w Jarczowie prowadzi stałe zajęcia dla dzieci i młodzieży: muzyczne, plastyczne i soboty bez komputera. Ponadto organizuje konkursy, wycieczki, spotkania między innymi z okazji Dnia Dziecka, zakończenia roku szkolnego, warsztaty plastyczne, rękodzielnicze. Bardzo dużym zainteresowaniem wśród dzieci cieszą się ferie zimowe organizowane pod hasłem „Bajkowe ferie”. Bardzo dobrze zostały przyjęte organizowane po raz pierwszy w 2021 roku „Wakacyjna środa z kulturą” wzięło w nich udział 50 dzieci, jak również po raz pierwszy odbyły się półkolonie organizowane dzieci i młodzieży we współpracy ze stowarzyszeniem Zielony Domek.

Kolejną bardzo dobrze postrzeganą formą oferty Samorządowego Ośrodka Kultury dla dzieci i młodzieży jest organizowana od 2018 roku „sobota bez komputera”. Na początku była to jedna sobota w miesiącu, ale w związku z stale zwiększającą się liczbą uczestników tych zajęć, zauważalne było również potrzeba zwiększenia częstotliwość ich organizacji (obecnie organizowana jest co tydzień i średnio na cotygodniowe spotkania przychodzi 40 osób).

Biblioteka

Struktura Samorządowego Ośrodka Kultury obejmuje Bibliotekę Publiczną w Jarczowie. Biblioteka swoim zasięgiem obejmuje teren Gminy Jarczów, mieszkańcy mają dostęp do bardzo bogatej oferty bibliotecznej. Wg stanu na koniec 2021 roku liczba wol. wynosiła 9319, natomiast liczba aktywnych czytelników wyniosła 405 którzy wypożyczyli 5511 książek i jest to wzrost w ciągu

roku o 1778 wypożyczeń .

Działalność biblioteki prowadzona jest przy Szkole Podstawowej w Jarczowie i odbywa się głównie stacjonarnie, wychodzą naprzeciw zwiększeniu czytelnictwa od 2018 roku prowadzona jest akcja „mobilna biblioteka”, która polega na dowożeniu książek do innych jednostek między innymi szkoły filialnej w Wierszyczycy, Gminnego Przedszkolaka w Jarczowie, a także osób, które nie mają możliwości osobistego wypożyczenia książki w bibliotece. Akcja prowadzona jest przez Bibliotekarza, oraz angażuje młodzież i dzieci, dzięki czemu młodzi budują poczucie obowiązku wsparcia osób starszych.

Biblioteka w Jarczowie brała udział w Programie Wieloletnim „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” 2016-2020. Celem programu była poprawa stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmocnienie roli bibliotek publicznych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. Dzięki temu programowi otrzymywaliśmy dotację na zakup nowości wydawniczych. Po otwarciu nowego naboru do tego programu Biblioteka planuje kontynuację w nim udziału. W roku 2021 przystąpiliśmy do nowego rozdania w Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025.

Biblioteka bierze udział w kampanii społecznej „Mała książka Wielki człowiek” organizowanej przez Instytut Książki. Program ten skierowany jest do dzieci w wieku przedszkolnym. Każde dziecko, które wypożyczy pierwszą książeczkę z działu dziecięcego otrzymuje w prezencie wyjątkową Wyprawkę Czytelniczą. Po uzbieraniu 10 naklejek zostaje uhonorowane imiennym dyplomem. Akcja ma zachęcić rodziców i dzieci do odwiedzania bibliotek i codziennego czytania z dzieckiem.

Corocznie biblioteka korzysta ze wsparcia w postaci środków Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Środki umożliwiają organizację kampanii społecznych „Stop nałogom, wybierz zdrowie”, a także zakup nowości wydawniczych.

Zakupione i otrzymane woluminy w latach 2011-2021

rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ilość zakupionych wol.	294	263	363	274	316	308	299	307	362	433	827

Na stałe do kalendarz imprez organizowanych przez Samorządowy Ośrodek Kultury wpisane są :

- Gminny Orszak Trzech Króli,
- Gminnym Przeglądem Kolęd i Pastorałek,
- Ferie dla dzieci,
- Bal karnawałowy dla dzieci,
- Gminne obchody Dnia Kobiet,

- Powiatowy Memoriał w tenisie stołowym im. J Kostura,
- Obchody Rocznicy Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja,
- Piknik Rodzinny
- Dożynki Gminni-Parafialne
- Obchody Święta Niepodległości
- Konkursy: piosenki od serca dla serca, recytatorskie ulubieni autorzy, wiersze znane i lubiane , najaktywniejszy czytelnik, życzenia dla babci i dziadka, plastyczny na stroik i pisanek wielkanocna , mój pluszowy miś, stop nałogom wybierz zdrowie, kartek świątecznych , najpiękniejsze szopki i stroiki bożonarodzeniowe, warsztaty dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych.

W 2020 roku Gmina Jarczów realizowała projekt Termomodernizacja Budynku Samorządowego Ośrodka Kultury w Jarczowie dofinansowanego z Funduszy Europejskich, a w roku 2021 zrealizowano projekt „Zakup wyposażenia Samorządowego Ośrodka Kultury, w celu poszerzenia oferty kulturalnej Gminy Jarczów ze środków niepozostających w dyspozycji do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego – Infrastruktura Domów Kultury 2021.

IV.7.6 USŁUGI POCZTOWO - TELEKOMUNIKACYJNE

W gminie Jarczów funkcjonuje jedna placówka pocztowa.

Na terenie całej gminy jest możliwość podłączenia się do stacjonarnej sieci telefonicznej. Wszystkie miejscowości na terenie gminy posiadają stały dostęp do internetu.

IV.7.7 SPORT I REKREACJA

Na terenie gminy od 1984 roku działa Gminny Ludowy Klub Sportowy „Graf Chodywańce” , który opiera swoją działalność w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu oraz ściśle współpracuje w tym zakresie z gminą. Graf oprócz szkolenia dzieci i młodzieży zajmuje się organizacją imprez sportowo rekreacyjnych, bierze udział w zawodach na terenie gminy, powiatu, województwa oraz kraju. Drużyna sekcja piłki nożnej seniorów obecnie występuje w klasie A, uczestniczy w rozgrywkach o puchar polski oraz różnego typu turniejach. W klubie jest również sekcja młodzieżowa, która bierze udział w rozgrywkach kategorii młodzik starszy.

GLKS „GRAF” szkoli i trenuje zawodników, bierze czynny udział w rozgrywkach a także w imprezach sportowych takich jak: Gminnym Święcie Sportu, Powiatowym Święcie Sportu Ludowych Zespołów Sportowych, Memoriał im. Jana Kostura w

Jarczowie w tenisie stołowym, Halowa Liga w piłce nożnej, Turniej w piłce halowej o Puchar Starosty Tomaszowskiego,

Klub umożliwia wszystkim zainteresowanym tj. dzieciom i młodzieży branie udziału w zajęciach, które mają formę otwartą i są alternatywą dla tych, którzy poprzez kulturę fizyczną i sport chcą aktywnie spędzać wolny czas, rozwijać swoje zainteresowanie sportem, spotykać się z rówieśnikami na boisku i dobrze się bawić. Sparingi i mecze to także widowisko dla sympatyków sportu i kibiców, mieszkańców oraz rodziców, którym ten rodzaj sportu jest bliski, którym zależy na dobru dzieci i młodzieży. Podkreślić też należy, że dzięki pracy i zabiegom mieszkańców miejscowości Chodywańce oraz jego podopiecznych z roku na rok podnosi się także poziom wizualno-użytkowy obiektu – boiska sportowego w Chodywańcach.

Zarząd i członkowie GLKS „Graf” Chodywańce znacząco przyczynili się do sportowych sukcesów Gminy Jarczów na tle powiatowym i ogólnopolskim. W dniu 18 lipca 2021 roku na stadionie sportowym w Woźuczynie Cukrowni odbyło się XXII Powiatowe Święto Sportu, gdzie reprezentacja Gminy Jarczów zajęła II miejsce w klasyfikacji końcowej gmin. Kolejny sukces przyszedł 25 lipca w Tomaszowie Lubelskim, gdzie podczas XXII Wojewódzkich Igrzysk Rekreacyjno-Sportowe LZS nasz reprezentacja zajęła I miejsce w klasyfikacji końcowej gmin. Dobrą passę zakończyły panie z damskiej drużyny, które stanęły na podium w konkurencji przeciągania liny w Spale 27 sierpnia podczas Ogólnopolskich Igrzysk LZS | Mistrzostwa Zrzeszenia LZS. To były naprawdę historyczne zwycięstwa.

IV.7.8 TURYSTYKA

Walory turystyczne gminy Jarczów, wskazują na potrzebę uznania turystyki za jeden z potencjalnych kierunków rozwoju gospodarczego gminy. Rozwój funkcji turystycznych może być poważnym źródłem dochodów ludności. Z rozwojem turystyki związane jest również ożywienie innych gałęzi gospodarki; handlu, gastronomii, transportu. Głównymi atutami dla rozwoju turystyki są dogodne, naturalne walory przyrodnicze i kulturowe.

Gmina posiada wiele cennych zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Najważniejszymi z nich są: kordegarda pałacową w Chodywańcach z 2 poł. XVIII w; dawną cerkiew św. Mikołaja w Jarczowie pochodzącą z około 1755 r., kościół, dzwonnica oraz cmentarz w Gródku z poł. XIX w. czy też zespół dworski z parkiem, a raczej jego pozostałościami z XIX w., w Korhyniach.

Na obszarze gminy znajduje się rezerwat przyrody „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec” z cennym starodrzewem. Na terenie gminy możemy przyjrzeć się również cennym pomnikom przyrody: dąb szypułkowy (Gródek-Kolonia), który mierzy w obwodzie 300 cm i osiągnął wysokość 15 m; aleja 26 lip drobnolistnych (Chodywańce), których wysokość wynosi od 20 do 25 m i mierzą w obwodzie 131 - 420 cm. Należy również wspomnieć o cennych starodrzewach rosnących przy zabytkowych kościołach, cmentarzach czy zespole dworskim w Korhyniach.

Miłośników przyrody z pewnością zainteresuje obszar Doliny Szyszły – obszar specjalnej ochrony ptaków sieci Natura 2000. Znajduje się w gminach Jarczów (833,5 ha), Lubycza Królewska (3,3 ha) i Ulhówek (1720,4 ha) Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie). Teren w części jest użytkowany ekstensywnie (łąki kośne, eksploatacja torfu), w części nieużytkowany. Dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: szuwar kłociowy i zbiorowisko z marzycą rudą. W miejscach dawnej eksploatacji torfu dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe.. W ostoi Dolina Szyszły stwierdzono występowanie co najmniej 15 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej.. Ponadto 9 spośród stwierdzonych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej czerwonej księdze zwierząt.

IV.7.9 USŁUGI KOMERCYJNE

Ważne znaczenie dla funkcjonowania gminy ma rozwój usług o charakterze komercyjnym: bytowych, handlowych, gastronomicznych, rzemiosła. W wyniku przemian społeczno - ekonomicznych, w kraju nastąpił dynamiczny rozwój sieci usług realizowanych przez prywatnych inwestorów.

Sytuacja gospodarcza w gminie Jarczów w sektorze działalności pozarolniczej nie jest łatwa. Z jednej strony brakuje środków finansowych, które zapewniałyby szybszy rozwój, z drugiej strony w gminie brak jest niezbędnej infrastruktury, która przyciągałaby inwestorów z zewnątrz, a także kadry wykwalifikowanych fachowców.

Podmioty gospodarcze w gminie Jarczów wg wybranych Sekcji (rejestr REGON)

ogółem	W tym						
	działalność produkcyjna	budownictwo	handel hurtowy i detaliczny	hotele i restauracje	transport i łączność	pośrednictwo finansowe	obsługa nieruchomości i wynajem

153	7	12	37	1	17	4	5
-----	---	----	----	---	----	---	---

Stan na dzień 31.12.2006r. źródło „Lokalna Strategia Rozwoju obszaru G6 Grzędy Sokolskiej”

Firmy działające w gminie Jarczów koncentrują swą działalność przede wszystkim na handlu oraz transporcie. Znaczny udział firm o handlowym profilu jest zrozumiały. Ta dziedzina jako pierwsza została poddana pełnej liberalizacji.

W większości wsi występują usługi elementarne, takie jak: sklepy, punkty sprzedaży drobno detalicznej, zlewnie mleka. Posiadają one formy rozproszone, a swoim usytuowaniem nawiązują do osadnictwa i odbiorcy. Natomiast placówki usługowe, takie jak apteka, ośrodek zdrowia, sklepy wielobranżowe zlokalizowane są głównie w Jarczowie. W ośrodku gminnym, zlokalizowane są również usługi administracji publicznej /Urząd Gminy, Policja/, administracji gospodarczej /Bank Spółdzielczy/ oraz Straż Pożarna.

Na obszarze gminy bardzo słabo rozwinięta jest sieć instytucji wspomagania biznesu. Odczuwa się brak placówek obsługi przedsiębiorczości, jak: ośrodki doradcze, lokalne fundusze pożyczkowo - gwarancyjne, firmy konsultingowe i marketingowe

IV.7.10 ROLNICTWO

Warunki glebowe

Głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decydują o możliwościach rozwoju rolnictwa gminy są: gleby, warunki wodne i rzeźba terenu.

Warunki klimatyczne sprzyjają gospodarce rolnej czego przykładem jest długość okresu wegetacji roślin. Tereny gminy należą do bardziej suchych obszarów województwa lubelskiego (nieco ponad 550 mm opadów).

Gleby występujące na terenie gminy są bardzo przydatne dla rozwoju rolnictwa. Wyrazem tego jest duży udział bardzo dobrych i dobrych kompleksów przydatności rolniczej.

Udział poszczególnych kompleksów glebowych w ogólnej powierzchni gruntów rolnych

kompleks	%
Pszenny bardzo dobry	23,6
Pszenny dobry	47,7
Pszenny wadliwy	19,6
Żytni bardzo dobry	4,5
Żytni dobry	0,3
Żytni słaby	2,8
Żytni najslabszy	0,4
Zbożowo pastewny mocny	1,1

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Udział poszczególnych kompleksów glebowych w ogólnej powierzchni użytków zielonych

kompleks	%
Użytki zielone dobre i bardzo dobre	0,5
Użytki zielone średnie	56,5
Użytki zielone słabe i najslabsze	43,0

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Podstawowe znaczenie gospodarcze posiadają występujące we wszystkich wsiach gminy najcenniejsze rolniczo grunty kompleksów pszennych, w tym zwłaszcza kompleksów pszenno dobrego i bardzo dobrego, które zajmuje aż 71,3 % gruntów ornych. Lokalnie występują również grunty kompleksu pszenno wadliwego oraz gleby kompleksów żytniego bardzo dobrego i żytniego słabego nadające się do uprawy roślin o niższych wymaganiach.

Potwierdzeniem wysokiej jakości gleb jest także znaczny udział gleb wysokich klas bonitacyjnych.

Procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych gruntów ornych w gminie Jarczów

Klasa bonitacyjna	Procentowy udział	Charakterystyka gleb
I i II	21,1	Bardzo dobre
III	51,7	Dobre
IV	22,6	Średnie
V	3,6	Słabe
VI	1,0	Bardzo słabe

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Użytki rolne I, II i III klasy bonitacji stanowią 76,8 % , a gleby IV klasy bonitacji 22,6 %. Łącznie gleby wysokich klas bonitacji od I do IV klasy stanowią 95,4 % gruntów ornych gminy. Gleby te zaliczane są do kompleksów glebowych pszennych i żytniego bardzo dobrego . Nadaje się pod uprawę roślin o wysokich wymaganiach .

Procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych użytków zielonych w gminie Jarczów

Klasa bonitacyjna	Procentowy udział	Charakterystyka gleb
II	2,5	Bardzo dobre

III	21,4	Dobre
IV	28,3	Średnie
V	39,6	Słabe
VI	8,2	Bardzo słabe

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Powyższe zestawienie świadczy o tym, że użytki zielone zajmują gleby w większości średnie i słabe.

Istotny problem gospodarczy zwłaszcza we wsiach w części północnej gminy stwarza natomiast niekorzystna rzeźba terenu oraz towarzysząca jej silna erozja gleb.

Problem ten dotyczy gleb w miejscowościach : Grodek-Kolonia, Wola Gródecka, Wola Gródecka-Kolonia, Nedeżów, Przewłoka, Sowiniec, Łubcze oraz Korhynie w zachodniej części podlegające erozji w stopniu intensywnym, silnym i bardzo silnym.

Użytkowanie gruntów

W strukturze użytkowania ziemi największą powierzchnię zajmują użytki rolne, które w ogólnej powierzchni gminy stanowią 80 %. Wśród użytków rolnych dominują grunty orne, które stanowią 82 % ich powierzchni;

Użytkowanie gruntów w gminie

Powierzchnia ogólna w ha	Użytki rolne w ha					Lasy i grunty leśne	Pozostałe
	razem	gr. orne	sady	łąki	pastw.		
10 667	8579	7094	38	1226	221	1534	554

Stan na 2021 r. Źródło GUS

Ludność w gospodarstwach domowych

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2021 roku wynika, że liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi 2550 osób i stanowi to około 77 % ogółu ludności gminy.

Struktura użytków rolnych wg rodzajów użytkowania

Produkcja rolnicza w gminie odbywa się głównie w gospodarstwach indywidualnych.

W ich posiadaniu znajduje się 88,8 % areału użytków rolnych.

Struktura użytkowania gruntów rolnych wg. Rodzajów użytkowników

Rodzaj użytkownika	%
Gospodarstwa indywidualne	88,77
Spółdzielnie produkcyjne	8,24
Inne	2,99
Razem	100

Struktura agrarna gospodarstw indywidualnych w gminie Jaraczów

Powierzchnia gospodarstw rolnych

Razem	do 10 ha	10-20 ha	20-50 ha	>50 ha
614	469	99	43	3

Stan na rok 2022”

W gminie Jaraczów przeważają gospodarstwa do 5 ha i zajmują największą powierzchnię użytków rolnych. W ciągu ostatnich lat obserwuje się tendencję do przejmowania mniejszych gospodarstw. Niewielkie gospodarstwa są łączone na zasadzie umowy dzierżawy lub wykupu. Istniejąca rozdrobniona struktura wpływa na dekoncentrację produkcji. Obserwuje się w ostatnim czasie zwiększoną liczbę zawierania umów dzierżawy tzn. całe gospodarstwa lub ich część są oddawane w dzierżawę dla właścicieli większych gospodarstw.

Struktura zasiewów

Rolnictwo gminy oparte jest głównie na produkcji zbóż ozimych oraz jarych, roślin strączkowych – głównie fasoli oraz roślin oleistych (rzepak).

Dominującą grupą upraw są zboża, których udział w ogólnej powierzchni zasiewów stanowiło w 2021 roku 72,6%. Wśród tej grupy roślin, poważną pozycję zajmuje pszenica – 86,4% powierzchni zasiewów. Następne są: kukurydza - 8,5% i zboża pozostałe: jęczmień - 4,9 %, pszenżyto – 0,2 %. Pewną pozycję w strukturze zasiewów zajmuje również fasola. Jej udział w ogólnej powierzchni zasiewów wynosi, 14,9 %. Dużą część zasiewów zajmuje również uprawa rzepaku, który zajmuje 10,8 % gruntów rolnych w gminie. Pozostałą część powierzchni zasiewów zajmują min rośliny okopowe oraz warzywa.(dane na rok 2021).

Struktura zasiewów i szacunkowe plony

Rodzaj	Powierzchnia	Udział w %	Szacunkowy plon q/ha
Pszenica	4076	57,47%	45
Jęczmień	230	3,24 %	45
Pszenżyto	10	0,14 %	40
Kukurydza	400	5,64 %	100
Zboża ogółem	4716	66,48%	-
Rzepak	768	10,82 %	25
Ziemniaki	200	2,82 %	500

Warzywa	34	0,48 %	-
Buraki cukrowe	200	2,82 %	500
Fasola	1056	14,88 %	20
Pozostałe	120	1,69 %	-
Powierzchnia zasiewów ogółem	7094	100 %	-

Stan na rok 2021

IV.7.11 LEŚNICTWO

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Jarczów, wynosi 1534,2 ha. Stanowi to 14% powierzchni gminy. Struktura własności gruntów leśnych przedstawia się następująco:

- stanowiące własność Nadleśnictwa Tomaszów Lub. - 1342,3 ha,
- stanowiące własność prywatną – 191,9 ha

Na terenie gminy Jarczów istnieją również obszary chronione:

- rezerwat częściowy „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec” -11,58 ha
- ogólna powierzchnia lasów ochronnych na terenie gminy - 641,42 ha w tym:
  - lasy glebochronne - 97,72 ha
  - lasy wodochronne - 244,92 ha
  - lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody - 293,5 ha
  - lasy wodochronne stanowiące ostoje zwierząt chronionych - 96,58 ha

IV.8. SYSTEM KOMUNIKACJI

Sprawnie rozwinięty system układu komunikacji drogowej jest istotnym elementem prawidłowego funkcjonowania. Przez teren gminy nie przebiega żadna droga krajowa ani wojewódzka. Dostępność komunikacyjna gminy Jarczów jest dobra. Przez gminę prowadzi sieć dróg sklasyfikowanych jako powiatowe i gminne. W celu usprawnienia prawidłowej komunikacji, istnieje konieczność modernizacji, przebudowy istniejących dróg, która sprowadziłaby się do poprawy stanu technicznego nawierzchni jak również i bezpieczeństwa. Do poprawienia powiązań wewnętrznych gminy oraz lepszego obsłużenia terenu gminy istnieje potrzeba utwardzenia dróg gminnych.

Drogi powiatowe

Sieć dróg powiatowych na terenie gminy pełni rolę w połączeniach miejscowych. Zapewnia ona dodatkowo, poza wewnętrzną komunikacją obszaru gminy, połączenia jej z terenami sąsiadującymi województwa, regionu i kraju.

Przez teren gminy przebiega 11 odcinków dróg powiatowych, o łącznej długości 51,931 km /dróg utwardzonych/ + 8,449 km /dróg nieutwardzonych/ = 60,380 km

- 3528L Podhorce - Nowa Wieś - Nedeżów - Przewłoka dł. odcinka 4.199 mb.
- 3516L Górno - Wola Gródecka - Telatyn dł. odcinka 4.673 mb.
- 3521L Tomaszów Lub. - Ulhówek dł. odcinka 12.543 mb.
- 3527L Nedeżów - Sowiniec dł. odcinka 3.327 mb.
- 3536L Wierszyczka - Jarczów - Korhynie - Ruda Żurawiecka dł. odcinka 8.962 mb.
- 3542L Tomaszów Lub. - Przeorsk - Korhynie dł. odcinka 1.365 mb.
- 3541L Korhynie - Żyłka - Szalenik dł. odcinka 5.537 mb.
- 3531L Jarczów - Jurów - Machnów dł. odcinka 6.577 mb.
- 3532L Łubcze - Szlatyn - Jurów dł. odcinka 4.171 mb.
- 3533L Chodywańce - Plebanka - Dyniska Nowe dł. odcinka 3.049 mb.
- 3510L Wola Gródecka - Wierszyczka dł. odcinka 6.977 mb.

Drogi gminne

Połączenia komunikacją drogową, pomiędzy jednostkami osiedleńczymi produkcyjnymi (wioskami), jednostkami wspomagającymi i jednostką podstawową, tj: ośrodkiem gminnym, zapewnia - sieć dróg gminnych. Układ ten, wspomagany siecią dróg lokalnych i dojazdowych, zapewnia główne dojazdy do pól uprawnych i wywóz płodów rolnych.

Na obszarze gminy jest sieć 30 dróg gminnych o łącznej długości – 43,857 km, w tym nawierzchni utwardzonej 24,852 km.

- droga gminna Nr 111925 - Gródek - Nedeżów dł. odcinka 5.400 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 1,600 mb. pozostała dł. odcinka 3,800 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 111926 - Kol. Gródek - Podlodów dł. odcinka 600 mb. odcinek w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111644 - Łubcze - Podlodów dł. odcinka 1.000 mb. odcinek w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111927 - Szlatyn - Hubinek dł. odcinka 2.400 mb. w tym utwardzona 2.100 mb. pozostała dł. 0.300 mb. wykonana jest z niesortu .
- droga gminna Nr 111928 - Zawady - Chodywańce dł. odcinka 4.100 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 1.800 mb., odcinek 500 mb. wykonany jest z niesortu pozostała dł. 1.800 mb. to droga gruntowa.
- droga gminna Nr 111929 - Jarczów - Przewłoka dł. odcinka 4.700 mb. w tym nawierzchnia utwardzona to 4.000 mb. pozostała długość odcinka 700 mb. to droga gruntowa .
- droga gminna Nr 111930 - Kol. Jarczów I - Przeorsk dł. odcinka drogi 4.100 mb. W tym powierzchnia utwardzona 1.500 mb. natomiast odcinek 2.600 mb. wykonany jest z niesortu.

- droga gminna Nr 111931 - Gródek - Wola Gródecka dł. odcinka 1.000 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 500 mb., odcinek 150 mb. wykonany jest z niesortu pozostała dł. 350 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 111932 - Gródek dł. odcinka 900 mb. odcinek w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111933 L - Kol. Wola Gródecka dł. odcinka 700 mb. odcinek w całości utwardzony
- droga gminna Nr 111934 L - Kol. Gródek dł. odcinka 900 mb. w całości utwardzony
- droga gminna Nr 111936 L - Wierszyczka dł. odcinka 3.200 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 1,800 mb. pozostały odcinek o dł. 1,400 mb. jest drogą gruntową.
- droga gminna Nr 111935 L - Wierszyczka dł. odcinka 1200 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 600 mb. pozostała dł. 600 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 111937 L - Szlatyn - Łubcze dł. odcinka 800 mb. w tym nawierzchnia utwardzona niesortem 400 mb. pozostała dł. 400 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 111938 L - Chodywańce dł. odcinka 500 mb. w całości wykonany z niesortu
- droga gminna Nr 111939 L - Chodywańce dł. odcinka 300 mb. w całości wykonany z niesortu
- droga gminna Nr 111940 L - Chodywańce dł. odcinka 300 mb. droga gruntowa
- droga gminna Nr 111941 L - Jurów dł. odcinka 300 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111942 L - Jurów dł. odcinka 500 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111943 L - Jarczów - Zawady dł. odcinka 600 mb. w całości utwardzona
- droga gminna Nr 111944 L - Jarczów Kolonia Druga dł. odcinka 2.900 mb. odcinek o dł. 700 mb. wykonany z niesortu pozostała dł. odcinka 1.300 mb. to droga gruntowa .
- droga gminna Nr 111945 L - Jarczów Kolonia I dł. odcinka 600 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 111946 L - Przewłoka dł. odcinka 1.800 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 1.350 mb., pozostały odcinek 450 mb. wykonana z niesortu.
- droga gminna Nr 111947 L - Nedeżów dł. odcinka 600 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111948 L - Wierszyczka dł. odcinka 1.000 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111949 L – Jarczów-Kolonia Pierwsza - Jarczów dł. odcinka 1.400 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 700 mb., pozostały odcinek 700 mb. wykonany z niesortu.
- droga gminna Nr 111950 L - Jarczów – Jarczów-Kolonia Druga dł. odcinka 300 mb. odcinek utwardzony
- droga gminna Nr 111951 L - Korhynie dł. odcinka 100 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 111952 L - Korhynie dł. odcinka 300 mb. w całości utwardzony.

- droga gminna Nr 127573 L – Wola Gródecka dł. odcinka 1.465 mb. to droga gruntowa.

Stacje paliw

Na terenie gminy funkcjonuje jedna stacja paliw oraz jedna stacja z auto-gazem. Stacja paliw znajduje się w miejscowości Jarczów czynna jest od poniedziałku do piątku od godziny 7⁰⁰ do 16⁰⁰ oraz w sobotę od godziny 7⁰⁰ do 13⁰⁰. Natomiast w miejscowości Wierszczyca znajduje się stacja z auto-gazem czynna od poniedziałku do soboty od godziny 7⁰⁰ do 20⁰⁰ oraz w niedzielę od godziny 10⁰⁰ do 16⁰⁰. W godzinach zamkniętych mieszkańcy gminy zmuszeni są do korzystania ze stacji paliwowych i gazowych całodobowych w Tomaszowie Lubelski.

Stwierdza się niewystarczającą ilość czynnych całodobowo stacji paliw na terenie gminy.

Stacje obsługi samochodów

Nowoczesnej, dobrze wyposażonej i autoryzowanej stacji obsługi na obszarze gminy nie ma. Występują [tylko dwa zakłady mechaniki pojazdowej - Przewłoka, Nedeżów](#). Większe autoryzowane stacje obsługi pojazdów znajdują się w Zamościu i Tomaszowie Lubelskim.

Parkingi

Na terenie gminy brak jest wystarczającej ilości parkingów dla samochodów osobowych i towarowych, w Jarczowie, co prawda wydzielono niewielką ilość miejsc parkingowych, służą one głównie mieszkańcom oraz niewielkiej ilości osób przyjezdnych.

Odczuwalny jest brak parkingów ogólnodostępnych, urządzonych zgodnie ze standardem europejskim (bieżąca woda, sanitariaty, sklep, bar, stacja obsługi pojazdów).

Komunikacja publiczna

Zbiorowy ruch pasażerski, na omawianym terenie, obsługiwany jest przez [dwóch przewoźników prywatnych oraz w czasie roku szkolnego przez firmę wyłonioną przez gminę w zapytaniu lub przetargu na dowóz dzieci z terenu gminy do szkół podstawowych znajdujących się w miejscowości Jarczów i Wierszczyca](#).

Układ linii autobusowych powoduje, że szereg sołectw ma korzystne połączenia z miastem powiatowym oraz instytucjami publicznymi znajdującymi się w miejscowości Jarczów. Jedynie w okresie wakacyjnym jest zmniejszona liczba kursów autobusowych co ogranicza dostępności komunikacji publicznej.

IV.9. SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I KOMUNALNEJ

IV.9.1 ZAOPATRZENIE W WODĘ

Gmina Jarczów posiada 3 stacje uzdatniania wody.

Miejsca położenia ujęć wody oraz informację o miejscowościach przypisanych do tych ujęć przedstawiono w tabeli.

Położenie ujęć wodnych w Gminie Jarczów

Miejscowość	Zaopatrywane miejscowości
Łubcze	Łubcze, Szlatyn, Wierszyczka, Jarczów, Jarczów-Kolonia Pierwsza, Jarczów-Kolonia Druga, Jurów, Korhynie, Zawady, Nowy Przeorsk
Plebanka	Plebanka, Chodywańce
Wola Gródecka	Wola Gródecka, Wola Gródecka-Kolonia, Gródek, Gródek-Kolonia

Według stanu na dzień 31.12.2020 r. Gmina Jarczów posiada 62,7 km sieci wodociągowej oraz 858 szt. przyłączy wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych.

Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w stosunku do ogółu ludności wynosi 67,9 %.

IV.9.2 ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Na terenie Gminy Jarczów zlokalizowane są 3 oczyszczalnie ścieków:

- w miejscowości Jarczów
- w miejscowości Plebanka
- w miejscowości Nowy Przeorsk

Według stanu na dzień 31.12.2020 r. Gmina Jarczów posiada 5,8 km sieci kanalizacyjnej oraz 114 szt. przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków mieszkalnych.

Do opróżniania zbiorników bezodpływowych Gmina Jarczów posiada wóz asenizacyjny o pojemności 6 700 litrów - 6,7 m³.

Indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków (przydomowych) Gmina Jarczów posiada 7.

IV.9.3 GOSPODARKA ODPADAMI

Wraz z wejściem w życie nowelizacji ustawy z dnia 13 września 1996 r. w o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, od 1 lipca 2013 r. wszystkie nieruchomości na terenie gminy są objęte systemem gospodarowania odpadami komunalnymi. W ramach

swoich obowiązków właściciele zobowiązani są do zbierania powstałych odpadów zgodnie z wymaganiami określonymi w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie. Natomiast utrzymanie czystości i porządku, w tym zorganizowanie odbierania odpadów komunalnych należy do zadań własnych gminy.

W związku z powyższym, gmina ma zapewnić m. in.:

- utrzymanie czystości i porządku na ulicach, placach i terenach otwartych;
- nadzór nad gospodarowaniem odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości;
- ustanowienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz organizację punktów selektywnego zbierania odpadów, w tym zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego z gospodarstw domowych;
- osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Na terenie Gminy Jarczów odpady komunalne zbierane i odbierane są z nieruchomości w postaci zmieszanej oraz selektywnej. Odpady zmieszane odbierane są w systemie pojemnikowym a odpady segregowane w systemie workowym. Pojemniki i worki na odpady posiadają odpowiednią kolorystykę zgodną z rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska. Na odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, organizowany jest przetarg. W wyniku przeprowadzonej procedury przetargowej odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych w 2021 roku zajmowała się firma: Ecler Wywóz nieczystości Dariusz Gałań.

Gmina Jarczów nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. Wszystkie odpady trafiają do instalacji zlokalizowanych poza gminą. Opłata za odbiór i zagospodarowanie odpadów naliczana jest od ilości osób zamieszkujących nieruchomość i wynosi na chwilę obecną 17 zł od osoby a w przypadku kompostowania bioodpadów na własnej nieruchomości 14,50 zł od osoby.

W Gminie Jarczów, a dokładnie w miejscowości Wierszczyca, znajduje się gminne wysypisko odpadów komunalnych innych niż niebezpieczne o pojemności 13,4 tys. m³, zostało zrekultywowane w 2015 roku i jest w trakcie monitoringu po rekultywacji do 2045 roku. Obecnie na terenie byłego wysypiska znajduje się Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK).

IV.9.4 ENERGOENERGETYKA

Energia elektryczna stanowi podstawowe źródło energetyczne. Na terenie gminy wszystkie zakłady, instytucje oraz gospodarstwa rolne są w pełni zelektryfikowane. W chwili obecnej nie dostrzega się niedoboru energii elektrycznej.

Przez teren gminy przebiega:

- linia wysokiego napięcia 110 kV - Tomaszów Lubelski - Ulhówek
- linie średniego i niskiego napięcia napowietrzne

Odbiorcy zasilani są z sieci elektroenergetycznych o napięciu 15 kV, doprowadzanych ze stacji transformatorowych 15/0,4kV oraz sieci o napięciu 15kV. Wszystkie miejscowości gminy są zasilane w energię elektryczną. Istnieje potrzeba modernizacji sieci m.in. w

Korhyniach oraz w Jurowie. Przy drogach istnieje oświetlenie drogowe, w sumie jest lamp oświetleniowych 186 szt. Istnieje potrzeba zwiększenia ilości lamp, gdyż są wsie, które nie posiadają oświetlenia tj. Korhynie, Jarczów Kolonia Pierwsza, Nedeżów, Sowiniec, Szlatyn.

IV.9.5 CIEPŁOWNICTWO

Na terenie gminy nie istnieje centralne źródło ciepła, ani sieć ciepłownicza. Obiekty administracji, kultury, służby zdrowia, szkolnictwa, handlu, przemysłu i inne, ogrzewane są lokalnymi źródłami ciepła opalanymi paliwem stałym. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa ogrzewana jest węglem lub drzewem, rzadziej koksem lub gazem z butli a także w oparciu o źródła energii odnawialnej, w tym kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych oraz pomp ciepła. Do podgrzewania ciepłej wody dla celów bytowo - gospodarczych stosowane są najczęściej podgrzewacze elektryczne lub przemysłowe, gazowe - gazem z butli Propan-Butan lub piecami na drewno i węgiel.

IV.9.6 GAZYFIKACJA

Gmina Jarczów nie posiada sieci gazowej, ani opracowanej koncepcji programowej gazyfikacji terenu gminy. Mieszkańcy korzystają z gazu PROPAN-BUTAN w butlach.

IV.9.7 TELEKOMUNIKACJA

Cały obszar Gminy Jarczów posiada napowietrzna lub ziemną linię kablową telefoniczną, objęty jest również zasięgiem cyfrowej telefonii komórkowej. Stacje bazowe cyfrowej telefonii komórkowej znajdują się w miejscowości Jarczów. Większa część gminy posiada również dostęp do linii światłowodowej z szybkim Internetem.

IV.9.8 OCHRONA PRZECIWOŻAROWA

Na terenie gminy Jarczów działa 12 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, zrzeszających 323 członków.

Trzy jednostki OSP czynnie biorą udział w działaniach ratowniczo-gaśniczych są to jednostki: OSP Jarczów która jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, OSP Gródek oraz OSP Wierszczyca.

Stan podstawowego wyposażenia technicznego przedstawia się następująco:

- samochody bojowe ciężkie typu VOLVO FL, STAR 266, STAR 244
- samochody bojowe lekkie typu FORD TRANSIT oraz ŻUK A1 5
- motopompy - 12 sztuk
- sprzęt specjalistyczny
- odzież specjalna

Wszystkie jednostki współpracują z Powiatową Strażą Pożarną w Tomaszowie Lubelskim.

V. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Przyszłe rozwiązania przestrzenne uzależnione są od istniejącego zainwestowania gminy uwzględniając szereg uwarunkowań w tym środowiskowe, kulturowe infrastrukturalne. Pewne elementy zainwestowania terenu są nienaruszalne, muszą bezwzględnie zostać zachowane. O ich trwałości decydują przede wszystkim wartość poniesionych nakładów, stan techniczny, ich ranga oraz ewentualnie prawna ochrona ze względu na wartości kulturowe.

V.1. ANALIZY EKONOMICZNE, ŚRODOWISKOWE I SPOŁECZNE

Władze każdej gminy powinny dokonać analizy potencjalnych możliwości rozwojowych poszczególnych obszarów gminy i dążyć do ich osiągnięcia, przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Dla umożliwienia realizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł o mocy zainstalowanej większej niż 500kW w studium ustala się obszary, na których urządzenia służące produkcji energii z odnawialnych źródeł, czyli wolnostojące urządzenia fotowoltaiczne mogą zostać zrealizowane, wraz z ich strefami ochronnymi związanymi z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu. Budowa na terenie gminy takich urządzeń nie jest zadaniem własnym gminy. W związku z powyższym na etapie zmiany studium dotyczącej wyznaczenia tych obszarów na cele realizacji w w urządzeń nie ma potrzeby przeprowadzania analiz ekonomicznych, środowiskowych i społecznych.

V.2. PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, TAM GDZIE TO UZASADNIONE, MIGRACJE W RAMACH MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO

Problematyka zmiany studium wprowadzona jest pod kątem wskazania obszarów na których mogą być lokalizowane urządzenia służące produkcji energii z odnawialnych źródeł o mocy zainstalowanej większej niż 500kW czyli farmy fotowoltaiczne, wraz z ich strefami ochronnymi związanymi z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu oraz punktowe zmiany w wyznaczonych już terenach budowlanych nie mają odniesienia do uwarunkowań demograficznych, zatem nie zachodzi konieczność sporządzania prognozy demograficznej.

V.3. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ SIECI KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ

Zmiana studium obejmuje wyznaczenie wyłącznie obszarów, na których mogą być lokalizowane urządzenia służące produkcji energii z odnawialnych źródeł o mocy zainstalowanej większej niż 500 kW, czyli farmy fotowoltaiczne, wraz z ich strefami ochronnymi związanymi z ograniczeniami w zabudowie oraz do punktowe zmian terenów już budowlanych. Nie zachodzi zatem konieczność określania możliwości finansowania przez gminę przedmiotowego zadania, przede wszystkim z uwagi na fakt iż planowane przedsięwzięcie nie jest zaliczane do zadań własnych gminy i nie będzie obciążało budżetu gminy.

V.4. BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

Problematyka zmiany studium wprowadzona jest pod kątem wskazania obszarów na których mogą być lokalizowane urządzenia służące produkcji energii z odnawialnych źródeł o mocy zainstalowanej większej niż 500kW czyli w tym przypadku farmy fotowoltaiczne, wraz z ich strefami ochronnymi związanymi z ograniczeniami w zabudowie oraz do punktowych zmian terenów już budowlanych,. Nie dotyczy ona natomiast wyznaczania nowych terenów pod zabudowa kubaturową (mieszkaniową, usługową, produkcyjną itp.), co oznacza, że ich powierzchnia nie ulegnie zmianie. Zatem nie zachodzi konieczność sporządzania bilansu terenów jako niemającego wpływu na planowane zamierzenie inwestycyjne.